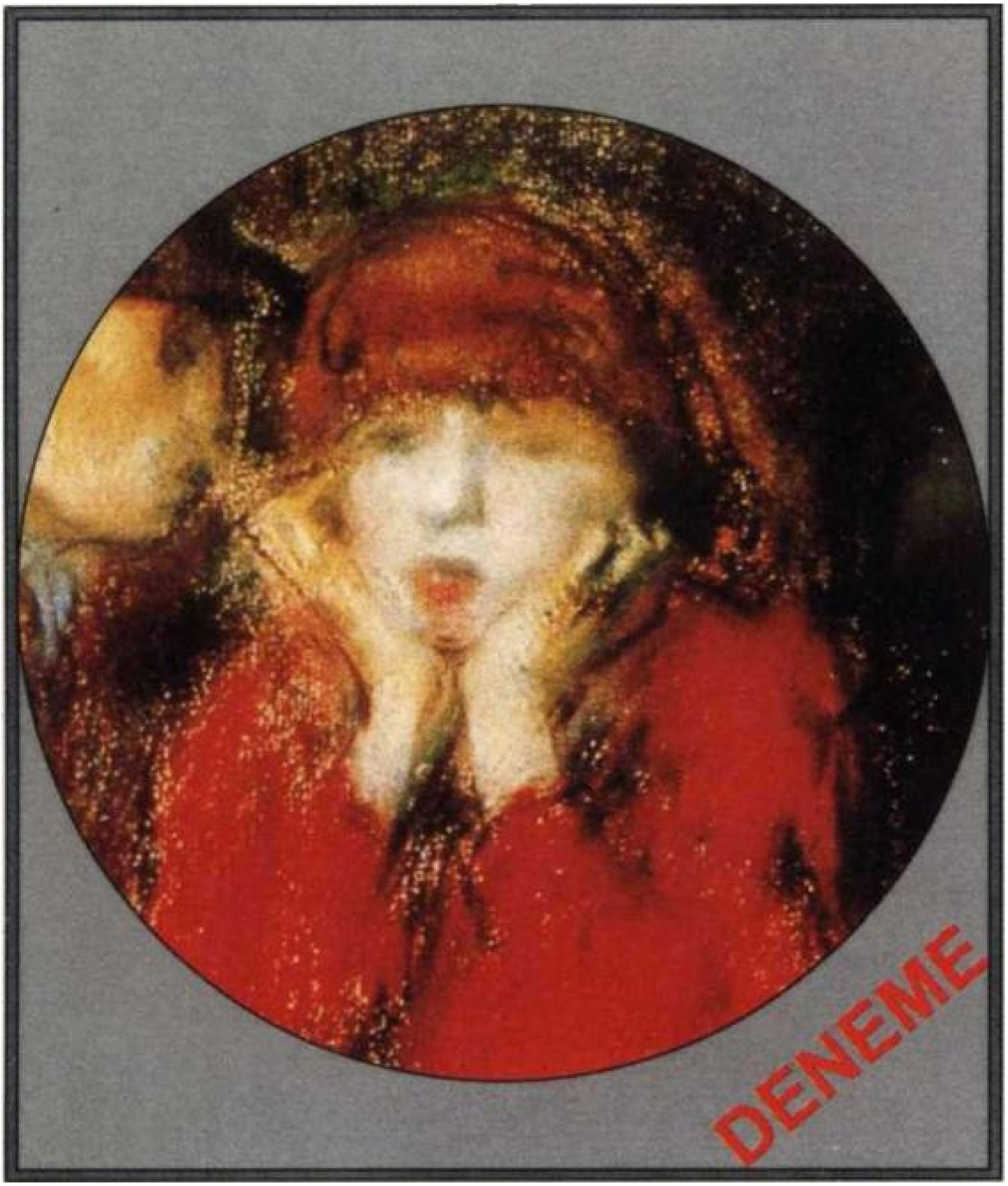
Ahmet Altan

KARANLIKTA SABAH KUŞLARI

13. BASIM

Ahmet Altan

KARANLIKTA

SABAH

KUŞLARI

ALAMUT 11. BASIM

T Ü R K Y A Z A R L A R I

1.-4. basım: 1997

5.-9. basım: 1998

10.-11. basım: 1999

ISBN 975-510-780-0

 Bu kitap, istanbul'da Can Yayınları'nda dizildi, Eko Basımevi'nde basıldı. (1999)

Cilt: ZE Ciltevi

Dizgi: Bedriye Başkan

Ahmet Altan

KARANLIKTA

SABAH

KUŞLARI

DENEME

C A N Y A Y I N L A R I L T D . ŞTİ.

Hayriye Caddesi N o . 2 80060, Galatasaray, İstanbul.

Telefon: (0-212) 252 56 75 - 252 59 88 - 252 59 89
Fax: 252 72 33

web sayfamız: http://www.canyayinlari.com

e-posta: yayinevi@canyayinlari.com

A H M E T A L T A N ' I N

C A N Y A Y I N L A R I ' N D A K İ

B Ü T Ü N K İ T A P L A R I

D Ö R T MEVSİM S O N B A H A R / *roman*

S U D A K İ İZ / *roman*

T E H L İ K E L İ M A S A L L A R / *roman*

Y A L N I Z L I Ğ I N Ö Z E L T A R İ H İ / *roman*

G E C E Y A R I S I ŞARKILARI / *deneme*

K A R A N L I K T A S A B A H K U Ş L A R I / *deneme*

KILIÇ YARASI GİBİ / *roman*

Ahmet Akan, 1950 yılında doğdu. Orta ve lise öğrenimini çeşitli okullarda dolaşarak tamamladıktan sonra Orta Doğu Teknik Üniversitesine devam etti, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesini bitirdi. Yirmi dört yaşında gazeteciliğe başladı. Gece muhabirliğinden, genel yayın müdürlüğüne kadar gazeteciliğin hemen hemen bütün kademelerinde çalıştı. 1987 yılında köşe yazarı oldu, 1990'da genel yayın müdürüyken gazeteciliğe ara verdi. Çeşitli televizyon programları hazırladı. Birçok yazısından dolayı yargılandı ve 1995 yılında bir buçuk yıl hapse mahkûm edildi. İlk romanı *Dört Mevsim Sonbahar* 1982'de yayınlandı. 1985'te

yayınlanan ikinci kitabı *Sudaki İz,* toplatıldı ve müstehcenlikten yargılanarak mahkeme kararıyla yakıldı. Üçüncü romanı *Yalnızlığın Özel Tarihi* 1991'de basıldı. Dördüncü romanı olan *Tehlikeli Masallar* 1996 Ekiminde yayınlandı ve 1 yılda 43 baskıya ulaştı.

IÇINDEKILER

AŞK ÇıPLAK GEZER

Bir orospuyu azize yapar aşk ve bir azizeyi orospu.

insanların kat kat sarındıkları, her bir katın diğerini gözlerden sakladığı, birbirine benzemeyen ve rengârenk tüller gibi o anda ruhlarında esen rüzgâra göre yer ve renk değiştiren kimliklerinin en üstte kalanını görürüz biz ve aşk, keskin ve ışıltılı bir bıçak gibi bütün o tülleri parçalayarak en derine iner, inci avcılarının ustalığıyla, o derinlerde istiridyeler gibi kendi üstlerine kilitlenmiş gizli kutuların kapaklarını açar, uçarı bir çapkından sevecen bir adam, oynak bir kadından sadık bir eş, ürkek bir genç kızdan tutkulu bir yosma çıkartır ortaya.

Ve aşk çıplak gezer.

insanlar nedense en çok kendi derinliklerinde gizli olandan korkarlar, ama merak da ederler korktukları şeyi, merakla korku birbirine karışır, kendi içlerine doğru bir adım atıp sonra geri çekilirler. Hem derinlik-lerindekini gizlemek için tüllerine sarınırlar hem de tüllerini parçalayacak bir çıplak bıçak ararlar.

Sevmeden sevilmeyi istemelerinin asıl nedeni budur, sanırlar ki sevmeden sevilirlerse eğer, tülleri parçalanmadan derinliklerde saklı olanlar gözükür onlara, kimseye göstermeden kendileri görebilirler orada olanları ve böyle düşünenler hep yanılırlar.

9

Aşk çıplak gezer çünkü ve bir bıçak gibi parçalar tülleri ve a§ka dokunmak için soyunmak gerekir.

"Beni bırakma" diye inlemek, orospunun içindeki sadakati, azizenin içindeki oynaklığı ortaya çıkarmak, çapkının sevecenliğini, cesurun korkusunu, yiğidin tela

şını, akıllının şaşkınlığını, güçlünün zaafını ele vermek gerekir, görünmeyenin görünür olmasına, dokunulmayanın dokunulur kılınmasına ihtiyaç vardır.

Ve insanlar en çok kendi derinliklerinde gizli olandan korkarlar ve en çok korktukları şeyi merak ederler.

Bilmeseler de hissederler ki haz en derinde olanın, gizlenenin hemen yanındadır ve acı hazzın yanında durur, en acıyacak yerdir o en derinde duran ve aşk bir bı

çak gibi dokunur oraya ve hazdan acıyı, acıdan hazzı yalnız aşk yaratır.

Bir orospuyu azize yapar aşk ve bir azizeyi orospu.

O kat kat tüllerin altında neler gizli, tüllerin sahibi bile bilmez ve hep görmek ister görmekten korktuğunu.

Aşktan kaçarak aşkı yakalamak ister herkes ve herkes yakalamaktan korkarak aşkı kovalar.

Ve aşk çıplak gezer ve aşka dokunmak için soyunmak, cesareti, gücü, orospuluğu, aklı, bilgiçliği, tecrübeyi, yiğitliği, oynaklığı birer birer atmak gerekir.

Aşka dokunan herkes yangına dokunmuş gibi deh

şetle çeker elini önce, parçalanan tüllerinin ruhunu darmadağın eden depreminden kaçmaya uğraşır, hastalanmış bir çocuk gibi tüllerine sarınmaya çabalar, inkâr eder her şeyi, 'bu sadık kadın ben değilim" der, "bu ağlayan erkek ben olamam" ve aşka dokunan herkes kaçmaya uğraşırken bağlanır aşka, en derinindekine usulca alışır sonunda, sever kendi içindekini aynı âşık olduğunu sevdiği gibi.

Aşk, sevdiğine olduğu kadar kendi derinindekine de bağlar insanı, bir başkasına âşık olduğun sürece ken-10

dine de âşık olursun, kendi çıplaklığına da tutkunsun-dur artık, kendi çıplaklığını da seversin bir başkasını severken.

Sonra çıplak yerinin acıdığını hissedersin, özlemin sarsıntısını, kıskanmanın kavuruculuğunu, tüllerine sa-rınmışken duyduğun özlemlere ve kıskançlıklara hiç benzemeyen yeni duygular olarak yaşarsın.

Ve aldığın hazzın başka hiçbir hazza benzemediğini keşfedersin.

Aşk çıplak gezer.

Aşka dokunmak için soyunmak, bütün tüllerinin

parçalanmasına razı olmak gerekir. .

Görmekten en çok korktuğunu, en derinindekini

görürsün.

Ve âşık olduğunda, bir başkasını sevdiğin kadar seversin kendini.

Hazla ve acıyla kavrulmayı öğrenirsin.

Ve âşıkken çırılçıplak gezersin.

Yalnızca âşıkken kendini çırılçıplak görürsün, gördüğünden korkup gördüğünü severek.

Bir orospuyken bir azize, bir azizeyken bir orospu olursun ve ancak âşıkken anlarsın arada bir fark olmadı

ğını.

11

UÇ NUMARALı

KONÇERTO

Vazgeçemeyeceğim kadar kıymetli değil hayatım,

ben şanslı olanlardanım, hayatımdan daha kıymetli bir-

şeylerim var benim, öyle altı imzalı boş mukaveleler ta

şımıyorum koynumda, hayatım karşılığında anlaşmalar yapmıyorum.

Çıplak ayaklarının altında keskin pürtüklü kayalıkları, her seferinde "belki de bu son" diyerek hissedip kendini bir uçurumdan aşağıya, bir avuç gözüken denize bırakan Amazonlar'ın o yabani çocukları gibi korkudan ürpererek bırakırım kendimi uçurumlara.

Siz bir sonsuza doğru düşmeyi bilmiyorsunuz, sonuncu kez olup olmadığını bilmeden ciğerlerinize doldurduğunuz geniş bir solukla, gözleriniz serin bir rüzgârla yanarken, dimdik, korkuyla ve şehvetle titreyerek bir uçuruma uçmayı bilmiyorsunuz siz.

Hayatınız kıymetli, hayatınızdan daha kıymetli bir şeyiniz yok çünkü.

Koynunuzda altı imzalı boş mukaveleler taşıyorsunuz, küçük bir kumarbazın işaretli kâğıtları dağıttığı gibi dağıtıyorsunuz onları ve her seferinde kaybediyorsunuz bütün küçük kumarbazlar gibi.

Siz o filmi gördünüz mü?

Hayatından, geleceğinden, ailesinden ve aklından vazgeçmek pahasına o "üç numaralı konçertoyu" çalan piyanistin filmini gördünüz mü siz?

12

Rachmaninov'un "üç numaralı piyano konçertosunu' Rachmaninov'un önünde çalıp o ünlü Rus kompozitöre, "çalarken ruhuma dokundunuz" dedirten ve sonra sol kolunu bir felce kaptırıp sakat kalan hocasının,

"piyano bir canavardır, onu denetleyemezsen yutar seni" dediği genç piyanistin, bir canavar tarafından yutulmayı göze alarak "üç numaralı konçertoyu" çalmak için ihtirasla titremesini seyrettiniz mi?

Hazırlıksız ve kırılgan bir ruhun taşıyamayacağı kadar büyük bir duygusal coşku gerektiren bu parçayı çalarken, yanlış sevgilerle örselenmiş ruhunu ortaya koyan o piyanistin, dünyanın en zor piyano parçası denilen konçertoyu çalabilmek için sağlığını, geleceğini ve bütün hayatını tehlikeye atmasını aptalca bulmadan önce, bir insan neden hayatını bir piyano parçası çalmak için tehlikeye atar diye sordunuz mu? Gizlilerde bir yerde böyle bir soru saklıyor musunuz; bir gün lazım olur da belki sorarım diye, hayatınızın bir bölümünde böyle bir soru hazırlayıp koydunuz mu bir yanınıza?

Siyah smokini, bağlı olduğu baştan bağımsız ayrı bir canlı gibi kıvır kıvır uçuşan saçları ve kalın gözlükleriyle piyanonun başına gelip parçayı çalmadan önce gözlüğünü çıkartarak keskin bir bıçak gibi simsiyah parıldayan piyanonun üstüne koyan o genç çocuğun, dokunduğu her notayla geleceğinden ve hayatından bir parçayı tuşlara bıraktığı o konserde, olağanüstü bir duyarlılıkla çaldığı parçanın bitiminde kendisini ayakta alkışlayan kalabalığın önünde selam verirken yıkılıp kalı-

vermesini görmelisiniz.

Bir insanın hayatından kıymetli ne var ki, onun uğruna, bir piyano parçası için hayatını veriyor diye sormalısınız.

Ruhunda ve aklında ne varsa, hepsini son katresine kadar "üç numaralı konçertonun" ışıltılı tınılarına terk eden o çocuğun zaten kırılgan olan iç dünyasının, bir 13

Zümrüdüanka yumurtası gibi çatlayıp kendi içindeki büyülü ku§un üstüne çökmesini ve o çocuğun o parçayı çaldıktan sonra on yedi yılını akıl hastanelerinde geçirmesini anlamak zor, eğer hayatınızda hayatınızdan daha kıymetli bir şey yoksa.

Sizin hayatınızda çalmak için uğruna hayatınızı vereceğiniz bir "konçerto" yok mu?

"İşte bunun için yakarım geleceğimi" dediğiniz bir

"parça" bulunmuyor mu repertuarınızda?

Yoksa eğer, bu, hayatınızda hayatınızdan daha kıymetli bir şey bulunmuyor demektir.

Kolay anlaşmalar yaparsınız o zaman. Budalalar

karşısında susar, zorbalar karşısında eğilirsiniz.

Koşumları yalandan, kırbacı çıkarcılıktan yapılmış

arabalara koşulursunuz siz de.

"Hayır" demeyi unutursunuz.

Herkese dağıtırsınız o lanet olasıca boş mukavelelerinizi. • . '

Katiller efendiniz olur, sahtekârlar padişahlık taslar size, kulaklarınız artık hiçbir müziği duymaz, ruhunuz kayalara çarpıp terk edilmiş eski bir gemi gibi yosunlanıp çürümeye koyulur ve ortak bayağılıkların içinde atarsınız kulaçlarınızı.

Ve inanın, hayat, içi boşaldıkça ağırlaşır. Taşınması zor bir yük olur.

O boşluğu saklamak için siz de başlarsınız yalanlara, ne kadar boşahrsa hayatınız o kadar çok. yalan söyler, cakalanırsınız ve boş bir hayatı taşımanın aslında na$ıl da büyük bir akıllılık olduğunu anlatmaya koyulursunuz.

Biliyor musunuz, romantiklerin sonuncu büyüğü

denilen Rachmaninov, besteciliğinin yanı sıra çok da önemli bir piyano virtüözüydü, çocuk yaşında saraylarda konserler vermeye başlamıştı, dokuz yaşındayken gittiği bir asilzade konağında çaldığı bir parçanın ona 14

yerinde daha etkileyici olmak için esas çarpıcı akoru basmadan önce ellerini tuşların üstünden kaldırıp bir an beklemişti ve o sırada müzikten pek de anlamayan yaşlı bir kontes çocuğun parçayı unuttuğunu sanıp şefkatli bir sesle, "istersen daha iyi bildiğin bir şey çal" demişti.

Daha iyi bildiğiniz bir şey çalmak ister misiniz yaşlı konteslerin şefkatine sığınıp? Yoksa müzikten anlamayanların şefkatini reddedebilecek misiniz?

Uğruna geleceğinizi mahvedeceğiniz, akıl hastanelerine, hapishanelere, sefaletlere düşeceğiniz bir "üç numaralı konçertonuz" var mı?

"Ben bunu çalacağım" dediğiniz bir parça.

"Bunu çalacağım ve başka da bir şey çalmayacağım"

dediğiniz bir konçerto için kamaşıyor mu yüreğiniz, parmaklarınız kıpır kıpır oynaşıyor mu içinizde?

"Hayat bir canavardır, onu denetleyemezsen yutar seni" deyip vuruyor musunuz hayatın akorlarına, kon

çertonun bir ucundan girip öbür ucundan ter içinde ve çıldırarak çıkıyor musunuz?

Vazgeçemeyeceğim kadar kıymetli değil hayatım,

ben şanslı olanlardanım, hayatımdan daha kıymetli bir-

şeylerim var benim.

Bir yazı, bir aşk, bir isyan.

"Belki de bu son kez diyerek Amazon'un o yabanıl çocukları gibi her yanımda kayaların keskin pürtüklerini hissederek bırakacağım kendimi bir uçurumun dibinde küçücük gözüken denize, gözlerim rüzgârdan yanacak ve şehvetle titreyecek içim. Suya çarptığımda ince bir ok gibi saplanacağım derinlerine ve eğer çıkabilir-sem yeniden suyun üstüne, ıslak sakallarımla gühımse-yeceğim ve edepsiz bir oğlan çocuğu

gibi övüneceğim size, "hayatımda hayatımdan daha kıymetli şeylerim var"

diye.

Şayet siz de gülümserseniz, çırılçıplak ve baştan aşa

ğıya ıslak tutacağım ellerinizi, "Çalın," diyeceğim, "çalın şu üç numaralı konçertoyu."

Bir uçurumdan uçarak basacaksınız tuşlara.

Ter içinde ve çıldırmanın kenarında dolaşarak, sevi

şir gibi bir hayatı yakıp bir hayatı doğuracaksınız.

Bütün mukavelelerininiz parça parça olup kuş tüyleri gibi savrulacak havaya.

Hayatla yaptığınız bütün anlaşmaları yırttığınızda ve "başka bir şey çalmayı" reddettiğinizde, işte o zaman, anlayacaksınız belki de hayatın ne olduğunu.

Ve piyanistin, bir canavarı yutup çıldıran o çocu

ğun, niye o "üç numaralı konçertoyu" çaldığını.

SıRADAN CÜMLELER

Bana sorarsanız, bu işin en büyük ustası Hemingway'di, çok sıradan cümlelerden oluşan bir diyalog yazar ve sizin o konuşmayı yapan insanların bütün hayatını anlamanızı sağlardı.

Aysberg tekniği, diyordu buna.

Küçücük bir parçayı gösteriyor, görünmeyen büyük parçayı, o parçadan hiç söz etmeden ortaya çıkarıyordu.

Bir kızla bir oğlanın bir istasyondaki konuşmalarını anlatan Beyaz Fil Tepeleri, kısa hikâyeciliğin parlak şaheserlerinden biri olmuştu, bütün acı, bütün özlem sıradan cümlelerin içindeydi.

Sizin her gün söylediğiniz cümlelerin bildik sözcüklerinde.

İspanyolların dâhi rejisörü Bunuel, ilk filmini birlikte yaptığı çocukluk arkadaşı Salvador Dali'yi, "iri kadın kalçaları" üzerine söylediği sıradan bir cümleyle kaybetmişti.

Bir gün bir gezintide, "ben iri kalçalı kadınlardan hoşlanmam" demişti.

Paul Eluard'dan boşanıp Dali'yle evlenmiş olan Ga-la'nın kalçaları iriydi.

Dostluk bir cümleyle bitti.

Aradan uzun yıllar geçti.

İkisi de iyice yaşlandığında, Bunuel, Dali'ye bir haber gönderdi:

— İkimiz de çok yaşlandık, son bir şampanya içelim birlikte.

Cevap çok sıradan bir cümleydi:

— Ben artık şampanya içmiyorum.

Şampanya içilmiyordu artık ve birbirlerini göremeden öldüler.

Çehov, piyeslerinde sıradan cümlelerle bütün bir hayatın hüznünü dokurdu.

Silik bir kasaba öğretmeni, kırık bir sesle, "Bu yıl kış erken geldi Varvara Aleksandrova" derdi ve karlı steplerin ıssızlığı, sevdiği kadına bir türlü ulaşamayan âşık bir adamın tüm yalnızlığıyla birlikte sıradan bir cümleden sizin içinize akardı.

Hikâyelerde, piyeslerde, ünlülerin anılarında dola

şan o sıradan cümleler, hayatın görünmeyen yanlarını peşlerine takıp ortaya çıkarırlardı.

Çehov'un Martı piyesinde, ünlü bir yazara âşık

olan genç kız, kendisi de sahnelerde ün kazanmak için evinden uçup gittikten sonra, kanatları kırılmış yaralı bir kadın olarak geriye döndüğünde yeniden karşılaştığı yazara, "Ben bir martıyım" derdi, sonra eklerdi: "Hayır, hayır, ben bir martı değilim."

O tek cümleyle kızın kırık kanatları değerdi size.

Seyrettiklerinizde, okuduklarınızda olduğu gibi sizin hayatınızda da, en büyük gerçekler sıradan cümlelerle açıklanırdı.

Aşklar sıradan cümlelerle başlar, ilişkiler sıradan cümlelerle biter, dostluklar sıradan cümlelerle terk edilir, acılar sıradan cümlelerle dile getirilirdi.

Bazen "bu akşam ne kadar güzel deniz" dediğinizde mutluluğunuz anlaşılırdı.

Bazen, "bu yıl kış erken geldi" dediğinizde bir terk edilişin yalnızlığı çınlardı sesinizde.

18

Bazen, "biliyor musun, özledim o uzun yürüyüşleri" dediğinizde, bu, "ben seni hâlâ seviyorum" manasına gelirdi.

Bazen uzun sürmüş bir ilişkiyi bitirebilecek soru, olağan bir sesle ve sıradan bir cümleyle sorulurdu:

— Sen daha önceden tanıyor muydun o kadını?

Hayat, o sıradan cümlelerin içinde saklıdır, acılar, aşklar, özlemler, yalnızlıklar, kuşkular, kıskançlıklar hep o sıradan cümlelerin eteklerinin altındadır.

Dali artık şampanya içmiyordur, taşralı öğretmen için kış erken gelmiştir, genç kız "martıdır, hayır, hayır martı değildir", "bu akşam ne kadar da güzeldir deniz."

Gerçekleri sıradan cümleler söyler bize.

Hayatımızı onlar belirler.

Bir de büyük cümleler vardır, kılıç kılıca değer gibi sakırdayan, meşaleler gibi parıldayıp alevler gibi yakan büyük cümleler.

O büyük cümleler de bize yalanları söyler.

19

CAMDAN KUŞLAR,

CASUSLAR VE ÖZLEMEK

Birden özleyiveriyorsunuz...

Çoktan unuttuğunuzu sandığınız ya da yalnızca bir kere karşılaştığınız ve özlemek için yeteri kadar tanımadığınız birini bir sabah çılgınca özleyerek uyanıyorsunuz.

Rüyalarınız, içinizdeki o gizli, esrarını ele vermez büyücü, siz çarşaflarınızın arasında bütün tehlikelerden uzak, güvenle yattığınızı sandığınız bir anda usulca ruhunuza sokulup sizden habersiz oralara yığılmış cephanelikleri birer birer ateşleyiveriyor. infilaklarla sarsılarak uyanıyorsunuz. Hayatınızda olmayan birini hayatınıza almak, ona dokunmak, onun sesini duymak için kıvranırken buluyorsunuz kendinizi.

Ve Venedik'teki o ünlü cam atölyelere dönüyorsunuz birdenbire, kristal kanatlı camdan kuşlar kızgın alevlerde eriyerek çeşit çeşit şekillere bürünüyor, yattı

ğınızda kuş olduğuna emin olduğunuz bir biblo sabaha uyandığınızda bir bakıyorsunuz bir peri kızına dönüşmüş, bir ejderha bir "kanatlı karınca" olmuş.

Özlemek, o yakıcı istek, bilinen her şeyi ve önem sırasını değiştiriveriyor.

Herkese yabancı oluyorsunuz. Onların kuşları sizin peri kızlarınız, onların ejderhası artık sizin için bir kanatlı karınca.

Bunları paylaşacak kimseniz de yok. Özlediğiniz ise çok uzaklarda.

Yanınızda olmasını istediğiniz halde yanınızda olmayan bir tek kişi, yanınıza bile yaklaşmadan, hatta onu özlediğinizden ve onu istediğinizden haberdar bile olmadan, bütün hayatı, bütün görüntüleri eritip başka başka kılıklara sokuyor.

Kıpkızıl bir alev gibi içinizde beliriveren o insan, Venedikli camcıların, kızgın cama daldırıp üfledikleri ince borular gibi, kendi soluğuyla bütün hayatınızın bilinen heykellerini alıp başka başka heykeller yapıyor.

Kimilerine göre yeterince iradesizseniz, kimine göre de yeterince cesursanız, özleminizin peşinden koşuyor, ona ulaşmak için bütün şekilleri değiştirmeye razı oluyorsunuz. Savaşlar savaş gibi gözükmüyor size, ölümler ölüm gibi gözükmüyor.

Bir gece önceki endişeler, öfkeler, sevinçler artık yerlerinde değiller. Güneş ışıkları gibi yedi renk gene orada duruyor, ama hepsi de büyük ve yakıcı bir beyazlığın içinde solup kayboluyor.

Tek bir görüntünün parıltısı başka bütün ışıkları sönükleştiriyor.

Bir kadının bir anlık görüntüsünün, bir erkeğin hayatındaki bütün cam heykelleri nasıl erittiğini gösteren o ürpertici macerada olduğu gibi...

Nadjeda Skoblin, soylu bir ailenin çok güzel ve çok yetenekli kızıydı; müzik eğitimi alıp opera sanatçısı oldu.

Ona "Kursk bülbülü" diyorlardı.

Galalar, partiler, ziyafetler, hediyeler içinde bir masal prensesi gibi yaşıyordu.

Daha yirmi yaşına bile gelmemişti o sıralarda.

Sonra Sovyet devrimi patladı.

Tam o yıllarda Nadjeda fakir bir bale öğretmeniyle evlendi.

Bütün debdebe, ipekli elbiseler, güzel arabalar, konforlu evler yok oluverdi. Rusya'da Sovyet kuvvetleriyle Çar'a bağlı "Beyazlar" arasında kanlı bir iç savaş sürüyordu.

Nasıl olduysa, Sovyetler'in istihbarat örgütü Çeka, Nadjeda'yı fark edip onu ajan yaptı.

Nadjeda, Beyazlara moral aşılamak için cepheden cepheye dolaşıp konserler veriyor, Çar'ın komutanlarını kendine hayran bırakıyor ve bütün erkekler gibi güzel bir kadının karşısında gevezeleşen komutanlardan bilgileri alıp bunları Çeka'ya satıyordu.

Bir zaman sonra, Beyazlar, "Kursk bülbülünün"

gittiği her cephede ağır bir yenilgiye uğradıklarını fark ettiler, genç kadını izleyip, suçüstü yakaladılar.

Ölüme mahkûm ettiler.

1920 yılının bir ilkbahar sabahı genç kadını idam mangasının önüne diktiler. Kadın gözlerinin bağlanmasını reddetti. Kendi ölümünü seyretmek istiyordu. İdam mangasının genç komutanı kadına baktı.

Sabahın ışıkları içinde o muhteşem güzelliği gördü.

Ve o anda, o kadını sevip onu istedi.

Onu her şeyden fazla istedi.

İstediği o kadınla ölüm arasında ise yalnızca havaya kalkmış olan kendi kılıcı vardı.

Kılıcını indirdiği anda kadını vuracaklardı.

O kısacık zaman parçasında bir Bizans freski gibi ruhuna bir daha silinmemek üzere kazınan o güzellik, tüfekler patlayınca ölecek ve asla geri dönmemek üzere gidecekti.

Genç subay o ışıklı ilkbahar sabahında, ölmek için bekleyen ve gözlerinin bağlanmasını reddeden o güzel kadına baktığında, hayatın bütün şekilleri, cam kuşlar gibi eridi, her şey biçim değiştirdi, bütün başka duygular kayboldu ve geride o sabahın ışığı gibi berrak ve keskin bir istek kaldı.

Adı Nikolay Skoblin olan genç subay kılıcını indirmedi ve askerlere kadını çözmelerini emretti.

Kendi ölümüne giden yola güzel bir kadın için attı ilk adımını.

Birlikte Türkiye'ye kaçtılar.

Sonra Paris'e gidip Sovyetler'de yeni bir isyan başlatmak için hazırlanan Beyazlara katıldılar.

Ve Çeka için çalışmaya başladılar. Hayatları maceralarla, olaylarla, heyecanlarla, ihanetlerle doluydu, ama sanırım hayatlarının en unutulmaz ânını o sabah vakti yaşadılar.

Bazen bir insanı isteyiveriyorsunuz.

Ona dokunmayı, sesini duymayı özlüyorsunuz.

Bazen bu, hayatınızdan çıkıp gittiğini ve bir daha hiç görmeyeceğinizi sandığınız biri oluyor, bazen de yalnızca bir kez gördüğünüz biri.

Bazen içinde esrarengiz bir büyücünün dolaştığı bir rüya oluyor bu özlemi yaratan, bazen bir bakış, bazen bir ses.

Ama, o yakıcı ölüm ânında, hayatın bütün biçimleri, Venedik atölyelerinin cam kuşları gibi eriyor, biçimden biçime akıyor, önemli olan her şey önemini yitiriyor, kalabalıkların konuştukları size anlamsız geliyor, sizin söylediğiniz kalabalıklar için bir mana ifade etmiyor, başkalarından kopuyor ve yalnızca size ait olan bir maceraya atılıyorsunuz.

Kimilerine göre iradesizliğinizden, kimilerine göre cesaretinizden, siz de cam ustaları gibi ince bir borudan kendi soluğunuzu üflüyorsunuz hayata, onun şekil de

ğiştirmesine yardım ediyor, kendinizce biçimler veriyorsunuz.

Bazen erittiğiniz cam kuşlardan geriye erimiş camdan başka bir şey kalmıyor. Hiçbir zaman bir biçime bürünemeyen bir yakıcılık, sizi de hayatınızı da yakarak akıyor.

Kimi zaman ise başkalarının biblolarından çok daha güzelini kendiniz kendi soluğunuzla yapıyorsunuz.

Bazen ölümden kurtarıyorsunuz bir kadını, bazen hayattan.

Bazen onunla ölüyor, bazen de onunla bir hayat

keşfediyorsunuz.

Nikolay Skoblin, casusların tarihine belki de bir hain olarak geçecek, belki zavallı bir şaşkın olarak.

Ama benim tarihim onu kendi kayıtlarına bir kahraman olarak yazdı.

Ve bana ve benimle birlikte birçok insana, bir bahar sabahı bir kadını ölümden kurtarırken ölüme giden yola adım atan o

genç subaydan zor, ama cevaplanması gereken bir soru kaldı.

Ben, emrimi bekleyen ölüm mangası bana bakarken o kılıcı indirir miydim?

Yoksa "bırakın onu" mu derdim.

Siz kılıcınızı indirir miydiniz?

Size verdikleri camdan kuşları hayatınız boyunca aynı biçimde taşır mıydınız, yoksa belki de kızgın bir eriyikten başka hiçbir şey olmayacağını bile bile o cam kuşları eritir, hayata yeni bir biçim vermek için kendi soluğunuzu ona katar mıydınız?

Bir insanı çok istediğinizde ne yapardınız?

Kılıcınızı indirir miydiniz?

24

ILK AŞK

Akşamüstüne doğru, hiddetli küçük bir kız gibi tıpırtılarla camlara vuran nisan yağmurunun bende bir cam kadehin içinde oturuyormuşum duygusu yaratmasıyla eğlenip kendimce hülyalara daldığım sırada posta geldi ve içinden Turgenyev'in İlk Aşk romanının eski baskılarından biri çıktı.

Şu, ancak sahaflarda bulabileceğiniz, cildine, sayfalarına dokunan ellerin esrarını üstünde taşıyan, kâğıdı sararmış eski kitaplardan biri.

O yağmurlu akşamüstü meçhul bir kadının armağanı olarak kapımı çalan kitabı ilk okuduğumda, romanın on altı yaşındaki kahramanından daha ufaktım, şimdi o çocuğa ilk

aşk acısını tattıran babasından bile daha büyükken, kimlerin evinden, kütüphanesinden, çalışma odasından geçtiğini, kimlere ne heyecanlar, ne zevkler, ne düşünceler verdiğini bilmediğim eski baskı, bana çocukluğumun büyülü bir masalı gibi ulaşıyordu.

Gönderen kimliğini yazmamış, ama eğer istersem

kimliğini bulabilmem için küçük bir işaret bırakmıştı.

Turgenyev'e, onun aristokrat kahramanlarına ve

bana böyle bir armağan gönderene layık olabilmek için gönderenin kimliğinin peşine düşmedim, onu saklandığı gölgelerin içinde rahatsız etmedim.

Kitabı karıştırdım biraz, ama okumadım.

On üç yaşındayken okunmuş bir kitabın içimde bıraktığı izleri kırk altı yaşında aynı kitabı bir daha okuyup da çiğnemek istemedim; o kitabı ilk okuduğumda kendimi elbette ki kitabın küçük kahramanına yakın bulmuştum, şimdiyse kendimi babaya daha yakın bulmak gibi bir tehlike vardı, bunu göze alamadım doğrusu.

Onun yerine kitabı okuduğum günleri hatırladım.

Falih Rıfkı'nın ısmarlayıp da daha sonra almaktan vazgeçtiği ve babamın kısıtlı bütçesine rağmen epeyce paraya kıyıp aldığı, bana o zamanlar kocaman gözüken koltuğun içine, herkes yattıktan sonra iyice gömülüp sabahlara kadar kitaplar okuduğum, gizlice ilk sigaralarımı içip hasretle kızları düşündüğüm günleri.

Sonra ilk aşkım geldi aklıma.

Ve işte o zaman çok şaşırdım.

ilk aşkım çok kalabalıktı, âşık olduğum bütün kadınları ilk aşkım olarak hatırlıyordum, ilk aşkın başka hiçbir aşka benzemediği söylenen büyüsünü ben her aşkımda bir kere daha yaşamıştım, bütün aşklar birer ilk aşk olarak geçmişti ruhuma.

Her aşk ilk aşktı.

Daha önce yaşanmış olan aşklar, daha sonra yaşananları eksiltmiyordu, heyecan hep aynı heyecandı, özlem hep aynı özlem, hayat her seferinde ilk aşkta oldu

ğu gibi yeni baştan başlıyordu.

Âşk her zaman acemiydi.

Yaşlanmıyordu aşk, bin bir sağanaktan, çağlayandan, fırtınadan örselenerek geçiyor, ama yeni bir menzile hep taze, hep el değmemiş, hep dokunulmamış varıyordu.

Birisini sevdiğinde, yaşadığını bir ilk aşk olarak ya

şamıyorsan, tecrübeliysen, bilgiçsen, yaralı yerlerini sa-

ğaltamamış ve zırhlarla örtmüşsen, bunun bir aşk olmadığını anlıyordum 26

Her aşk, kaçınılmaz olarak ilk aşktı çünkü.

Bir cam kadeh gibi yağmur pıtırtılarıyla yıkanan evin içinde bütün ilk aşklarımı, yumuşak, neredeyse kardeşçe bir sevgiyle hatırladım, onların hepsinden bir-

şeyler öğrenmiştim, hayatımın her dakikasında, ona dokunmuş bir kadın elinin izi duruyordu, en haşin dokunuşları bile yıllar geçtikten sonra bana çok dostça

gözüküyordu, eğer onlar olmasaydı bugün bildiğim birçok şeyi bilmez, bugün sahip olduğum birçok şeye sahip olmazdım.

O kitabı gönderen meçhul kadın eli, farkında olmadan, bana daha önce dokunmuş birçok eli canlandırmış

ve beıjim bir kez daha o eller tarafından okşanmamı sağlamıştı.

Kitabı karıştırırken, herkes gibi çocukluğumu ve kadınlarımı kaybettiğimi düşündüm.

Ama aşk, bir ilk aşk olarak orada duruyordu.

27

DURACAKSıN

Acı, ağulu dikenler gibi ruhuna dolandığında, öfke kızıl bir küheylan gibi koşturduğunda, keder yaşlı bir ağaç gibi üstüne yıkıldığında, duracaksın, durup gümüş

bir su gibi akan sabahın tazeliğine bakacaksın, sana iki yüz yıl önceden haberler taşıyan alaycı kargaların sesini dinleyeceksin, çiçeklerini koklayıp derin bir soluk alacaksın.

Ölüm seni kuşattığında, tam da o sırada, hayatı dü

şüneceksin.

Acıyı, öfkeyi, kederi ulu bir gölgeliğe yatıracaksın bir zaman, "dinlenin biraz" diyeceksin.

Bir inci avcısı gibi, ta derinlere dalıp tek tek bütün istiridyeleri açarak, bir sevinç arayacaksın.

Hayaller kuracaksın.

Hatıralarını bir daha gözden geçireceksin.

Sevdiklerini düşüneceksin ve seni sevenleri.

Özlediklerini düşüneceksin ve seni özleyenleri.

Teninde iz bırakanları ve senin izini taşıyan tenleri.

Seni şakalarıyla güldürenleri ve senin şakalarına gülenleri.

Sevinçlerini, hayallerini, hatıralarını, sevdalarını, sevişmelerini, özlemlerini, şakalarını bir bir yerleştireceksin içine, hayat denilen mucizenin sana verdiği arma

ğanları sıkıca kucaklayacaksın.

28

Ölüm her yandan üstüne saldırıp seni kuşattığında, tam da o zaman, hayatı düşüneceksin.

Güzel bir haber gelecek belki yarın sabah.

Belki bir mektup alacaksın.

Sana gülümsemesini çok istediğin biri gülümseyecek belki sana.

Serüvenci gemiciler gibi meçhul denizlerde kaybolduğunda, tam da o zaman, karanın bir gün görüneceğini düşüneceksin.

Gözcünün, "kara göründü" diye bağırdığını hayal edeceksin.

Kara hiç görünmese bile, hiç olmazsa neyi aradığını ve neyi kaybettiğini bileceksin, çektiğin onca fırtınanın, varmayı umduğun o umutlu hedefle mana kazandığını anlayacaksın.

Her şeyi kaybetsen de hayallerini kaybetmeyeceksin.

Neyi aradığını hiç unutmayacaksın.

Sevinçleri ne kadar hatırlarsan, acının derinliğini o kadar kavrayacaksın.

Yaşadığın ve yaşayabileceğin güzel şeyleri ne kadar çok düşünürsen öfken o kadar keskinleşecek.

Karanlık inerken ışığa daha dikkatli bakacaksın.

Geleceğinle arana dibinde canavarların dolaştığı bir uçurum koyduklarında, nasıl biteceğini bilmediğin atlayışını yapmadan önce, geçmişine, sevinçlerine, hayallerine yaslanıp güç alacaksın.

Sevdiğin bir türküyü mırıldanmaktan hiç vazgeçmeyeceksin.

Bir çiçek iliştireceksin yakana.

Ölüm seni kuşattığında, tam da o zaman, hayatı dü

şüneceksin.

En azgın, en ihtiraslı sevişmelerini...

En çılgın hayallerini...

En çağıltılı kahkahalarını...

Belli olmaz, belki yarın sabah bir haber alacaksın.

Acı, ağulu dikenler gibi ruhuna dolandığında, öfke kızıl bir küheylan gibi koşturduğunda, keder yaşlı bir ağaç gibi üstüne yıkıldığında, duracaksın, durup gümüş

bir su gibi akan sabahın tazeliğine bakacaksın, sana iki yüz yıl önceden haberler taşıyan alaycı kargaların sesini dinleyeceksin, çiçeklerini koklayıp derin bir soluk alacaksın.

Ölüm seni kuşattığında, tam da o sırada, hayatı dü

şüneceksin.

Acıyı, öfkeyi, kederi ulu bir gölgeliğe yatıracaksın bir zaman, "dinlenin biraz" diyeceksin.

Onları, şefkatle dinlendireceksin.

Çünkü onlara yine ihtiyacın olacak.

30

SEVDIĞINI SÖYLEYEMEMEK

O bizim güçsüz, korkak, kadınlar karşısında çaresiz, ezilen, azarlanmaktan ve aşağılanmaktan ürkerek azarlanıp aşağılanan yanımızdı; biz çekiciliği güçte ararken, o güçsüzlüğe doğru yüzen yalnız balıktı.

Güçsüzlüğün kederli ve çaresiz çekiciliğine sahipti ve bu çekiciliği filmlerinde de hayatında da pahalıya ödedi.

Herkes, onu dünyanın en güzel kadınlarıyla yaşadı

ğı aşk maceralarından dolayı kıskanırken o, dünyanın en güzel kadınları tarafından terk edilmenin acısına ağladı.

Bütün erkeklerin üstüne kapanıp gizlemeye çalıştı

ğını Marcello bir stile dönüştürmüştü.

"Siyah Gözler" filminde, fırtınalardan örselenerek çıkmış ve örselenmiş yanını hep örtmeye çalışmış erkeklerin içini

elemle kavuracak kısacık bir sahne vardı.

Marcello, Rusya'da bir kadına çılgınca âşık olduktan sonra, karısına bir başka kadını sevdiğini söyleyip ayrılmak için italya'ya dönmüştü; karısına gerçeği söyleyebilmek için Roma'nın büyük bahçelerinde, sevgilisinin hayalini kurarak dolaşıp güç toplamaya çalışıyordu.

O sırada karısı ceketinin cebinde Rus sevgilinin yazdığı bir mektubu bulup Marcello'nun karşısına bütün hışmıyla dikilmişti:

— Bir başkası mı var?

Yuvasını kaybetmiş ıslak bir kedi yavrusu gibi bakmıştı karısına, bir an bir kararlılık parlamıştı gözbebek-lerinde, sonra tek kelimelik bir cevap vermişti:

— Hayır.

Bir tek kelime, bir erkeğin hayatını mahvetmeye yetmişti.

O tek kelimeyle, asla yaşamak istemediği bir hayatı sürdürmüş, yaşamak için bütün hayatını verebileceği bir aşktan vazgeçmişti.

Gücü, bir kadının yüzüne karşı gerçeği söylemeye yetmemişti, gerçeği söyleyip bir kadının öfkesi ve üzüntüsüyle yüzleşmektense, kendi hayatını yakmaya razı olmuştu; bütün bir hayatla kıyaslandığında çok kısa sürecek bir acıyı taşıyacak gücü olmadığından, ömrünün geri kalan kısmını dinmez bir sızıya çevirmişti.

O, bizim güçsüz, çaresiz yanımızdı.

Yürüyüp gidecek, gerçekleri açıkça söyleyecek, hayatı aşka teslim edecek gücü olmayan bütün erkeklerin gizli kederini açığa çıkarıyordu.

Kendi hayatını da filmlerine benzetiyordu.

En güzel kadınlara âşık oluyor, onları kendine âşık ediyor, ama aşkı hiçbir zaman, bir kadının yaşadığı ve yaşamak istediği gibi dolu doluya yaşayamıyordu; Ro-ma'da kendini bekleyen, ilişkisini bir türlü kesemediği bir karısı oluyordu hep, hayatı bir güçsüzlükle parçalanıyordu.

Belki de bir kurnazlıkla.

Bekleyen kadın her zaman bir sığınaktı çünkü, güzel kadınlar tarafından terk edildiğinde koşup gideceği, yaralarını iyi edeceği, dinleneceği, soluklanacağı bir sığınak.

Ve terk edildiğinde gidebileceği bir sığınak olsun diye terk ediliyordu.

Kadınların bizde uyandırdığı duygular onda çok

yoğundu, şiddetle onlara doğru çekiliyor ve şiddetle korkuyordu onlardan.

Marcello'nun diğer erkeklerden farkı, bizim utanıp saklamaya çalıştığımızı, o güçsüzlüğü, korkuyu, sevmekle kaçmak arasındaki o ateşli çarpışmayı, onun açıkça ortaya koyması, güçsüzlüğünü bir içtenlik haline sokmasıydı.

Bizde bir sahtekârlığa dönüşen güçsüzlük onda içtenliğe dönüşüyordu.

Saf ve içten bir güçsüzlük ise her şeyden daha çekiciydi.

Kadınlar, daha sonra terk etmek için koşuyorlardı ona.

Biz onu yaşadığı aşklar için kıskanırken, o terk edildiğine ağlıyordu.

"Hayır" diyemiyordu.

Kadınlar gibi vahşi değildi ve bütün erkekler gibi vahşeti, gerektiğinde vahşileşememesinde yatıyordu; onun hayatında bir kadın daima üzülüyordu, ama üzülen, Marcello'nun üzülmemesini istediği oluyordu. Kadınların aksine, onun vahşeti irade dışı bir vahşetti.

Yakışıklı yüzü, yumuşak çizgileriyle hep bir kedi yavrusu gibi baktı kadınların yüzüne, hep sevildi, hep terk edildi, hep ağladı.

O bizim içimizdeki kedi yavrusuydu.

Tek farkı kaplan numarası yapmamasıydı.

Onun için onu şefkatle sevdik, onun için arkasından şefkatle üzüldük, onun için onu asla taklit etmedik.

En güçsüzümüz oydu, onun kadar güçsüz olmaya

bizim gücümüz yetmedi.

Karanlıkta Sabah Kuşları

33/3

O DEĞERLI ZEHIR

Bazen, bir ömür bir uçurum taşırız içimizde ve fark etmeyiz.

Bizi biz yapan her şeyin ve adına hayat dediğimiz serüvenimizin kökünde bazen büyük bir boşluk vardır ve biz

bu boşluğu, onun orada olduğunu bilmeden, hissetmeden taşır dururuz.

Onu görmemiz, hissetmemiz, onun orada bulundu

ğunu anlamamız, genellikle o boşluğun hiç olmazsa bir kez, güçlü bir duyguyla, keskin bir heyecanla, yakıcı bir istekle dolması ve sonra boşluğu dolduran duygunun ya da insanın bizi bırakıp çekilmesiyle olur. Geride kalan, artık doldurmak için çırpındığımız bir uçurumdur.

Orada olduğunu her an bütün tenimizde ve ruhumuzda hissettiğimiz büyük bir boşluktur.

O güne dek, gizli gizli kendini duyumsatan uçurum ayaklarımızın dibinde açılmıştır artık ve gözlerimiz o derinlikten başka bir şeyi görmez; o uçurum dolmadan önce yaşadığımız her şey manasız ve sıkıcıdır, geçmiş

yaşamımıza dönmeyi düşünmeye bile tahammül edemeyiz.

Bir uçurumu taşıdığımızı bilmeden manasız ve sıkıcı bir hayatı ömür boyu sürdürmek mi, yoksa orada bir uçurum olduğunu, onu, unutulmaz heyecanlarla, maceralarla, anılarla dolu bir duygu tayfunundan geçtikten 34

sonra anlamak mı daha kötü, o sırada bunu düşünemeyiz bile.

içindeki boşluğu bir kez görmüş olan, zaman zaman "keşke bunu hiç görmemiş olsaydım" dese de, bir daha asla o boşlukla yaşamaya dayanamaz.

Otuz beş yaşında ülkesinden uzak bir sanatoryumda veremden ölen yazar Katherine Mansfield, "Bir Hüzün Güncesi" adını taşıyan anılarında, on sekiz yaşında, kendi hayatındaki boşluğun dolduğu geceyi anlatır:

"Soğuktan, yorgunluktan ölü gibiyim. Uyuyamıyorum; çünkü öylesine birdenbire oldu ki, uzun süredir bunu beklememe karşın, altüst oldum, ezildim altında.

O, yorgun. Dün geceyi onun kolları arasında geçirdim

-bu geceyse ondan nefret ediyorum- ona tapıyorum anlamına gelir bu: Bedeninin büyülü çekiciliğini duyumsamadan yatağımda yatamıyorum."

Ve boşluğun dolduğu andaki büyük haz:

"Beni büyülüyor, tutsak ediyor, varlığına, bedenine tapıyorum. Başımı göğsüne dayayıp yatarken, yaşamın verebileceği ne varsa duyumsuyorum. Tüm sıkıntılarım, aşağılık korkularım silinip gidiyor."

O zamana kadar belli belirsiz bir iç sıkıntısı, hayatın söylendiği kadar güzel olduğundan duyulan kuşkunun yarattığı hafif bir huzursuzluk yaşanırken, o uçurum bir kez dolduktan sonra artık bir daha onun eski haline dönmemesi, hayatın hep aynı dolulukla yaşanması için önüne geçilemez bir tutku duyulur.

Hayatın zevkli ve anlamlı olduğu anlaşılmıştır.

Ve bu, insanı bağımlı kılar; zevksiz ve anlamsız bir hayat artık karanlık ve kirli duvarlarıyla ruhunuzu ezen, içinde kıpırdayamadığınız dar bir hücredir, duvarları yıkmak için önüne geçilmez bir arzu hissedersiniz.

Kısa yaşamını çılgınlıklarla, yazdığı harikulade güzel hikâyelerle, hülyalarla ve acılarla geçiren Mansfield, 3 5

bu bağımlılığı, bazı eleştirmenlerin "dâhice" bulduğu üslubuyla güncesine döker:

"Yaşamımın korkunç bayağılığı yok olup gitti.

Onun kollarının sığınağından başka hiçbir şey kalmadı.

Kuşkusuz, bir hafta önce bütün bunlara katlanabilirdim; çünkü sevmenin sevilmenin, tutkuyla hayran olmanın gerçek anlamda ne olduğunu daha bilmiyordum.

Ama şimdi onu yitirirsem, onu elimden alırlarsa, ruhum sokaklara düşer, rastgele bir yabancıdan sevgi dilenir, o değerli zehirden birazcık olsun tatmak için yalvarıp yakarır."

Hayatımızdaki uçurumları coşkulu seller doldurur bazen, kuru bir vadinin tutkulu bir nehre, çorak bir bozkırın Babil bahçelerine dönüşmesindeki sihri şaşkın bir hayranlıkla yaşarız.

Ama ne yazık ki, bazen büyük nehir, ardında kurumuş bir nehir yatağı bırakarak akıp gider.

Daha önce hiç bilmeden içimizde taşıdığımız, ama o gittikten sonra içimizi parçalayan bir acıya dönüşen boşluk artık bütün hayatımızı esir almıştır.

Ölümün ıssızlığını andıran bir karamsarlık çöker.

"Aşktan çılgın gibiyim. Şimdi o benim için her şey,

-müzikten de üstün- ama şimdi gidiyor. Beklediğim şey gerçekleşti. Sabun köpüğü gibi uçtu gitti, gerçekten de bu tür yaşantılarımın sonuncusu bu - son yaşantım. Daha fazla dayanamıyorum artık; ruhumu öldürüyor; her seferinde daha derinden duyuyorum bunu, çünkü her seferinde yaram yeniden hançerleniyor, bıçak yarayı de

şiyor, eski acıları uyandırıyor. Yanımda bir mum dingince yanıyor; altın renkli bir çiçeği andırıyor; ama burada çok

uzun kalırsam alev küçülecek, pırpırlanacak, ölecek. Yaşam da böyle, aşk da -belli belirsiz, geçici, ka

çıcı bir şey. Karamsarlık, iç kapayıcı, korkunç, karşımda duruyor; eski düşlere tutunuyorum sıkı sıkı. Gökku-36

şaklarını, kesme cam bardakları seviyorum ben. Gökkuşağı silinip gidiyor, bardaksa parçalanıp binlerce elmas parçacığa dönüşüyor. Nereye dağılıyorlar, gökyüzünün uçsuz bucaksızlığı içinde, göğün dört bir yanından esen yellere kapılıp yok oluyorlar."

içinde boşluğu taşıyan hayat, "korkunç bir bayağılıktır" o boşluk fark edildikten sonra. Bir mumu "altın rengi bir çiçek" yapan ise o bir tek kişinin varlığıdır.

"Gökkuşağını ve kesme bardakları" seversiniz onu düşündüğünüzde.

O gittiğinde, "altın rengi çiçek" solar, gökyüzü ve kesme bardaklar parçalanır, gökyüzünün uçsuz bucaksızlığı içinde esen yellere kapılıp yok olurlar.

Yalnızlık, her gittiğiniz yere sizden önce varıp sizi karşılar.

Kuşların kara lekeler gibi uçtuğu bulutlu öğleden sonralara dayanamazsınız.

Ruhunuz "sokaklara düşer", o "değerli zehir için"

yalvarırsınız insanlara.

Bulamazsınız.

O bir zehirdir, ama değerlidir ve kolay bulunmaz.

Kendinizi ve her şeyi küçümsersiniz, siz bir boşluk-sunuzdur ve her şey bir boşluktur.

Ve belki işte o zaman sorarsınız hangisi daha iyi diye, bir uçurumu onu hiç fark etmeden içinde taşımak mı, yoksa hayatın başka türlü yaşanacağını da gördükten sonra kederli bir yalnızlıkla içinizdeki uçurumu fark etmek mi?

Ancak uçurumu gördükten sonra sorarsınız bunu.

Bunun cevabı hep değişir, ama hep o değerli zehri ararsınız.

Bir uçurumla yaşamak aslında yaşamamaktır, anlamışsınızdır bunu, yaşamak ise değerli bir zehri içmektir ve zehir içilirken ne kadar güzelse, bittiğinde o kadar yakıcı olacaktır.

37

Üstelik o zehir sizi diğerlerinden ayıracaktır. Uçurumlarını, hiç fark etmeden yaşayan insanlarla; uçurumlarının "bir bedenin büyüsüyle", bir başka insanın ısı-

sıyla, kahkahasıyla, sıcak bir öğleni ya da erken bir sabahıyla, düşlerinde beliriveren görüntüsüyle dolduğunu görenlerin yaşadıkları ve seyrettikleri hayatlar birbirine hiç benzemeyecektir.

ikincilerin hayatında keder, ayrılık, öfke, özlem olsa da "bayağılık" olmayacaktır. '

"Altın rengi bir çiçek" gibi yanan mum sönse de altın rengi bir çiçek gibi sönecektir.

Ruhları "sokaklara düşse" de o sokaklar "değerli"

birşeylerin arandığı yerler olacaktır.

Yalvarsalar da, öbürlerinin tadını ve sarhoşluğunu bilmedikleri bir zehri içmek için yalvaracaklardır.

Bazen bir ömür bir uçurum taşırız içimizde ve fark etmeyiz bunu.

Bir gün o uçurum dolar.

Değerli bir zehirle dolar o uçurum. Bizi heyecanlandıran, sakinleştiren, sevindiren ve kederlendiren bir zehirle.

Altın rengi çiçekler gibi mumlar yanar.

Sonra biri zehrini alıp gider.

Gökkuşağı ve kesme bardaklar dört bir yandan

esen yellerle dağılır.

Ruhumuz sokaklara düşer.

Bir uçurum parçalanır içimizde.

Ve o değerli zehrimizden içemezsek bizi de parçalar.

BIR ROMAN, BIR ÇOCUK,

BIR AŞK

Önce ismiyle tartışma yaratmıştı roman, yirmi yedi yaşındaki şair Lermontov'un yazdığı romana "Zamanımızın Bir Kahramanı" ismini vermesi herkesi kızdırmıştı; romanın kahramanı olan Peçorin insanlara yabancı duran, hiç kimseyi sevmeyen, yalnız ve acımasız bir adamdı, çünkü, kadınları aldırmaz tavırlarıyla kendine bağlıyor, sonra da inanılmaz bir insafsızlıkla onları bıra-kıveriyordu; sanki hayattan ve aşktan intikam almaya çalışır gibiydi. Ölüme ve kadınlara boşveriyor, ama bu ikisinin etrafında dolaşmaktan da zevk alıyordu. Okuyanlar, yaşadığımız dönemin insanları Peçorin

gibi acımasız ve duygusuz mu, niye Lermontov böyle birini zamanın kahramanı olarak seçti diye sormuşlardı.

Genç yaşında bir düelloda öldürülen ve hem romanıyla, hem hayatıyla, hem de ölümüyle, on dört yaşımdayken birden en sevdiğim yazarlar listesinin tepesine oturan bu ateşli şairin yazdığı kahramana bayılmıştım, benim daha sonra kadınların elinden çekeceğim bütün acıların intikamını daha baştan alır gibiydi.

Romanda bir bölüm vardı, Rus aristokratların pek sevdiği bir kaplıca kentinde geçiyordu; o mevsimde Petersburg sosyetesi o şehirde buluşmuştu, bütün roman boyunca Peçorin'in sıcaklık duyduğu tek kadın olan, yaşlı bir kontun karısı da kocasıyla birlikte oradaydı.

Kadın evli olduğu için Peçorin onunla pek sık buluşa-mıyordu, gündüzlerini karargâhta geçiriyor, akşamları da sayfiye köşklerinde verilen davetlere katılıyordu.

Davetlerde gizli aşklar yaşanıyor, aralarına sık sık Fransızca cümlelerin karıştığı dedikodular yapılıyor, altın yaldızlı apoletlerini şıkırdatan genç subaylar uzun kılıçlarını bir elleriyle tutarak genç hanımlarla danslar ediyorlardı; davetlerin gözdesi, sosyeteye henüz katılmış olan genç bir prensesti, çok güzel, çok saf ve saflığının farkına varamayacak kadar güzelliğine mağrurdu, bütün subaylar o genç prensesin peşindeydi.

Peçorin'in belki de tek arkadaşı, er kaputuyla dola

şan bir harbiye öğrencisiydi ve göz alıcı üniformalarıyla dolaşan subayların arasında er kaputuyla kadınların ilgisini çekiyordu. Harbiyeli, genç prensesin de kendisiyle ilgilendiğine inanıyor ve prensesle aralarında geçen her şeyi

gelip Peçorin'e anlatıyordu. Peçorin anlatılanları sessizce dinliyor ve vahşi bir keyifle genç prensesi pen

çesine düşürmek için bekliyordu; bunun için de planı çok basitti, prensese uzak duruyordu, bütün erkekler peşinde koşarken, kendisine aldırmayan ve uzak duran bir subay kaçınılmaz olarak prensesin gözüne takılmaya başlamıştı. Bütün güzel kadınlar gibi kendisine hayran olmayan bir erkeğe tahammül edemediğinden, onu da hayranları arasına katmak için Peçorin'e yaklaşmış ve onu kendisine bağlamaya çalışırken kendisi Peçorin'e bağlanmıştı, artık her davette Peçorin'in yanına oturuyor ve başkalarına aldırmadan onunla konuşuyordu, dedikodular almış yürümüş, er kaputlu arkadaşı Peçorin'i düelloya davet etmeyi düşünmeye başlamıştı.

Bir gün bir at gezintisi sırasında, genç prenses aralarındaki aşktan çok emin olarak, "Sizi sevdiğimi ilk olarak benim söylememi mi istiyorsunuz" demişti ve prensesin kendisine bağlandığını gören Peçorin o insafsız cevabı vermişti: 40

— Hayır, söylemeyin.

Zavallı kız kıpkırmızı kesilip atını mahmuzlayarak oradan kaçmıştı.

O sıralarda orta sondaydım, her gün okuldan çıktıktan sonra birlikte yürüdüğüm bir kız vardı, bir profesörün kızıydı ve bir profesörün kızı nasıl olması gerekiyorsa öyleydi, on dört yaşına rağmen çok kibar ve çok zarifti. Okulun son haftalarıydı. Nişantaşı'nın kaldırımları ısınmaya başlamış, caddenin kenarlarındaki ağaçlarda kuşlar peydah olmuştu.

Hafta sonları bazen buluşup sinemaya gidiyorduk ve benim hayatım boyunca bir kadında gördüğüm en büyük sıcaklığı her cumartesi günü yaşıyorduk, o zamanlar jartiyerler vardı ve genç kız yeni yeni jartiyer takıyordu, jartiyeri her

seferinde gevşeyip kopçasından çıkıyordu, benden bir bozuk para istiyor ve bir apartman aralığına girip jartiyerin kopçasına o bozuk parayı yerleştiriyordu. Ona o bozuk parayı verirken, çok sıcak ve çok yakın bir şeyi paylaşmanın, suç ortaklığının ve bir kadının mahremiyetine girme iznini almanın başka hiçbir şeyde bulunamayacak o muhteşem hazzını yaşıyordum; aşk, o bozuk paranın başka hiç kimseden değil yalnızca senden istenmesiydi, sonra yıllarca bir kadınla bir erkek arasında yaşanabilecek en yakın ve en sıcak duygu olarak hep o bozuk parayı verdiğim anları hatırladım.

Yıl sonlarına doğru bir akşam okuldan çıktıktan sonra yürürken, "Seni sevdiğimi ilk benim mi söylememi istiyorsun," dedi; nasıl olduysa kitaptaki prensesin söylediğini hemen hemen aynı kelimelerle söylemişti ve ben ona aynı Peçorin gibi cevap verdim: "Hayır, söyleme." Kıpkırmızı kesildi, hiçbir şey söylemeden yanımızdan geçen ilk taksiye binip gitti, bir daha okula gelmedi ve ben onu bir daha hiç görmedim.

Bir daha da hiç kimse benden jartiyerini sıkıştırmak için bozuk para istemedi.

Bir roman kahramanını taklit edebilmek için, bir romandan ödünç alınmış acımasızlığın uzun kılıcıyla genç bir kızı ve kendimi vurmuştum.

NEREYE GIDERSIN

SEVDIĞIM...

Hatırlamak için harcadığımızdan çok daha fazla çabayı unutmak için harcıyoruz herhalde.

Unutmak...

Çaresizlerin, fırtınalar arasında, bir gün oraya ulaşmanın düşünü kurdukları o acıklı sığınak. Hayatımıza girenleri ya da girmek için kapılarımızı zorlayanları silmek aklımızdan, onlar yokmuş gibi davranıp onlar yokmuş gibi yaşamak.

Geçmişi, o geçmişi yaşayan parçamızla birlikte çıkartıp atmak içimizden, atılan her parçayla birlikte içimizde bir boşluk kalacağını bilerek yapmak bunu.

Ya da yaşanacak birşeyler vaat edenleri, bir gün onları da unutmak zorunda kalacağımızı düşünerek, daha baştan unutmaya çalışmak, geçmiş gibi gelecekten de parçalar ayıklamak.

Geçmişimiz ve geleceğimizle bir kazı yerine çevirmek hayatımızı.

Nasıl bir öğüt vermeliyiz kendimize?

"Unut" mu demeliyiz?

Sana zevk vermiş olanları ve zevk vaat edenleri unut.

Hiçbir zaman yekpare bir kıta olamayıp birbirine köprülerle bağlı yüzlerce, binlerce küçük adacıktan olu-43

şan hayatın parçalarını birbirine iliştiren köprüleri yakmak mıyız?

Hafızamızın en çok dönmek istediği, en çok özledi

ği adacığı mı, köprülerini yıkıp, hayat haritamızdan silmeliyiz?

Geçmişimizde en çok özlediğimiz mi en çok unutmaya çalıştığımız?

En unutulmaz olan mı en unutulmak istenen?

Ya da geleceğimizde en fazla zevk vaat eden mi, köprüsünün başında en uzun oyalanıp gözlerimizi kapayarak, belki ben gözlerimi açana kadar, ışıklarıyla beni çeken o adacık aklımın haritasından silinir diye beklediğimiz?

Hatırlamak için harcadığımız çabadan çok daha fazlasını unutmak için harcıyoruz.

Unutabiliyor musunuz bari?

Hayatınıza kazdığınız o çukurların etrafından dola

şıp geçebiliyor musunuz?

Bir zamanlar bütün dünyayı birbirine katan o şarkıyı dinlediğinizde, sorulan sorunun cevabını verebiliyor musunuz:

"Nereye gidersin sevdiğim, yatağında yalnızken?"

Nerelere gidiyorsunuz yalnızken yatağınızda? En çok gitmek ve en çok kaçmak istediğiniz yere mi?

Geçmişte en yakınınız olmuş olan "şimdiki yabancıyı" ya da gelecekte en yakınınız olabilecek "şimdilik yabancıyı" hafızanızın derinliklerinden söküp uzak sürgünlere gönderdiğinizde onunla birlikte giden birşeyler olmuyor mu?

Her "unutuş" bir "eksiliş" gibi gelmiyor mu size?

Unuturken eksilmiyor musunuz?

Ve korkmuyor musunuz, sımsıkı kapadığınızı sandığınız o sürgün kapıları bir gün aniden açılıverecek, sürgünleriniz, "nerelere gittiğinizi" hiç söyleyemeyece

ğiniz yalnız yataklarınıza gülümseyerek geliverecekler diye?

Ansızın geliveren bir zarftan çıkan Haydar Ergü-

len'in, yanına mavi çarpı atılmış şiirindeki mısralardan haberdar mısınız:

"Gözlerimizi uzaklıklar değil ki yalnız

göze alamadığımız yakınlıklar da acıtır"

Acıyor mu gözleriniz, göze alamadığınız yakınlıklardan?

Geçmişe ya da geleceğe doğru uzanan kaç köprü

yaktınız bugüne dek; hayatınızın haritasını çizerken kendi ellerinizle, sevgiyle, gülümseyişle, sevişmeyle denizlerinize kondurduğunuz kaç adanın, unutuluşun depremleriyle suların derinliğine battığına tanıklık ettiniz?

Kaç adayı batırmak için kaç deprem yarattınız, bir adanın üstünü kapatsın diye depremlerinizle yükseltti

ğiniz o dalgalar, o adayla birlikte daha başka neler yuttu sizden?

Yıllar sonra bütün bu depremleri yarattığınız için affedebilecek misiniz kendinizi?

"ve gözleri ancak gözler bağışlayabilir,

öyle acıyor ki gözlerim kim bağışlayacak"

Acıyor mu gözleriniz?

Gözlerinizi bağışlayacak "öbür" gözleri aramıyor musunuz?

Unutulanlar arasında en zor unutulanı olan o gözleri aramıyor musunuz?

Kim bağışlayacak gözlerinizi, kim bağışlayacak?

Kim bağışlayacak bu unutuşları?

"sis değil, uykusuzluk değil, iki uzak

şehir gibi ayrılıktan kavuşmuyor gözlerim"

Hatırlamak için harcadığımız çabadan çok daha fazlasını unutmak için harcıyoruz.

Bize zevk verenleri ya da zevk vaat edenleri unutmak, onları aklımızın haritasından silmek için.

Unutuyoruz, her unutuşta biraz daha eksilerek. En hatırlanacak olanları unutmak derin sürgün yaraları açıyor içimizde.

Ve biri soruyor bize şarkılar söyleyerek:

"Nereye gidersin sevdiğim, yatağında yalnızken"

Geçmiş köprüleri yakıyor, geleceğe uzanan köprülerin başında, o gelecek de kaybolsun diye bekliyoruz, geçmişi unuttuğumuz gibi geleceği de unutmaya çalışıyoruz.

Zevk veren ve zevk vaat eden her şeyi unutmak

için çabalayıp duruyoruz.

Gözlerimiz unutmaktan ve ayrılıktan acıyor.

"Biri hepimizle göz göze gibi hâlâ uykusuz, biri sis içinde kirpiklerine kadar açık

bu sessizliği kim bıraktıysa, göremiyorum

konuşkan gözlerinde tek sözcük bile,

gözlerimiz birbirine değmiyor gecenin iki şehrinde."

Bu sessizliği kim bıraktı size?

Gözleriniz birbirine değmiyorsa gecenin iki şehrinde bunun suçu kimde, neden değmiyor gözleriniz?

Neden tek sözcük bile yok o konuşkan gözlerde?

Geçmiş... Olan her şeyi biliyor ve unutmak için kıvranarak unutuyorsunuz.

Gelecek... Olacak her şeyi tahmin ediyor ve kıvranarak unutmaya uğraşıyorsunuz.

İki ucunu birden yıkıyorsunuz köprünüzün. Nereye gider bu köprüler, kendi eksilmişliklerinizden başka?

Ve sen nereye gidersin sevdiğim, yatağında yalnızken?

"İki şehri var gecenin, biri gözümde

tütüyor, birinin dumanı üstünde yağmur

gibi çöken siste, bana bu uykusuz

şehri niye bıraktın, göze alamadığım

bir şehrin yerine bütün şehirlerdesin."

46

Belki de hatırladıklarımızdan ziyade unuttuklarımızı taşıyoruz şehirlerden şehirlere, "göze alamadığımız bir şehir" yerine her şehirde, yalnız yatağımıza yattığımızda unuttuklarımıza gidiyoruz.

Hatırlamak için harcadığımızdan daha fazlasını

unutmak için harcıyoruz.

Ve bir şehirde unuttuklarımızı her şehirde hatırlıyoruz.

Yekpare bir kıta değil çünkü hayat, adacıklardan oluşmuş dantelli bir harita ve unutmayla hatırlamanın med cezirlerinde, silindiğini sandığınız bir ada birden çı-

kıveriyor ortaya. Her şehirde çıkıyor.

Unutmaya çalıştıklarınız zevk verdi çünkü, unutmaya çalıştıklarınız zevk vaat etti çünkü size.

Unutmak, yaşanmış ve yaşanacak olanları yok etmek, silmek, haritanızı derin boşluklarla koyu lacivert noktalara boyamak ve eksilmek istiyorsunuz.

Unuttukça eksiliyorsunuz.

Eksiliyorsunuz, ama unutabiliyor musunuz?

Gözleriniz acımıyor mu gerçekten?

Gözlerinizi bağışlayabildiniz mi?

Peki şu şarkıyı dinliyor musunuz?

"Nerelere gidersin sevdiğim, yalnızken yatağında?"

EY KAVMIM..

Sen ki peygamberlerini bile dinlemedin, beni hiç dinlemezsin.

Dönüp de bakmazsın ölülerine.

Lut kavminden de değilsin sen, hazdan olmayacak mahvın.

Acıyla karıldı harcın, ama acıya da yabancısın.

Ağıtları sen yakarsın, ama kendi kulakların duymaz kendi ağıtını.

Bir koyun sürüsünden çalar gibi çalarlar insanlarını ve sen bir koyun sürüsü gibi bakarsın çalınanlara.

Tanrıya yakarır, ama firavunlara taparsın.

Musa Kızıldeniz'i açsa önünde, sen o denizden geçmezsin.

Ey kavmim...

Sen ki peygamberlerini bile dinlemedin, beni hiç dinlemezsin.

Korkarsın kendinden olmayan herkesten.

Ve sen kendinden bile korkarsın.

Hazreti İbrahim olsan, sana gönderilen kurbanı sen pazarda satarsın.

Hazreti İsa'yı gözünün önünde çarmıha gerseler, sen başka bir şeye ağlarsın.

Gündüzleri Maria Magdalena'yı orospu diye taşlar, geceleri koynuna girmeye çabalarsın.

Zebur'u, Tevrat'ı, İncil'i, Kuran'ı bilirsin.

4S

Hazreti Davut için üzülür, ama Golyat'ı tutarsın.

Ey kavmim...

Sen ki peygamberlerinin dediklerini bile dinlemedin, beni hiç dinlemezsin.

Dönüp de bakmazsın ölülerine.

Lut kavminden de değilsin, hazdan olmayacak

mahvın.

Ama sen kendi acına da yabancısın.

Kadınların siyah giyer, kederle solar tenleri, ama onları görmezsin.

Her kuytulukta bir çocuğun vurulur, aldırmazsın.

Merhamet dilenir, şefkat dilenir, para dilenirsin.

Ve nefret edersin dilencilerden.

Utancı bilir, ama utanmazsın.

Tanrıya inanır, ama firavunlara taparsın.

Bütün seslerin arasından yalnızca kırbaç sesini dinlersin sen.

Ey kavmim...

Sen ki peygamberlerini bile dinlemedin, beni hiç dinlemezsin.

Sana yapılmadıkça işkenceye karşı çıkmazsın.

Senin bedenine dokunmadıkça hiçbir acıyı duymazsın.

Örümcek olsan Hazreti Muhammed'in saklandığı

mağaraya bir ağ örmezsin.

Her koyun gibi kendi bacağından asılır, her koyun gibi tek başına melersin.

Hazreti Hüseyin'in kellesine sen vurmaz, ama vuranı alkışlarsın.

Muaviye'ye kızar, ama ayaklanmazsım

Hazreti Ömer'i bıçaklayan ele sen bıçak olursun.

Ey kavmim...

Sen ki peygamberlerini bile dinlemedin, beni hiç dinlemezsin.

Ölülerine dönüp de bakmazsın.

Karanlıkta Sabah Kuşları 49/4

Lut kavminden de değilsin, hazdan olmayacak

mahvın.

Ama arkana baktığın için taş kesileceksin.

Ve sen kendine bile ağlamayacaksın.

Komşun aç yatarken sen tok olmaktan haya etmezsin.

Musa önünde Kızıldeniz'i açsa o denizden geçmezsin.

Tanrıya inanır, ama firavunlara taparsın.

Ey kavmim...

Sen ki peygamberlerini bile dinlemedin, beni hiç dinlemezsin.

Ey kavmim...

Tek tek öldürülürken insanların sen korkudan öleceksin.

50

VAKIT, GÜL MEVSIMI

Vakit gül mevsimidir şimdi, gül yapraklarına benzer sabahlar, pürüzsüz ve yumuşak; iğdeler, ıhlamurlar, güneş çarptıkça parlayan gümüşi yaprakları ve baygın kokularıyla çiçekler açarlar, dünya bir daha doğurur kendini, geceler hanımeli kokar, gül kokar.

Ve biz bu gül mevsiminde bir kere daha yeniliriz.

Ne kadar çok yeniliriz biz.

Tarih, alnı akıtmalı siyah atlar gibi yenilgilerimizi arabasına koşar.

Bir menzilden bir menzile tarihi bizim yenilgilerimiz taşır.

Zaferlerimiz az bizim, ama yenilgilerimiz zaferlerden de parlak.

Kendini yetiştiren adamı diktatörlüğe hevesleniyor diye bıçaklayan Brütüs, inandığı düşünceleri ve halkı için en sevdiği insanı öldürüp "ihanetin" unutulmaz simgesi olmayı kabullenen dürüst genç, orduları Makedon dağlarında bencil ve haris Ogüstüs'ün orduları tarafından dağıtılınca, bir kaya dibinde kendi kılıcını uşağının eline tutuşturup "sıkı tut bunu" diyerek kendini kılıcının üstüne attığında yenildik biz.

İnancı için "hain" olan adam ham deriden zırhını kendi kılıcıyla parçaladığında yenilgiyi gördük biz mor ışıltılı Makedon dağlarında.

51

Fransız Devriminin ateşli çocuğu Danton, diktatörlüğe koşan Robespierre karşısında yenilgiye uğradıktan sonra yakası kesilmiş bol beyaz gömleğiyle yürüyüp idam sehpasının dibinde ensesi tıraş edilen başını giyotin bıçağına koyarak, "bu başı halka göster, buna değer"

dediğinde yenildik.

Papaz libasları giyinmiş bir kışkırtıcı ajana uyarak saraya yürüyen işçiler, Çar'ın yazlık sarayının kapısında kılıçtan geçirildiklerinde de yenilen bizdik.

Atından düşmesin diye askerleri tarafından eğerine bağlanan Kuyucu Murat Paşa, yüz binlerce insanı öldür-tüp kuyulara attırdığında da biz yeniliyorduk.

Talihsiz ve çirkin bir yüzün ardında pırıltılı bir beyin taşıyan Rosa Lüksemburg, topal bacağıyla seke seke kaçmaya uğraşırken, karanlık bir su kanalının kıyısında kıstırılıp öldürüldüğünde de biz yenildik.

Abdülhamit'i deviren İttihatçılar köprü üstünde gazetecileri vurduklarında da yenilgi bizim hanemize yazıldı.

Ne çok yenildik.

Ne kadar çok yenildik.

Fransız direnişçileri lacivert bereleriyle köşe başlarında Alman SS'leri tarafından kurşuna dizildiğinde de biz yeniliyorduk.

Franco'nun askerleri cumhuriyetçileri ortak mezarlarının başına dikip kamyonların arkasına monte ettikleri ağır makinelilerle taradıklarında da yeniliyorduk biz.

İran'da Şah'ın göğüsleri sırmalı muhafızları üniversiteleri basıp güzel gözlü Acem kızlarının ırzına geçtiklerinde de, Şah'ı devirenler Komünist Partisi Tudeh'in üyelerini astıklarında da biz yenildik.

Sacco ile Vanzetti idama gittiklerinde de, Rosenberg'leri elektrikli iskemleye oturttuklarında da yenilen biz olduk.

Biz çok yenildik.

Ne kadar çok yenilgi gördük biz.

1 Mayıs'ta Amerika'da mavi üniformalı, düşman

bakışlı polisler grevci işçileri kuşatıp grev çadırlarını ateşe verdiklerinde biz yeniliyorduk.

Sabahattin Ali'yi Meriç kıyısında bir ağacın dibinde alçakça katlettiklerinde, Nazım'ı yıllarca hapislerde yatırdıklarında, Kemal Tahir'i süründürdüklerinde yenilen bizdik.

Çok yenildik biz, çok.

Askeri darbelerden sonra kurulan darağaçlarına çocukları çıkarttıklarında, bu bizim yenilgimizdi.

Babeuf'ün yattığı zindanda, Gramschi'nin hastalandığı hücrede, Kıvılcımlı'nın neredeyse bütün hayatını tükettiği mapushanede hep bizim yenilgimiz vardı.

Zafer marşlarından ziyade ağıtlar düştü bizim payımıza.

Kahkahadan çok ıstırap var geçmişimizde.

Bizi yendiler.

Bizi defalarca yendiler.

Tarih, bizim yenilgilerimizle yürüdü bir menzilden diğerine.

Galile, çıkarıldığı engizisyon mahkemesinde, kara akbabalar gibi siyah cüppeleriyle kendisine yan odadaki kemik kırma çarkını hatırlatan papazlara "dünya dönmüyor" demek zorunda kaldığında yenilen bizdik,

"Güneş Ülkesi"ni yazan Campanella'yı yağlı odunların üstünde yaktıklarında, Thomas Moore'un inatçı başını cellada verdiklerinde yenilen bizdik.

Parçalanmış bir ziynet kutusu gibi tarihin her köşesine bir mücevher bıraktık biz.

Zaferlerimiz az bizim, ama yenilgilerimiz zaferlerden de parlak.

İsa'nın gerildiği haçta bizim yenilgimiz var, Sparta-küs'ün kanlı yüzünde bizim yenilgimiz.

Faili meçhullere kurban giden binlerce insanda bizim yenilgimiz saklı.

Işkencehanelerdeki çocuk çığlıklarında bizim sesimiz duyuluyor.

Ölenler, çile çekenler, ezilenler hep bizim.

Galip gelen hep onlar.

Gül mevsimi şimdi, gül yapraklarına benzer sabahlar, pürüzsüz ve yumuşak, iğdeler, ıhlamurlar güneş

çarptıkça pırıldayan gümüşi yaprakları ve baygın kokularıyla çiçek açarlar, dünya bir daha doğurur kendini, geceler hanımeli kokar, gül kokar.

Ve biz bir kere daha yeniliriz.

Yüzyıllardan beri, bin yıllardan beri bildiğimiz yenilgi gelir kapımızı bir daha çalar.

Galipler, "tanrıyı ve vatanı sevdikleri" için sevgilerinin karşılığını isterler, özgürlüğümüzü, mutluluğumuzu, geleceğimizi, onurumuzu, hayallerimizi, hayatlarımızı isterler.

"Tanrıyı ve vatanı" sevdikleri için sevgilerinin kar

şılığını isteyenlerin olur zafer.

Sevgilerinin karşılığında bir şey istemeyenler binlerce yıldan beri yenilirler.

Biz yeniliriz.

Biz çok yenildik.

Ve bir gül mevsiminde sanki bir daha yenileceğiz.

Brütüs bir kere daha atacak kendini kılıcının üstüne, Danton bir daha uzatacak başını giyotine, Campanella bir daha yakılacak, Galile bir kez daha "dünya dönmüyor" demeye zorlanacak, Rosa Lüksemburg'u gene öldürecekler, Nazım bir daha yatacak hapislerde, gençler bir daha idam edilecek, çocuklar bir kez daha işkenceden geçecek, Rosenberg'ler bir daha oturacak elektrikli sandalyeye, 1 Mayıs'ta işçiler gene kıyıma uğrayacak, direnişçiler gene kurşuna dizilecek, Franco'nun askerleri cumhuriyetçileri bir daha toplu mezar-

lann başında makinelilerle tarayacak, gazeteciler bir daha vurulacak köprü başında, aydınlar gene menfaya yollanacak.

Biz bir daha yenileceğiz.

Biz çok yenildik.

Tarihin arabasını, alnı akıtmalı siyah atlar gibi çekti bizim yenilgilerimiz.

Gül, iğde, ıhlamur kokuları arasında bizi gene yenecekler, zafere ve öldürmeye alışkın olanların ayak sesleri duyuluyor gene.

Biz yenilmeye alışığız.

Tarihin atlarıyız biz.

Biz yenilerek koşarız ve ne garip, galipler teker teker silinirken sahneden, biz hep kalırız.

PORTAKAL AĞACı

Geçen gün, Göztepe'nin büyük bahçeli eski konaklarından hayaller taşıyan arka sokaklarında, usuldan ya

ğan bir karın serpiştirdiği toz gibi incecik bir beyazlığın içinden geçerek yürürken, aniden, bir apartmanın önündeki minicik bir toprak parçasında büyümüş bir portakal ağacına rastladım, yeşil yapraklı dallarının ucunda, turuncu renkli yuvarlaklar bir mucize gibi sarkıyordu.

Durup ağacı ve meyvelerini seyretmeye başladım, bu civarda ilk kez bir portakal ağacı görüyordum.

Çok yıllar önce, küçük ve şık otelinin bahçesinde Akropol'ün bir kopyasının yer aldığı, bir tepenin yamacına kurulmuş Aggregento kentine giderken, bir sıcak öğle vakti Sicilya'nın güneyinde arabayı bir portakal bahçesinin serinliğine çekmiş, biraz ötedeki siyahlar içindeki yaşlı kadından aldığım üzümleri yemiştim.

Sıra sıra dizilmiş ağaçların yeşilliği, ağırlıklarıyla dalları yerlere kadar eğen milyonlarca turuncu küreci-

ğin Sicilya güneşiyle yanan pırıltısı, meyvelerden tüten portakal rayihası bana bir daha hiç unutmayacağım bir öğlen yaşatmıştı, ama bu karlı ve ıssız sokakta gördü

ğüm tek bir portakal ağacının bana tattırdığı sevinç o bahçenin verdiğinden fazlaydı.

Öyle beklenmedik bir zamanda ve öyle beklenmedik bir yerde karşılaşmıştım ki bu portakal ağacıyla, as-56

la bir portakal ağacını görmeyeceğine emin olan bir temelin üstüne yerleşen düşüncelerim şaşkınlıkla birden darmadağın olmuştu.

O âna kadar emin olduğum her şey birden bütün

gerçekliklerini kaybedip birer kuşkuya dönüştü, kendimden, işimden, yaptıklarımdan, yazdıklarımdan, dü

şündüklerimden kuşkuya düştüm.

Bu ülkedeki yazarların büyük çoğunluğu gibi yazarlığı neredeyse bırakmış, tümüyle acının arzuhalcisi olmuştum, her yandan üstümüze yağan acıların sağana-

ğıyla hep yanık yanık tüten öfke çiçekleri açıyordu içimde, sevinmeyi, şaşırmayı, herhangi bir şeye gülümseyerek bakmayı, gördüğüm bir şeyi bir başkasına heyecanla gösterme isteğini unutmuştum.

Düşüncelerim hayallerimi ezmiş, kızgınlığım kahkahalarımı susturmuştu.

İsyanın ateşi, bütün duyguları kavurup geçmişti.

Ölümlerle ve kederlerle örselenen ruhum neredeyse sevinçleri tümüyle unutmuştu, yaşadığım diyarı esir alan bu çarpılmış hayatı düzeltmek isteyenlere katılıp omuz verme arzusu benim hayatımı da çarpıtmıştı.

Aydınlık ve mutlu bir hayatı uzak bir masal sanmaya başlamıştım.

O karlı ve ıssız sokakta alçak bir bahçe duvarı bulup yağan karla yavaş yavaş beyazlaşarak o duvarın üstüne oturdum.

Portakal ağacını seyretmeye koyuldum.

Sivri uçlu yeşil yaprakları ve tanrım, inanılmayacak kadar ışıklı turuncu yuvarlakları vardı, kendine ait olmayan bir kentte, kimsenin geçmediği bir sokakta, yapayalnız, ama mutlu bir şekilde meyvelerini vererek ya

şıyordu.

Bu kentin, bu ıssız sokakların unuttuğu duyguları, aşkı, neşeyi, sevinci, şaşırmayı, şakaları hatırlatarak kar-57

şımda duruyor, beyaz sakallarıyla bir bahçe duvarının üzerinde oturan bu yaşlı ve yalnız adamı seyrediyordu.

Bir portakal ağacına hatırlatmaya hakkım olmayan şeyleri, kederi, yalnızlığı, vurulmuş çocukları, acının arzuhalciliğine soyunmuş zavallı yazarları, hapishaneleri hatırlatıyordum ona.

Kar yağıyordu.

Uzun uzun seyrettik birbirimizi.

Onun portakalları vardı, benim kederlerim.

O bana, hayatın aslında ne kadar şaşırtıcı ve ne kadar güzel olduğunu söylüyordu.

Ben ona hiçbir şey söyleyemiyordum.

Ne söyleyebilirdim ki... Onun neşeli bir sürgün gibi yaşadığı bu hayattan utandığımdan başka.

58

ARZUNUN KARANLıK

NESNESI...

İnsanın tanrıyı unuttuğu andır o.

Tanrıyı ve zamanı ve dünyayı ve ölümü ve kederi ve utanmayı unuttuğu andır.

Ve her tanrı binlerce yıldan beri önce onu yasaklar.

Kara benekli bir kaplan gibidir ve her seferinde, ansızın ve vahşice saldırır, pençelerini geçirdiği her canlıyı yutup kara benekli bir kaplana dönüştürür.

Parlak tüylerinde ihaneti taşır, cinayeti taşır, nankörlüğü taşır.

Her tanrı, her devlet, her toplum, her insan korkar ondan. Keskin dişlerinde ve siyah pençelerinde yıldırım gibi çarpan, kör edici bir zevk taşıdığı için korkutucudur. Tanrıların en keskin buyruklarına rağmen asla evcilleşmez.

Uslu ve uyumlu olmaz hiçbir zaman.

Aşk için çiçeklerle, kırmızı kalpten mumlarla, bayramlarla kutlanan günler yapılsa da onun adı hiç anılmaz.

Ondan konuşulmaz.

Kötü bir büyü gibi onun adı söylenmez. Ondan

söz eden yazarlar lanetlenir.

Yabani ve yabancıdır.

Yalnız odalarda ona esir olan her insanoğlu, kalabalıklarda onu gördüğünde sanki hiç tanımıyormuş gibi başını çevirir.

Bütün duygular, başka duygularla kardeş oldukları, başka duygulardan bir parçayı içlerinde taşıdıkları halde o hiçbir duyguyla kardeş değildir, yapayalnızdır, yalnız gelir ve yalnız gider, hiçbir başka duygunun kendisine yaklaşmasına izin vermez.

Bütün duygular içinde en saf, en katışıksız, en el değmemiş olanıdır.

Keskin bir bıçak gibi saplanır insanın kasıklarına.

Ve saplandığında, arkasında yorgun bir sızı bırakıp çıkana kadar, bir süre bütün duyguları öldürür.

Şehvettir onun adı.

Esiri olduğunuz ve hakkında asla konuşamadığınız duygunuz.

Ormanınızın en diplerinde saklanan hedefi belirsiz kaplan.

Bir orospuyu bir hanımefendiden ayırt edemez avlanmaya çıktığında.

Bir serseriyle bir beyefendi arasında bir ayrım yapmaz.

Bazen, D.H. Lawrence'ın, neredeyse romanları kadar güzel resimler yapan, Joyce'u kıskanan, masum yüzlü o ingiliz yazarın, toplumun lanetini üstüne çekmek pahasına anlattığı gibi, bir lady bir bahçıvanın koynuna koşar, şehvet, tüyleri zehirli bir tavus kuşu gibi kabardığında.

Bazen, Kessel'in "Gündüz Güzeli"nde anlattığı gibi, kocasını çok seven bir kadın, kocasını şefkatle sevmeye devam

ederken, "baldırları çelik gibi kuvvetli," altın dişli bir bıçkının koynunda kıvranmak için bir kerhanede çalışır gündüzleri.

Şehvet insanın etinde canlanır çünkü ve şehvet baskınlarında hummalı bir yangına dönen ten, kısa süre, ama çok güçlü gelen sarsıntıları sırasında sevgiyi, şefkati, acımayı siliverir; çalıştığı lüks randevuevindeki takma adı "gündüz güzeli" olan kadın da bu "ten yangınla-60

rını" dindirebilmek için, her akşam şefkatle okşadığı yakışıklı ve çok başarılı kocasını gündüzleri terk edip kocasına hiç benzemeyen, ama "etin çağrısına" cevap vermeyi bilen serserisine koşar.

Sonunun bir felakete varacağını sezmesine rağmen yapar bunu, çünkü hiçbir şey insan eti kadar hükmedici değildir ve "gündüz güzeli" hepimiz gibi kendi etinin tutsağıdır. Şehvet, yaşanan ânı parlatıp geçmişi ve geleceği karanlığa gömerek o genç kadını "o an" dışındaki her şeye karşı körleştirir.

Ve Kessel, kitabına yazdığı önsözünde, "bu kadını benden başka sevecek hiç kimse yok mu bu ülkede" diye sorar.

"Ben severim" diyen kimse çıkmaz.

Tanrı ve toplum şehveti yasaklamıştır çünkü.

İkisi de, şehvetin kesin ve önüne geçilmez bir ayaklanma olduğunu bilir.

Hiçbir şekilde evcilleşmeyeceğini de.

Uzun zaman bir kuytuda sessizce yaşasa da aniden saldırıp insanları azdıracağını da.

Evcilleştiremediklerinden, demir bir kafes yapıp onu içine hapsetmeye uğraşırlar. Ondan söz etmeyi yasaklarlar. Onu

yok sayarlar.

Şehvet de onları yok sayar.

Tanrının ve toplumun ne. kadar kuralı varsa hepsini çiğneyip paramparça eder.

Alaycıdır da.

Alay eder kendisine sınırlar koymaya kalkanlarla.

Moravia'nın o müthiş kitabında ince ince anlattığı gibi, çirkin, hatta "iğrenç" bir adamı seçer bazen, bir kadını arzudan çıldırtmak için.

Daha sonra, gerçek hayatta karısını bir Lübnanlı aşiret reisine kaptıran Moravia, edebiyatla ve kendi geleceğiyle alay etmek ister gibi, romanının kahramanını, kitabını yazmaya çalışan bir yazardan seçmiştir. Yazar 61

ve karısı, taşrada sessiz bir eve taşınırlar, adam kitabını rahatça, rahatsız edilmeden yazsın diye.

Evin birkaç kilometre uzağındaki kasabada çalışan, şişman, çirkin bir berber arada sırada eve gelir, kadının saçlarına bir iki tarak vurup güzelleştirmek için.

Ve her seferinde yağlı bedenini, kadının güzel ve savunmasız vücuduna sürter, ellerini boynunda dolaştırır.

Kadın, kocasına yakınır bu durumdan, o berberi istemediğini söyler.

Yazacağı kitaba dalan yazar güler yalnızca, böylesine çirkin bir adamdan bir tehlike gelmeyeceğini düşünür. Şehvetin alaycılığını unutan her erkek gibi yanılır.

Kadın, o berberle sevişir sonunda.

iğrenerek ve arzulayarak.

Bütün kuralları çiğneyip yok etmekten hoşlanır

çünkü şehvet, başka bir zaman iğreneceği bir erkeği birden çok çekici bulabilir bir kadın, çirkin bir kadın zevkten çıldırtabilir bir erkeği.

Tanrının ve hayatın unutulduğu andır çünkü o.

Kuralsız, düzensiz, belirsiz ve sınırsızdır.

Herkes girebilir oraya.

Bir halk ayaklanması gibidir.

Zamanı geldiğinde önüne geçebilecek hiçbir güç

yoktur.

Hiçbir barikatta durmaz.

Hiçbir engelde duraklamaz.

Bazen hileyle, yalanla, ihanetle, bazen silahla, zorla, dövüşle yürür gitmek istediği yere.

İstediğine ulaşana kadar yürür.

Aşk bile siner o geldiğinde.

Aşkı evcilleştirmek için yüzlerce sinsi tuzak icat eden insanoğlu, şehvetin yırtıcılığını, vahşetini, saldırganlığını sindirecek tek bir hile bile keşfedememiştir.

Onun için lanetlidir o.

İsyankâr olduğu, ateşli olduğu, hiçbir dizgini kabul etmediği, çılgın ve çıldırtıcı olduğu için lanetlidir.

Hayatını kerhanelerde geçiren, aşktan ziyade şehveti anlatmaktan hoşlanan, kitabı Fransa'da bile yasaklanan Pierre Louys'un "Kadın ve Kuklası"nda anlattığı gibi, yaşlı bir beyefendi, küçük bir kızın oyuncağı olur.

Ve İspanyolların yaşlı serserisi Bunuel, bunu filme çektiğinde, adını "Arzunun Karanlık Nesnesi" koyar.

Belki de tek bir insanın böylesine korkunç bir arzuyu yaratacağına inanamadığından, filminde aynı kadını iki ayrı oyuncuya oynatır, bu çekiciliğin kaynağını kadının değişken ruhunun yarattığı karmaşada bulmaya uğraşır.

Halbuki, aşk gibi değildir şehvet, bir derinlik, bir çelişki, bir aykırılık aramaz kendisine ortaya çıkmak için.

Aşkın, uyanmak için kendisini öpecek bir prensi bekleyen masumiyeti yoktur onda.

Altın dişli bir serseri, şişko bir berber, çirkin bir orospu da uyandırabilir onu.

O, herkesindir.

Ayrıcalıksızdır.

En güzel çiçeklerin peşine düşmez yapraklarına

konmak için, bal aramaz hiçbir yerde, değdiği yerde kendi deli balını yaratır; bir şey istemediğinden, bir şey veremeyecek olanların dikenlerinde de dolaşır.

Onun için tehlikelidir.

Binlerce yıldan beri bütün tanrılar ve insanlar onun için korkarlar ondan.

En derinde saklı olandır o.

Herkesin en derininde durur, hepimiz biliriz onun orada durduğunu, hepimiz biliriz onun oradan nasıl çıktığını, hepimiz biliriz onun bizi nasıl çıldırttığını.

Bunları bildiğimizi hep inkâr ederiz.

Ah, şehvettir o.

63

Duygular içinde en dokunulmazı, en isyankârı, en bağımsızı, en yalnızı, en safı, en çılgını, en zevklisi.

Bir saniyesine bazen bir hayatın feda edilebileni.

Ve en çabuk unutulup görmezden gelineni.

Hepimiz korkarız ondan.

Çok azımız şehveti şehvetle sever.

Onlar en asilerimizdir.

Biz onları lanetleriz.

Ve bizim onların üstüne saldığımız lanet, şehvetin karanlığında yolunu şaşırıp, bazen bizim bütün hayatımızı ihanet dolu bir yalana çevirir.

64

GÖZLERINIZ

Nasıl bakıyor sizin gözleriniz?

Kilitli bir kapı gibi mi, hiçbir ışık sızdırmayan? Karanlık ve kapalı mı?

Hiç merak ettiniz mi, nasıl bakıyor sizin gözleriniz...

Oğlu kaybolmuş bir anneyi gördüğünüzde, gözleriniz nasıl bakıyor?

Bir zengin gördüğünde gözleriniz nasıl bakıyor?

Bir general gördüğünde...

Çocukları yerlerde sürüyen polislere nasıl bakıyor?

Ya kocasını arayan bir kadının kederli gözlerine nasıl bakıyor gözleriniz?

Ağaçlara nasıl bakıyor?

Denize, bulutlara, çiçeklere...

Martılara...

Çocuklarınıza nasıl bakıyor gözleriniz?

Gözleriniz nasıl bakıyor, hiç merak ettiniz mi?

Kilitli bir kapı gibi mi, hiç ışık sızdırmayan?

Korkuyla mı, elemle mi, çaresizlikle mi, sevgiyle mi, acıyla mı, sevinçle mi?..

Nasıl bakıyor gözleriniz?

Ne görüyorsunuz kendi bakışlarınızda?

Size yalan söyleyenlere nasıl bakıyor gözleriniz...

Sizi korkutanlara...

Size saldıranlara...

Karanlıkta Sabah Kuşları

65/5

Cellatlara nasıl bakıyor gözleriniz?

Uçurtmalara, sandallara, faytonlara, havai fişeklere...

Otobüslere, arabalara...

Denize nasıl bakıyor gözleriniz?

Dağlara nasıl bakıyor?

Çöplükten ekmek toplayan bebeklere...

Banka kapılarında sıra bekleyen yaşlılara...

Sahipsiz hastalara...

Bir mahkûm arabasının dar ve demirli penceresinden el sallayan genç kızlara...

Gözleriniz nasıl bakıyor?

Hiç merak ettiniz mi?

Baktınız mı hiç kendi gözlerinize?

Kilitli bir kapı gibi mi, hiç ışık sızdırmayan...

Çıplak kadınlara nasıl bakıyor gözleriniz?

Sevişenlere nasıl bakıyor, öpüşenlere...

Vurulmuş bedenlere nasıl bakıyor?

Parlak kravatlara, şık tayyörlere, rüzgârlı eşarplara nasıl bakıyor?

Nasıl bakıyor gözleriniz, gözlerinize hiç baktınız mı?

Ne var sizin gözlerinizde, elem mi, keder mi, çaresizlik mi, korku mu, sevinç mi, ümit mi, bezginlik mi?

Kilitli bir kapı gibi mi yoksa?

Şehir ışıklarına nasıl bakıyor gözleriniz?

Bulutlara, doğan güne, akşam kızılına...

Silahlara nasıl bakıyor gözleriniz?

Üstünüze tutulan silahlara...

Kelepçelere, hapishanelere, darağaçlarına...

Sokak çocuklarına...

"Hakkımı istiyorum," diye bağıran o ihtiyara...

"Yalnız değilsin kızım" diye hapishaneye giden kızının ardından hıçkıran anaya...

"Nerede benim kocam" diye soran yaşlı kadına...

66

Sizi k o r k u t a n eski generallere nasıl b a k ı y o r gözleriniz?

D ü n y a y a , hayata, dostlara ve düşmanlara...

N a s ı l b a k ı y o r sizin gözleriniz?

K i l i t l i b i r k a p ı gibi m i , hiç ışık sızdırmayan?

G ö z l e r i n i z , bir aynada gözlerinize değdiğinde, nasıl b a k ı y o r ?

U t a n ç l a m ı , ıstırapla m ı , k o r k u y l a mı?

Sizin gözleriniz nasıl b a k ı y o r , hiç m e r a k ettiniz mi?

N a s ı l b a k ı y o r o gözleriniz şu yaşadığınız hayata?

Alamut - Çizgiliforum.com

KARA MASKE

Kızılay'daki Beyoğlu Pasajının alt katındaki sahafların vitrinlerinin önüne yığılmış binlerce tozlu kitabın arasında Horace McCoy'un kitabını bulduğumda yirmi iki yaşındaydım. O zamanlar, bir yayınevinin pencere-siz bodrum katında; floresan lambalarını hayattan daha çok severmiş gibi görünen ve hayata karşı kendini sınırları geniş çizilmiş bir kibarlıkla korumaya çalışan Zeki Beyle birlikte, öğlenleri bir şişe domates suyu ve yarım ekmekten müteşekkil yemeği yiyip, sayfalara virgüller, noktalı virgüller, kesme işaretleri, daire içine alınmış

harfler yazarak düzeltmenlik yapıyordum.

Okuldan atılmıştım, erken yaşta kaybedilmiş gibi görünen bir geleceğin iplerini yeniden yakalamaya uğra

şıyor, sahaflardan tozlu kitaplar topluyor, dolmuş yapan basık tavanlı uzun kaptıkaçtılara binmemek için sıcak Ankara akşamlarında Kızılay'dan Çankaya'ya koltuğumun altında kitaplarla, gerçekleşmesi imkânsız sanılan hayaller kurarak yürüyordum.

Askeri bir cunta yönetiyordu ülkeyi.

Başkentte darağaçları kuruluyordu.

Askerler tarafından devrilmiş olan politikacılar, askerlerin asmak istediği çocukların asılması için parlamentoda iki ellerini birden kaldırıyorlardı; onlar, cumhurbaşkanlığına çıkan yolların çocuk ölülerinin sırtından geçeceğini bilecek kadar "akıllı ve ileri görüşlüydü-

ler", karım ise doğumevinin dört yataklı küçük koğu

şunda birkaç gün sonra doğuracağı çocuğunu, "çocukların idam edildiği bir ülkede doğurmak istemediğini"

söyleyerek ağlıyordu.

Çok kadın ağlıyordu zaten o günlerde, politikacılar idamlar için açık açık parmak kaldırırken kadınlar gizli '

gizli ağlıyorlardı, ağlamak da suça giriyordu.

Horace McCoy, mafyanın ele geçirdiği bir kenti

anlatıyordu romanında.

McCoy'un önde gelen üyelerinden biri olduğu "Kara Maske" grubunun diğer yazarlarını henüz okumamıştım, 1920'lerin sonundaki Amerikan kentlerini, sokaklarını anlatan polisiye romancılarla henüz tanışmamıştım, komünist diye yıllarca işsiz bırakılan Dashiel Ham-mett'i, onun takma adla Hollywood'a senaryolar yazarak kendini saran kuşatmayı kırmaya çalıştığını bilmiyordum.

O yıllarda Amerika'da içki yasağı vardı.

Mafya, politikacı ve polis üçgeni birlikte çalışıyor, kaçak içki kamyonlarını Kanada sınırından ülkeye birlikte sokuyor, koskoca kentleri çetelere emanet ediyorlardı.

Daha sonraları Şikago Suç Komisyonu başkanı olacak olan 75 yaşındaki Frank Loesch, 1928 sonbaharında Lexington Oteli'nin 430 numaralı süitinde Al Capone'u ziyarete gidiyordu.

Yaşlı adamın, "polisin sahibi benim" diye övünen 29 yaşındaki gangsterden bir ricası vardı, yerel seçimlerin

olaysız geçmesini sağlamasını istiyordu; bunu koskoca Şikago kentinde isteyebileceği başka hiç kimse yoktu, ne şehrin valisi, ne belediye başkanı, ne de savcısı böyle bir güce sahiptiler, yüksek ücretler karşılığında ruhlarını ve iktidarlarını bu yüzü yaralı, psikopat gangstere satmışlardı.

Küçük yaşta girdiği bir kavgada aldığı, kaşından dudağının kenarına kadar uzanan bıçak yarasını saklamak için esmer yüzünü pudralarla kaplayan, limon küfü, bezelye yeşili, havai mavi parlak elbiseler giyip parmağına 11 kıratlık elmas yüzük takan Capone, Loesch'e verdiği sözü tutuyor, kendi denetimine verilen polislerle rakip çetenin adamlarını tutuklattırıp seçimin olaysız yapılmasını sağlıyordu.

Sonra da Hawtorne Inn'de John Scalise, Albert An-selmi ve Joe Giunta şerefine bir yemek veriyordu; sabaha dek süren yemek boyunca gülüp eğleniyorlar, şişelerce Chianti içiyorlar ve şakalaşıyorlardı, en çok gülen her zaman olduğu gibi gene Capone oluyordu.

Sabaha doğru Capone birden susunca odadaki

adamları da susuyordu, yalnızca şeref konukları sürdürüyordu gülmeyi, sonra onlar da bir tuhaflık olduğunu anlayıp susuyorlardı, uzun bir sessizlik kaplıyordu odayı, Capone konuklarına doğru eğilip "siz beni kandırabileceğinizi mi sandınız" diye soruyordu.

Birden bir beyzbol sopası çıkıyordu ortaya, bir seksen boyundaki yüz kiloluk Capone, üç adamın kafasını, omuzlarını, göğüs kafeslerini beyzbol sopasıyla vura vura parçalıyordu.

Mafya geleneğine uygun olarak, iyi bir ev sahipli

ğinden sonra öldürülüyordu kurbanlar.

Çok cinayet, çok rezillik, çok alçaklık vardı ama gene de her şey geleneklere uygun yapılıyordu, bütün kuralları ve kanunları çiğneyen mafya, bunu ancak sıkı sıkıya bağlı olduğu bazı gelenekleri canlı tutarak başarabileceğini biliyordu.

Sık sık söyledikleri gibi bütün bu cinayetler, "iş

içindi, kişisel bir şey değildi."

Onca kana rağmen, binlerce filme konu olan bir

"mafya romantizminin" bulunmasının nedeni, ölenlerin de öldürülenlerin de aynı arenaya kuralları bilerek eşit **7 0**

şartlarla çıkması, öldürürken de bir gün öldürülebile-ceklerini daha baştan kabul etmeleriydi; hepsi hayatın kenarında doğmuştu ve hepsi ölümün kenarında yaşıyordu.

Öldürmekten zevk alsalar da zevk için öldürmüyorlardı; zevk için, şımarıklıktan adam öldürmek ayıptı, kabul edilen kural "iş" için öldürmekti.

Makineli Tüfek Jack, Uç Parmak Willy, Zorba Nit-ti, Deve Murray şeflerinin emriyle lokantaları taradıklarında, arabaları havaya uçurduklarında, adamları vurduklarında bunun "iş" için olduğunu biliyorlardı.

1929'un 14 Şubatında, tam da Âşıklar Gününde,

polis üniformalarını giyip İrlandalı O'Banion kardeşlerin çetesinin yedi üyesini bir garajda sıkıştırıp "tommy"

dedikleri hafif makinelilerle tarayarak mafya tarihinin en kanlı kıyımını gerçekleştirdiklerinde de yaptıkları

"iş" içindi ve mafya dünyasında ürpertiyle ve anlayışla karşılanmıştı.

Kurbanların cenazesine gönderilecek çiçekleri de, O'Banion kardeşlerin çiçekçi dükkânına ısmarlamışlardı, zaten hangi mafya üyesi öldürülürse öldürülsün çi

çekler O'Banion'lara ısmarlanırdı.

Gelenekleri ve kuralları vardı çünkü.

Daha "ahlaklı bir ülke yaratacağız diye içkiyi yasaklayıp neredeyse bütün ülkenin iplerini mafyaya kaptırarak, cinayetin ve ahlaksızlığın uçurumuna düşen Amerika'nın kanlı ve karmaşık günlerini anlatan Kara Maske grubunun izini ben Beyoğlu Pasajının tozlu kitaplarında yakalamıştım."

Yirmi iki yaşındaydım.

Askeri bir cunta yönetiyordu ülkeyi.

Yaklaşık çeyrek yüzyıl sonra, yakaladığım o karanlık izin kendi ülkemde çok daha aşağılık bir halde ortaya çıkacağını, "iş için değil" "zevk" için adam vuracak, sırtını devlete dayamış, öldürülme riskini hiç taşımadan **71**

adam vurmaya alışacak kalleş çetelerin ilk tohumlarının atılacağı bir yola ülkenin girmiş olduğunu, sırtına mor mürekkeple Allah kelimesini dövdürmüş, saçları kazınmış "yerçekimsiz bir karanfili", bir parkta kızıl tüylü köpeğini gezdirirken zevk için fütursuzca vuracak adamların yetişeceği bir fideliğin sulanmaya başladığını bilmiyordum.

Kara Maske grubunun hayal gücü en geniş yazarı

bile "yeşil pasaportlu" bir Al Capone yazmayı düşünemiyordu.

Mafyanın ünlü muhasebecisi "Yağlı Parmak Jake"i başkentin en yüksek tepelerine yerleştiren bir roman yaratamıyordu.

Lucky Luciano'nun TV istasyonu basacağı, gazete kurşunlayacağı bir dünya hayal edemiyordu.

İ929'un mafyacıları polisten ve politikacıdan ortak buluyor, beyzbol sopalarıyla adam öldürüyor, rakiplerini bir arabaya bindirip sonu bir çukurun dibinde bitecek "gezintiye çıkarıyor", ayaklarına taş bağlayıp nehre atıyorlardı, ama kadınları vurmuyorlardı, televizyonlarda cinayetleriyle övünmüyorlar, tonlarca uyuşturucuyu kaçırdıktan sonra kendilerini ve arkadaşlarını "devlet kahramanı" ilan etmiyorlardı.

Her türlü rezilliği görmüşlerdi, ama cuntaları ve darbeleri görmemişlerdi çünkü.

Toprağa bir darbe tohumu ektiğinde, yirmi sene

sonra canını ortaya koymadan başka canlar alacak, bir parkta köpeğini gezdiren adamı kasıklarından keyifle kurşunlayacak çetelerin topraktan fışkıracağını öğrenmek onların değil bizim kaderimize düşüyordu.

Horace McCoy'un, mafya çetelerine karşı çıkan bir gazeteciyi ve o gazetecinin öldürülüşünü anlatan kitabını bulup çevirdiğimde yirmi iki yaşındaydım.

Ağaçları tozlu, binaları solgun Ankara'nın pencere-siz bir bodrumunda yüzlerce, binlerce sayfa yazıyı el-72

den geçirip virgüller, noktalı virgüller, kesme işaretleri, balonların içine yerleştirilmiş harfler yazıyor, imla kurallarını hayattan çok seven Zeki Beyle domates suyu ve yarım ekmekten müteşekkil öğlen yemekleri yiyor, öfkeleniyor ve

kaybolmuş gibi görünen bir hayatın iplerini yakalamaya çalışıyordum.

McCoy'un kitaplarında bir çürümüşlüğün hikâyesini okuyor ve geçmişi anlatan kitaplarda geleceğimizi okuduğumuzu; bir gün kızıl tüylü köpeğini parkta gezdiren, ömrünün önemli bir bölümünü dağda taşta Yunus Emre'nin mezarını arayarak geçiren, sırtına Allah'ın adını mor mürekkeple dövdürmüş, Mesnevi okumayı seven, onları kandırmamış, uyuşturucu paralarını çalmamış, ihbar etmemiş, rakip çeteye bilgi sızdırmamış, ihanete bulaşmamış bir adamı çetecilerin zevk için öldüreceklerini; bütün değerlerle birlikte "değersizliklerin" bile çürüyeceğini, mafya geleneklerini, delikanlılık raconlarını arar hale geleceğimizi bilmiyordum.

İnsanların yükselirken alçalacaklarını, Amerikan gangsterlerinin bile yanında "haysiyetli" kalacağı bir kokuşmuşluk cehenneminin dibine doğru yola çıktığımızı bilmiyordum ben o zamanlar.

Yirmi iki yaşındaydım ve askeri bir cunta vardı.

Kara Maske grubunun kitaplarını okuyor, onların anlattıkları sefaletin bile imrenilir hale gelebileceğini tahayyül edemiyordum.

Bir toplumun uzun sürecek intiharının milyonlarca tanığı ve kurbanından biri olmak üzere yola çıktığımı anlayamıyordum.

Uzun bir yol yürüdüm bir toplumla birlikte.

O uzun yol, vara vara bir utanca vardı.

73

ANLAŞMA BOYLE

Durgun bir suyun üstünde, bir zaman sonra iyice ıslanıp batmak üzere gezinen küçük kâğıttan gemiler gibi, suyun derinliklerinde olanlardan hiç konuşmadan yalnızca üstünde gördüklerimizden, saman çöplerinden, dal parçalarından, kurumuş yapraklardan, arada bir görünen nilüferlerden, rüzgârla eğilen kamışlardan, yosunlardan söz ederek geçiyoruz hayatın içinden, gerçekler ise daha derinlerde saklı, tarif edemediklerimiz, anlatamadıklarımız, anlayamadıklarımız, ancak battıktan sonra görebileceğimiz o derinliklerde duruyor.

Mutluluğun tarifini yapamıyoruz, acının tarifini, sevincin tarifini, kederin, sevginin, kıskanmanın, özle-menin, kaybetmenin, istemenin tarifini yapamıyoruz, konuşmuyoruz bile bunlardan, her bir damlası diğerine benzeyen durgun bir suyun üstünde hep aynı yeknesaklıkla, hep aynı konularla kımıldanıyoruz.

Derinlikler bizim dalıp birşeyler çıkartacağımız de

ğil, ancak batıp da kaybolacağımız bir yer.

Söylememeniz halinde hiçbir şey kaybetmeyeceğimiz cümleler söylüyoruz, bir gün tamamen sussak ve bir daha hiç konuşmasak, hayattan hiçbir şey eksilmeyecek, hayata konuşmalarımızla hiçbir şey eklemiyoruz çünkü.

Seyredenleri derinden sarsan Shadowlands isimli film, dokuz yaşında annesini kaybettikten sonra bir da-74

ha birini kaybederim korkusuna farkına varmadan kapılarak insanlarla hemen hemen bütün duygusal ilişkilerini kesen bir yazarın, sevdiği kadın ancak ölümün kapısına gelince ona sevdiğini söyleyebildiğini anlatıyordu.

Onca yıl birilerini sevmekten korktuktan sonra, öleceğini bile bile bütün sevgisini o kadına açan yazar, sevgilisini kaybettikten sonra kendi hayatını yaptığı iki seçimle özetliyordu: "tanrı ona iki kez seçme hakkı verdi, çocuk güveni seçti, erkek acıyı."

Aslında bütün film hayatın şu garip denklemini anlatıyordu, acıdan kaçıyorsan mutlu olamazsın, mutlu oluyorsan acı çekeceksin.

Âşık olduğu halde bu sevgisini bir türlü sevdiği kadına söylemeyen yazar bir gün, "babam öldü" diyen genç bir öğrencisine soruyordu, "onu seviyor muydun",

"evet" diyordu öğrenci, "o, bunu biliyor muydu", "herhalde", diyordu öğrenci, "insan sevdiğini söylemeli" diyordu yazar, "bazen buna fırsat kalmayabilir."

Durgun bir suda yüzen kâğıttan kayıklar gibi yalnızca suyun üstünde yüzenlerden konuşuyoruz, derinliklerde olanlardan, duygulardan konuşmuyoruz, konuşmak bize gerçek bir mutluluğu, mutluluk ise gerçek acıyı getirir diye korkuyoruz, bu korkunç ilişki bizi köksüz ve manasız konuşmalara mahkûm ediyor, derinde olan, sahici olan söylenmiyor, yalnızca suyun üstünde yüzenler, kuru yapraklar, rüzgârla eğilen kamışlar, bazen bir nilüfer, yosun parçaları.

Filmdeki yazar, "tanrı bizi birer heykel gibi yontuyor" diyor, "bizi biraz daha güzelleştirmek ve inceltmek için vurduğu çekiç darbeleridir acı."

Her darbeyle çizgilerimiz biraz daha belirginleşip inceliyor ve içimiz her darbeyle biraz daha sancıyıp sarsılıyor, bir kaya parçasıyla bir heykeli birbirinden ayıran da o darbelerle çekilen acılar zaten ve tanrı heykeli-7 S

ni yontarken çekicini hep bir mutluluğun arkasından indiriyor, daha keskin olsun ve daha iyi yontsun diye.

Karısının ölümüne yakın bir gün bir kır gezintisinde, yeşilliklerin ortasındaki bir sundurmanın altına sığınıyorlar, "mutluyum" diyor yazar, "şu ânın olduğu gibi kalmasını ve hiç değişmemesini isterdim", karısı ise,

"ölümümden konuşmalıyız" diyor, "şimdi değil, şu anı bozma" diyor yazar, "hayır şimdi konuşmalıyız, ben öldüğümde çekeceğin acı şu anda hissettiğin mutluluğun parçası, o acı yoksa bu mutluluk yok, anlaşma böyle."

Anlaşma böyle, acı yoksa mutluluk yok.

Mutluluk varsa acı var.

Biz durgun bir suyun üstünde gezinen kâğıttan gemiler gibi derinlere hiç bakmadan yaşayıp gidiyoruz, sadece suyun üstündekilerden konuşuyoruz, sıkıcı olmayı ve sıkılmayı kabul ediyoruz, kendimizi mutluluktan ve acıdan sakınmak için.

Ve yazar diyor ki, "tanrı ona iki kez seçme hakkını verdi, çocuk güveni seçti, erkek acıyı."

Acıyı seçen erkek ancak o zaman mutluluğu buldu.

Tanrı bazen ikinci kez seçme hakkını vermez, güveni seçen çocuk, kâğıttan bir kayık gibi sadece suyun üstündekilerden konuşarak güvende dolaşır ve derinliklerde ne olduğunu hiç bilemeden ıslanıp batar bir gün.

TANRıNıN YARDıMCıLARı

Sahnede, siyah kadife esvapları ve dağınık sarı saçlarıyla insanoğlunun en sevdiği ikilemi dile getirip "olmak ya da olmamak, işte bütün mesele" diyen artistin aslında "var olmayan" biri olması; kendi gerçek kimliğini sahnenin gerisinde bırakıp gerçek olmayan bir kimlikle sahnede hayatın sırlarına cevap arayan tiradlar söylemesi; gerçeğin, gerçek olmayan biri tarafından aranması, insanla gerçek arasındaki ilişkinin karmaşıklığını gösteren en iyi örneklerden biri herhalde.

Gerçek hayatın bizi şaşırtan çıkmazlarına cevapları genellikle gerçek olmayan yerlerde, tiyatro sahnelerinde, sinema perdelerinde, romanlarda, hikâyelerde, hatta masallarda aramışız.

Hayat bazen bizi bir ıstakoz sepeti gibi sarmalayıp kımıldayamaz hale getirdiğinde çoğunlukla yardımımıza koşan gerçek olmayandır; bir roman kahramanı, unutamadığımız bir film sahnesi, bir piyesten bir tirad, bir hikâyeden bir cümle. Gerçek olanın en aydınlık, en berrak gözüktüğü yer gerçek olmayan bir zemin. Eğer gerçek hayatta Anna Karenina'ya rastlasaydık herhalde onu, Anna Karenina romanını okuduğumuzda anladığımız kadar ayrıntılı ve açık bir şekilde anlayamazdık.

Hamlet gerçek hayatta karşımıza çıksaydı, onun

kararsızlıklarının, tutarsızlıklarının gelgitlerini, piyesini **7 7**

seyrettiğimizde kavradığımız kadar belirgin olarak kav- rayamazdık.

Lady Macbeth'in ihtirası, bir tiyatro sahnesinde kristalleşip bizim için elle tutulur hale geldiği kadar berrak olamazdı gerçek hayatta. Hayatı yakalayabilmek için, kâğıtların, tiyatro sahnelerinin, film pelikülllerinin üstünde onu bir daha yaratmamız gerekiyor.

Tanrı, bütün kâinatın sırlarını biliyor, çünkü onu o yarattı.

insan da tanrının yarattıklarının sırlarını ancak onları bir daha yarattığında çözebiliyor.

Ama tanrıyla aramızda bir fark var. Onun yarattıkları gerçek. Bizim yarattıklarımız ise gerçekdışı.

Ve bizim yarattıklarımız daha mükemmel ve daha

unutulmaz.

Tanrının yarattığı milyarlarca insanın arasından hatırlanan kaç kişi var?

Shakespeare'in bütün yarattıkları ise unutulmaz.

Tanrının yarattığı binlerce, milyonlarca Madam

Bovary var, ama onların arasından yalnızca Flaubert'in yazdığı unutulmaz oldu. Tanrının yarattığı Lady Chat-terley'lerin arasından Lawrence'ın yazdığı lady kadar unutulmaz olanı çıktı mı?

Tanrının rahatlıkla unutulabilen "gerçeklerinden"

biz unutulmaz "gerçekdışılar" yaratabiliyoruz.

Tanrı da unutulmazlar yaratıyor ama.

Bizim Hamlet'lerimize, Macbeth'lerimize, Bovary'

lerimize, Karenina'larımıza, Prens Mişkin'lerimize, Eugenie Grandet'lerimize karşılık tanrının da Shakespeare'leri, Tolstoy'ları, Dostoyevski'leri, Balzac'ları var.

Bu "unutulmazları" yaratma yarışında belki de tanrıyla aramızdaki en büyük fark şu: Onun yarattığı unutulmazlar çoğaltılamıyor; binlerce Shakespeare yapamıyoruz mesela, ama bizim yarattıklarımız çoğaltılabili-78

yor, biz dünyanın dört bir yanında binlerce Hamlet çıkartabiliyoruz.

Aynı anda dünyanın birçok kentinde birçok insan siyah esvapları ve dağınık sarı saçlarıyla aynı anda "olmak ya da olmamak" diyebiliyor.

Tanrının yarattıklarının tekrarı yok, ama bizim yarattıklarımızın tekrarı var.

Gerçekle gerçekdışı arasındaki temel farklardan biri de bu belki; gerçeğin tekrarlanamaması, gerçekdışının ise istendiği kadar tekrarlanıp çoğaltılabilmesi.

Gerçeği tekrarlayamıyoruz, çoğaltamıyoruz, yalnızca yaşıyor ve anlamakta zorluk çekiyoruz.

Gerçekdışı olanı ise istediğimiz kadar tekrarlayıp çoğaltabiliyoruz, ama onu yaşayamıyoruz.

Ve yaşayamadığımızı, yaşadığımızdan daha iyi anlıyoruz.

Üstelik yaşayamadıklarımızı görmek, okumak, seyretmek, yaşadıklarımızı anlamamıza yardım ediyor.

Bütün sesleri yaratan tanrının, Beşinci Senfoni'yi yazamaması ve bunun için Beethoven**'in** yardımına ihtiyaç

duyması gibi, hayatı yaratan tanrının da, bunun anlaşılır kılınması için yazarların, oyuncuların yardımına ihtiyacı var.

Tanrının yardımcıları sanatçılar.

Gerçekten gerçekdışına uzanan bir yoldan geçip yeniden gerçeğe taze bir ışıkla dönen bu "yardımcılar", gerçekle gerçekdışı arasındaki bu garip serüvenlerini nasıl yaşıyorlar; ışıkların altına çıktığında Hamlet olup hayatı sorgulayan bir artist için gerçek olan ne, gerçek olmayan ne?

Gerçek olmayan birinin kılığına girerken, onun gibi konuşurken, hatta onun gibi düşünürken kendi ger

çek kimliğine ne oluyor, o gerçek kimlik nereye saklanıyor? Gerçekdışı biri olabilmek için kendi gerçek kimliğini terk eden biri, oyun bittiğinde kendi kimliğine 79

dönebiliyor mu hemen, döndüğünde ruhunda gerçek olmayan Hamlet'ten birşeyler kalmıyor mu?

"Bir gün yeniden kendim olmak istediğimde ya olamazsam" diye bir korku taşımıyor mu? Ya sahnede olduğu gibi kuliste de Hamlet olarak kalırsam, ya alınamamış bir intikamın izleri silinemezse içimden? Ger

çekten uzaklaşabildiği ölçüde başarılı olan bir oyuncu için gerçek ne?

Ya yazarlar...

Flaubert gerçek kadınları mı daha çok sever, yoksa kendi yarattığı Madam Bovary'yi mi; hangisinin kaderiyle daha çok ilgilidir?

Shakespeare için hangi insan Hamlet'ten daha ilgi çekicidir?

Bütün bu yaratıcılar, bu gerçekdışı hayatı yaratabilmek için gerçek hayatlarının önemli bir kısmından da vazgeçmek zorundadırlar. Balzac, "Bir aşk gecesi benden elli sayfa çalar" derken elli sayfa yazmayı sevişmeye tercih ettiğini söyler gibidir; neden yalanlarla dolu elli sayfa gerçek bir sevişmeden daha önemlidir bu şişman adam için?

Niye "tanrının yardımcılarının" hayatları diğer insanların hayatlarından daha eksik olmak zorunda?

Sayfalarca serüven, aşk, intikam, ıstırap, sevinç yazan birinin bütün bunları yazabilmek için sessiz bir odada oturmaya razı olmasının nedenini nasıl keşfedeceğiz?

Hayatı en iyi anlatanların, hayatı en az yaşamak zorunda olanlar olmasındaki garabet bizi şaşırtmayacak mı?

Nereden bakarsak bakalım, yaşamakla, yaşamı anlamak arasında hep bir çelişki olduğunu göreceğiz.

Eğer hepimiz hayatı dolu dolu gerçek bir şekilde yaşasaydık, aramızdan bazıları gerçek yaşamdan vazge

çerek gerçekdışı yaşamlar yaratmasaydı, yaşadıklarımızı 80

belki de hiç anlamayacaktık. Duygularımızın isimlerini, nedenlerini, sonuçlarını bu kadar berrak göremeyecektik.

Tanrının yarattığını yaşayacaktık yalnızca. Ne ya

şadığımızı anlamadan.

Tanrının gönlü buna razı olmadı anlaşılan. Yaşadıklarımızı anlayalım istedi. Kendi yardımcılarını yarattı. O yardımcılar sayesinde gerçek hayatın yanında ger

çek olmayan ikinci bir hayata daha kavuştuk, bu ikinci hayat asıl hayatımızı daha anlaşılır ve daha manalı kıldı.

Ama, gerçekdışını yaratanlar kendi gerçeklerini pek de yaşayamadılar.

Bu da, bütün meleklerinin yanı sıra bir de şeytanı yaratmayı ihmal etmeyen tanrının, verdiği her payeye mutlaka bir ceza eklemek istemesinden herhalde.

Karanlıkta Sabah Kuşları

81/6

KARANLıKTA SABAH

KUŞLARı

Sabaha karşı uyandım, hava karanlık, şehir derin bir uykunun sessizliğine sarınmış, geceden yağmış bir yağmurun ıslak serinliği var sokaklarda, bir çay yaptım kendime, bir sigara yaktım, boşluk gibi bir hareketsizli

ğin içinde kendimle yüz yüze oturdum, dağınık bir yumak gibi çeşit çeşit düşünce kırpıntıları, birbirinden kopuk, birbirinden ayrı renklerde, mahmur bir utangaçlıkla bir görünüp bir yok oluyordu içimde.

Düşüncelerimi yakalamaya çalışmıyordum, bıraktım onları kendi hallerine, zamanla ilgili birşeyler dolaştı, milyonlarca yıldan beri gecelerin böyle olduğu ve milyonlarca yıl daha böyle olacağı geçti aklımdan, sonra bölünmüş aşklarla ilgili çekilmiş acılar, sonra nedense, katillerin de öldüğünü düşündüm, öldürmek kurtarmıyordu onları ölümden.

Bir yılbaşı günü sigara almaya çıkıp da, yolda yürürken rastladığım bir dükkânın vitrininde görüp cebimdeki bütün

paramla aldığım o, artık iyice eskimiş, iriyarı, şişman koltuğun başucunda yanan abajurun ışı

ğı, pencerelerdeki karanlığı daha da arttırıyordu, o karanlığa bakarken sabahın geldiğini anlamak neredeyse olanaksızdı.

Birden duydum kuş seslerini, gece karanlığıyla

uyuşmuyordu sabah kuşlarının ötüşleri, hemen kapat-82

tim abajuru, koyu lacivert gecenin etekleri arasından sızan sabahın ilk solgun ışıkları ancak içerideki lambalar sönünce gözüküyordu.

Pencereyi açtım, yaşlı kargaların yorgun sesleri, martıların aç çığlıkları arasında, bülbül şakımaları duyuluyordu, neşeli bir fıskiye gibi yükselip, sevinçli çağıltılarla dökülen sesleri sanki gecenin karanlığından iplik iplik aydınlığı çekiyordu, onlar öttükçe ağarıyordu hava.

Gökyüzü hâlâ karanlıktı, o karanlığın bir ucundan beyazımsı bir mavilik, içinde belli belirsiz bir pembelik taşıyarak beliriyordu, sabah bir örtüyü usulca kaldırır gibi geliyordu.

Yeni bir gün doğuyordu.

Milyonlarca defa doğmasına rağmen hiç eskimeyen bir şeydi sabah, her defasında yeniydi, her defasında taze, her defasında kuşlarla geliyor, her defasında beliren aydınlıktan yeni birşeyler ummamızı sağlıyordu.

Aydınlık çoğaldıkça artıyordu kuş sesleri, kargalar yorgun sesleriyle bana çocukluğumu, hayallerimden hiç kaybolmayan çimen kokulu meyve bahçelerini hatırlatıyordu, dağınık düşünce yumağının içinde aşklarla ilgili kederli bir iplik vardı, ucunun nereye bağlı olduğunu

sezemediğim bir iplik, bir de katillerin öldüğünü düşünüyordum, bunu neden düşündüğümü bilmeden.

Yollar sessiz, binalar uykuluydu, kuşları görmüyordum, yalnızca sesleri geliyordu, bir-iki fıstık çamını, çi-

çeklenmiş bir meyve ağacını görüyordum; onların dallarına saklandılar herhalde diye düşündüm, gece biterken ötmeye başlıyorlar aydınlık yerleşince susuyorlardı.

Parlak, tek bir notayla dümdüz gidiyordu sesleri, sonra bir gökkuşağı gibi çeşitli notalara ayrılarak çoğalıyordu.

Gün ağarırken, yalnızken hep olduğu gibi, aşkı ve ölümü düşünüyordu insan.

Berrak ve neşeli bir fıskiye gibiydi kuş sesleri.

Aşklarla yaralanıyorduk ve katiller de ölüyordu öldürmelerine rağmen.

Doğan günden beklediğim birşeyler vardı ve beklediğim birşeyler olduğu sürece yaşlanmayacağımı biliyordum, yaşlanmak beklerrîekten vazgeçmekti, sabahın yeni bir şey olduğuna inanmamaktı yaşlanmak.

Gökyüzü ağarmış, mat bir mavilik yayılmıştı bulutlara, sokakların ıslaklığını açıkça görüyordum artık, bacalardan tek tük dumanlar tütmeye başlamış, uyanan birilerinin olduğu haberi gökyüzüne dumanlarla bildirilmişti, uzaklardan araba sesleri duyuluyordu.

Şehir uyanıyordu.

Kuş sesleri çağıldıyordu hâlâ ve kargalar bana yaşlı sesleriyle çocukluğumu hatırlatıyordu, aşkı ve ölümü düşünüyordum, çocukluğumu, katillerin de öldüğünü, meyve bahçelerini ve sabah kuşlarının karanlıkta ötmeyle başladığını ve milyonlarca defa doğmasına rağmen sabahın hiç eskimediğini.

Doğan günden beklediğim birşeyler vardı.

Ve bir gün kuşlar sabahı bensiz çağırana kadar da beklediğim birşeyler olacaktı.

84

BIR OYUN GIBI YAŞASAYDıK..

Tuhaf bir yaz gecesi dolaşıyor dışarıda.

Gürüldeyen külrengi bulutlar, bulutların arasından kanlı bir orak gibi arada bir gözüken huzursuz bir hilal, geceye toz gibi dağılan sessiz bir yağmur.

Hiçbir şey yerli yerinde değil bu akşam.

Sanki Macbeth'in cadıları çıkacak bir yandan.

En neşelisinde bile kekremsi bir hüzün bulduğumuz eski şarkılar çalıyor.

Eğer hayatımız, üstünde damalar olan o kartondan oyunlardan biri olarak konsaydı önümüze, kaybetmeye pek de aldırmadığımız bir oyun olarak, bugüne dek yaptığımız hamleleri aynen yapar mıydık?

Yoksa değişik mi olurdu bütün o hamleler?

Hayatımız, kaybetmeye aldırmadan renkli kareler üstünde parmağımızın ucuyla ittiğimiz bir taş olsaydı eğer; zarlar

atıldığında ve şu yana mı, yoksa öbür yana mı süreceğimizi düşündüğümüzde, en doğrusunu endi

şesizce seçeceğimiz bir oyun olsaydı, taşımızı mutluluğa doğru daha rahat mı sürerdik?

"Taşımı o yana doğru sürmeseydim keşke" dediğimiz kareler yok mu hayatımızda?

"Bana uzanan o eli değil de öbürünü tutsaydım" dediğimiz ya da "arkasından seslenseydim, gitme desey-dim" dediğimiz kareler.

Mutluluğa çok yaklaştığımızı bildiğimiz halde mutluluğa arkamızı döndüğümüz ve yıllarca hep hatırlayıp 85

tuhaf yaz gecelerinde kendimizle hesaplaşmak için, hatıraların arasından çekip çıkardığımız anlar.

Bir başkasının hayatı gibi yaşasaydık kendi hayatımızı, "istiyorsan yap" diye rahatça öğütler verip yapılacak olanı hiç tereddütsüz söyleyebileceğimiz yabancı bir hayat gibi yaşasaydık eğer, acaba daha doğru ve daha mutlu bir hayat mı yaşardık?

Taşlarımızı oynanması gerektiği gibi mi oynardık acaba?

Bir başkasının hayatında mutluluğa giden yolu bu kadar açık ve aydınlık görürken, kendi hayatımızda neden yolumuzu kaybediyor, neden mutluluğa ulaşmakta bu kadar zorlanıyoruz?

Mutlulukla aramızda duran en büyük engel kendimiz miyiz yoksa?

Öyleyse eğer, mutluluğa ulaşmayı kendimiz imkânsız kılmış olmuyor muyuz?

Hava serin ve ürperiyorum.

Dantel gömlekli soylu arkadaşlarıyla birlikte bindi-rildiği tahta tekerlekli ağır bir kağnıyla idam meydanına, başını giyotine teslim etmeye giderken, o en zor anda şakacı bir gülümsemeyle kendisine takılarak "titriyorsun" diyen dostuna, "korkudan değil, soğuktan" diyen, çocukluğunu İstanbul'da geçirmiş o genç şair gibi

"ürperiyorsam, soğuktan" mı demeliyim, "ürpermem kendime sorduğum sorulardan değil, bu huzursuz yaz gecesinde sertleşen rüzgârdan."

Bol bir gömlek var üstümde, ipekten değil ve kırmaları yok göğsünde, balkondan esen rüzgârla sırtı bir yelken gibi kabarıyor ve ürperiyorum.

Bir şiir okuyabilir ya da bir masal anlatabilirim.

Ama kime?

Gecenin cini, bana dileğimi sorsaydı eğer, kimi ça

ğıracaktım söyleyeceğim şiiri dinlemesi için?

Bana hayatınızı anlatsaydınız, size kimi çağıracağınızı söyleyebilirdim belki.

Size hayatımı anlatsam, siz bana kimi çağıracağımı söyleyebilirdiniz belki.

Mutlulukla aramızda kendimiz mi duruyoruz?

Garip bir soru bu.

Ama ya doğruysa?

Kim bu soruya "evet" diyecek, kim bu gerçeği kabul edecek, kim kabul ettiği bu gerçeği, kendi haçını ta

şır gibi sırtında taşıyabilecek?

Hepimiz gizli gizli, hayatımız boyunca çeşitli mutluluk kavşaklarından geçtiğimizi biliyoruz, genellikle o kavşaklarda ters yana döndüğümüzü de.

Niye sapamadık aslında sapmak istediğimiz yola?

Eğer hayatımız kaybetmeye pek de aldırmadığımız bir oyun olsaydı, zarımızı attıktan sonra, istediğimiz yöne sapar mıydık?

Niye sapmadık peki?

Hayatımız bir oyun olmadığı için mi?

Mutluluk yalnızca oyunlarda mı var?

Gerçek hayatta mutluluğa doğru yürünmez mi?

O mutluluk kavşaklarında ne engelledi bizi? Niye bir mutluluğu kendi ellerimizle öldürdük?

O yaşanmamış mutlulukların hayaletleri arada sırada rüyalarınızda çıkmıyor mu ortaya ya da huzursuz yaz gecelerinde dağınık saçlarıyla gelmiyorlar mı?

Yaşanabilecekken yaşanmamış kaç mutluluk var

hayatınızda?

Yaşanmışlardan fazla mı?

Yaşanmamış olanlar yaşanmışlardan fazla, değil mi?

Bir başkasının hayatı olsaydı kendi hayatımız, neyin yaşanması gerektiğini nasıl da tereddütsüz söylerdik, "bunu yaşamalısın" derdik.

Ama bir başkasının hayatı değil hayatımız ve biz kendimize "bunu yapmalısın" diyemiyoruz.

87

Tam tersini yapıyoruz.

Korkuyor muyuz mutluluktan?

Yoksa yaşanmamış olanları yaşanmış olanlardan daha mı fazla seviyoruz?

"Ona sevdiğimi söylemeliydim" ya da "onunla gitmeliydim" dediğiniz anlar yok mu hayatınızda?

Niye demediniz, niye gitmediniz?

Korktuk, değil mi?

İstediğimiz kadar mutlu olamayacağımızdan, terk edileceğimizden, sıkılacağımızdan, başkalarını üzeceğimizden, yaşadığımızın bir gün sona ereceğinden, dostlarımızın ya da ailemizin karşı çıkacağından, yalnız kalabileceğimizden korktuk.

Korktuk, çünkü bir oyun değil hayat.

Ya da, onu bir oyun gibi yaşayacak gücümüz yok

bizim.

Kundera'nın o çok ünlü romanındaki kahramanı

gibi, "hayatı o kadar hafif yaşamaya yetmiyor bizim gücümüz."

Ağır bir şekilde yaşıyoruz biz hayatımızı. Mutluluk kavşaklarında hafif manevralar yapamıyor, ağır hamlelerle mutsuzluğa ve pişmanlığa doğru yürüyoruz.

Taşımızı yanlış yana sürüyoruz.

Tuhaf bir yaz gecesi bu.

Bulut kalabalıkları gürüldüyor, rüzgâr sertleşiyor, o kanlı hilal bulutların arkasında kayboldu bile, bulutlar kentin ışıklarını boğuyor, karanlık her yan. Bir yarayı kanatır gibi eski şarkıları çalıyorum, canımı acıtıyorlar ve canım acısın istiyorum, yaptığım her yanlış

hamle için bir şarkı çakılsın içime, beni kendi yanlış

anılarıma günahkâr bir İsa gibi ellerimden çivilesinler.

Ben, Fransız edebiyatının eli kanlı katilinin, "asılmışlar ormanı" baladını yazan, ıssız yolların haydudu Villon'un bir mısraını söyleyeyim kendime ve size-söyleyeyim o mısrayr.

"Çeşmenin yanında susuzluktan ölüyorum."

Ve siz de söyleyin çeşmenin yanında susuzluktan öldüğünüzü.

Şöyle bir sayın içinizden, kaç çeşmenin yanında susuzluktan öldünüz, o çok içmek istediğiniz serin sular yanı başınızda akarken.

Kaç çeşmenin yanında öldünüz siz?

Biz kaç çeşmenin yanında öldük?

Neydi o sulardan içmemize engel olan?

Bir başkasının hayatını yaşar gibi yaşasaydık hayatımızı içer miydik o sulardan, bir oyun gibi oynasaydık hayatımızı içer miydik?

Ama bir oyun gibi yaşamadık.

Başkasının hayatını yaşar gibi de yaşamadık. Kendi hayatımızı yaşadık ve mutlulukla aramıza kendimiz girdik. Hayatı hafifçe yaşamak ağır geldi bize.

Hayatı ağır yaşadık.

Taşları yanlış sürdük mutluluk kavşaklarında, doğru sürsek belki de bu başkalarına ağır gelecekti.

Hepimizin hayatından bazı hayaller yürüyüp geçti, hayatımızda kalabilirlerdi, onlara izin vermedik, söylenmesi gerekenleri söylemedik onlara, "kal" demedik,

"gel" demedik, "geliyorum" demedik.

Konuşmamız gereken yerlerde sustuk.

Tuhaf bir yaz gecesi bu.

Bulutlar kaynaşıyor ve hava serin.

Urperiyorum.

"Ürperiyorsun" dese benimle mutsuzluğa yürüyen bir dostum, "rüzgârdan" derim ona.

"Hayatımızı bir oyun gibi yaşasaydık eğer böyle mi yaşardık, mutluluğa doğru sürmez miydik taşlarımızı"

dese biri bana, susarım.

Biri size böyle söylese...

Bilmem siz ne dersiniz.

89

TANRı VE BERKE

Tanrım, var mısın bilmiyorum, eğer varsan bana

bu yazıyı yazdırmamalıydın.

Uzun saçları, duru yüzü, yumuşak gülümsemesiyle genç bir İsa'ya benzerdi, yaşıtlarıyla birlikte, yaşıtları gibi, ama gene de yaşıtlarından farklı yaşardı, günahları ve eksikleri vardı, günahları çocuk günahları, eksiklikleri gençlik eksiklikleriydi.

Ne günahlarını affettirmesine fırsat tanıdın, ne eksikliklerini kapatmasına.

Tanrım neden bizi çocuklarımızla vuruyorsun?

Eğer bir sorun varsa, neden bunu aramızda halletmiyoruz?

Biz hayatın manasızlığını biliyor ve ona bir mana katabilmek için çırpınıyoruz ve sen her seferinde ölümlerle bu manayı parçalıyorsun.

Tanrım, var mısın bilmiyorum, ama eğer varsan bana bu yazıyı yazdırmamalıydın.

Sessizce girerdi içeri, yüzünde hep o iyi yetişmiş delikanlı gülümsemesi, sağlamca tokalaşırdı, sonra otururdu koltuklardan birine.

"Ne içersin Berke" diye sorardım; gider içeriden kendine bir bira alırdı ve mutfağa giderken sorardı, "Siz ne istersiniz Ahmet Bey?"

Ahmet Bey, genellikle bir şey istemezdi, okulun nasıl gittiğini sorar, sonra kendi öğrenciliği sanki pek 90

matahmış gibi, "Aptal mısınız oğlum siz, hâlâ bir okulu bitiremediniz" diye başlayıp dalga geçerdi.

Berke, sanki bir başkasıyla dalga geçiliyormuş gibi gülümseyerek dinlerdi.

"Gazeteden izin alıyorum, bu dönem kararlıyım okulu bitireceğim."

Sessiz bir hergeleliği, masum bir hınzırlığı vardı, hayaller kuruyordu, dünyayla, ülkeyle, mesleğiyle ilgileniyordu, mağrur gençliğini doğal kibarlığıyla saklıyor, ama kolayından hiç kimseyi beğenmiyordu.

Gazete dedikodularından konuşurduk, siyasetten, edebiyattan.

O, kendini büyümüş bir erkek gibi hisseden genç bir çocuktu daha ve bira içerdi.

Kendine her bira alışında Ahmet Bey'in de ne istediğini sorardı.

Bazen geleceğinden, hayallerinden, planlarından söz ederdi, şiir yazdığını söylemeye utanırdı ve ben onun şiir yazdığını bildiğimden hiç bahsetmezdim.

içinde taşıdığı gizli ve kimsesiz bir bahçeyi, kalabalıkların arasında kendiyle birlikte gezdirir gibi bakardı bazen gözleri.

O bakışlardan bir dize geride bıraktığı kâğıtlara kalmıştı:

"Sadece rüzgâr gelir bir güvercinin cenazesine."

Bir sabah kalabalık ve güneşli bir meydanda cebimdeki telefon çaldı.

Sanem ağlıyordu, "Baba, o öldü."

Çok sıcaktı ve güneş vardı, bileklerim karıncalandı, bir masa bulup oturdum ve Ahmet Bey bir bardak su istedi kendine, "Bir bardak su lütfen, mümkünse biraz çabuk."

Tanrım, neden bizi çocuklarımızla vuruyorsun?

Acıyı zaten biliyoruz, acılarla parçalandık, ama her acıyı da bilmek zorunda mıyız?

91

Bir sorun varsa neden aramızda halletmiyoruz?

Bunu neden yapıyorsun bize?

Sana isyan etmiyorum tanrım, sana hiçbir zaman

biat etmedim ki isyan edeyim, ama merak ediyorum, eğer varsan, niye çocukları öldürüyorsun?

Genç bir İsa'ya benzerdi o, uzun saçları, duru yüzü ve sessiz gülümsemesiyle.

Ve bana dedi ki kızım, "O öldü."

Hava çok sıcaktı, meydan çok kalabalık.

Bir bardak su içtim, ağlamadım, yürüdüm sonra,

gene yürüdüm ve geceye kadar yürüdüm ve ertesi sabah bir nehre bakarak, hıçkırmadan, ama sarsılarak ağladım.

Tanrım, var mısın bilmiyorum.

Olmanı isterdim ve bütün inançsızlığımla yalvarırdım sana, çocukları öldürme.

Sessiz bir hergeleliği ve masum bir hınzırlığı Vardı onun ve şiir yazardı.

Genç bir İsa'ya benzerdi.

Sadece rüzgâr gelirdi güvercinlerin cenazesine.

O kalabalık ve sıcak meydanda kızım dedi ki, "Baba, o öldü."

Ve ben yürüdüm, gene yürüdüm ve geceye kadar

yürüdüm.

Güvercinlerle ve cenazelerle ve sessiz çığlıklarla yürüdüm.

Berke'yi ve seni düşündüm tanrım.

Tanrım, var mısın bilmiyorum, ama eğer varsan,

derin bir acı ve ruhumuzda daha uzun zaman çınlayacak kederli bir çığlıkla Berke'yi sana emanet ediyorum ve eğer varsan diliyorum ki hayatta ondan esirgediğin şefkati hiç olmazsa gittiği yerde ondan esirgeme.

Ve tanrım, anık n'olur çocukları öldürme.

HAYAL

Kalın gövdeli, uzun ve yaşlı ağaçların koyu ve serin gölgeliğine kurulmuş bir hamağa uzansam, yanı başımda, dışı buğulanmış, ağzına beyaz dantel bir örtü örtülmüş bir sürahide, içine limon kabuklan rendelenmiş limonata olsa, ağaçların bittiği yerde, iri taneleri güneş

ışıklarıyla bal rengine dönmüş üzüm salkımları taşıyan bir bağ uzansa.

Bir guguk kuşu ötse arada bir.

Başucumdaki tahta sehpanın üzerine Pardayanlar'ı dizsem, Arşen Lüpen'leri, Nat Pinkerton'ları, Jules Ver-ne'in romanlarını.

Michel Strogof'un sayfalarını karıştırsam.

Kimse bana bir şey sormasa.

Ben kimseye bir şey söylemesem.

Gömleğim pantolonumdan tassa.

Rahip Mure'nin Günahları'nı, Adsız Köşk'ü, San

Marko'nun Körü'nü okusam yeniden.

Hafif hafif sallanarak, uykuyla uyanıklık arasındaki o hülyalı boşlukta dolaşsam.

Günahları özlemesem, çılgınlıkları, öfkeleri, kavgaları unutsam.

Annem, ağaçların arasından sessizce gelip bana baksa, ben yarı kapalı gözlerimin arasından, onu görmekten memnun bakıp sanki onu görmemişim gibi yapsam, 93

annem limonata sürahisinin üstündeki dantel örtüyü düzeltse.

Kimse ağlamasa, kimse acı çekmese.

Vücudum, kendinden ve sessizliğinden memnun,

göğsündeki telaştan kurtulmuş eski bir ağaç gibi yatsa.

Hiçbir şey düşünmesem.

Gerçekleşmesi asla mümkün olmayan hayallere bıraksam kendimi.

Monte Kristo'yıı okusam sonra, Uç Silahşörler'i.

Biraz kestirsem, şapkaları tüylü şövalyeler, şatolar, unutulmuş bahçeler görsem rüyamda.

Geçmişi özlemesem, geleceği merak etmesem, kendimi serin yaprak kokularına, güneşle ağırlaşan üzüm salkımlarına bıraksam.

Dalların hışırtısını duysam yalnızca.

Uzaklarda bir adam eğilip kalkarak topladığı üzümleri sepetine doldursa.

Sürahiden yanımdaki bardağa limonata doldurup

içsem.

Pazartesi Hikâyeleri'nin sararmış kâğıt kokan sahi-felerini karıştırsam, sahaflardan alınmış kitabın satırları arasında

benden önceki sahibinin çizdiği çizgileri görüp onun nasıl bir insan olduğunu altını çizdiği cümlelerden anlamaya çalışsam.

Hamaktan inip ağaçlara tırmanmayı geçirsem aklımdan, o ağaçlara tırmanırken duyulan sevinci hatırla-sam bir daha.

Bir sincap tedirgin kuyruğu, meraklı gözleriyle atlasa dallardan.

Kimse için üzülmesem, kimse benim için üzülmese.

Hamağın içinde usul usul sallansam.

Eşkiya Ininde'yi, Paris'in Esrarı'nı okusam.

Unutsam başka insanları, ayrılsam onlardan, nasıl yaşadıklarını ve nasıl öldüklerini merak etmesem.

Guguk kuşunun guguklarını saysam.

94

Kapaklan solmuş o eski kitapların içine dalsam.

Savaşlar, ölümler, ihanetler, kederler yalnızca kitapların içinde olsa, hayat kitapların arkasına çekilse.

Kimse bana bir şey sormasa.

Ben kimseye bir şey söylemesem.

Kalın gövdeli, uzun ve yaşlı ağaçların gölgesinde, unutulmuş eski bir ağaç gibi yatsam, ağaçların bittiği yerde bal rengi üzüm salkımlarıyla güneşli bir bağ uzansa.

Başucumda bir sürahi limonata, bir yığın eski kitap olsa.

Annem arada bir gelip ne yapıyorum diye baksa

bana.

Usul usul sallansam hamakta.

Sessiz, serin.

Ve uyusam orada.

95

"T

ORKESTRA VE NIŞANCı

Hayatın bütün inceliklerinden teker teker kopuyoruz sanki, insanlığın ortak dertleri, kederleri, sevinçleri bize yabancı; artık ne bir ayrılığın ıstırabından ne bir kavuşmanın neşesinden söz eden var, ne vuslata, ne ülfete, ne uzlete, ne melale ne de bunlardan söz edenlere aşinayız, biz insanlara ve kendimize yabancıyız.

Yolun bir yarısında insani ne varsa boşandı bedenimizden, geriye ağır bir boşluk kaldı.

Tehditler var yalnızca.

Kin var.

Yaratamayanlara ve yaşayamayanlara mahsus kör

ve zekâsız bir nefret var.

Fellini'nin filmindeki orkestra gibi, anık pek de ses çıkarmayan kemanlarımızı çalarken kulağımız gittikçe yaklaşan bir gümbürtüde.

Bir şeyin yaklaştığını biliyoruz.

Notalarla ilgilenmiyoruz, hep çaldığımız o şarkıyı duymuyoruz, melodiyi kaybettik, o değdiği her yere ışık taşıyan flüt sesleri, viyolonsel soloları, çalanı doruklara taşıyan kreşendolar, yaylılarla nefeslilerin sevişmesi, vurmalıların tempo tutması yok, bir gümbürtü duyuluyor yalnızca.

Kimse gülümsemiyor.

Sadece taşıyana ait acılar da kayboldu, onak bir sıkıntı sardı herkesi.

Gergin ve sinirli, gümbürtüyle yaklaşan kayanın, müziğin ve hayatın ortasına düşmesini, her şeyi tarumar etmesini bekliyoruz.

Bunu ilk bekleyen biz değiliz.

Daha önce bekleyenler de oldu.

Kayanın düştüğünü, düşünce neler olduğunu görenler de.

ingilizce derslerinde, ingilizce öğrenelim diye okuttukları bir hikâye, birden sıradan bir İngilizce dersinin sıradan bir hikâyesi olmaktan çıktı, ürkütücü bir kehanet gibi dikildi karşımıza.

Bu bir İrlanda hikâyesi.

Hani şu yıllarca İngilizlerle boğuştuktan sonra tam da anlaşma yaptıkları sırada, yararsız olduğunu yıllarca sonra anlayacakları bir iç savaşın içine düşüp birbirlerini öldüren İrlandalıları anlatan bir hikâye.

Birkaç kişinin politik ihtirası yüzünden birbirlerinin gırtlağına sarılanların hayatından minicik bir parça bu.

Şimdi bu hikâyeyi dinleyin.

Hikâyenin adı, nişancı.

İnsanların ikiye ayrılıp birbirini öldürmeye başladı

ğı ülkenin bir kentinin bir sokağında, bir "nişancı" tüfe

ğiyle birlikte bir çatıya tırmanıp gizlenir.

Sokağı gözlemeye başlar. Bir düşman beklemektedir. Öldürülecek birisidir beklediği.

Tanımadığı, hiç adını duymadığı, yüzünü görmedi

ği, ama daha görmeden nefret edip öldürmeye karar verdiği biri.

Öldürülecek olanın kimliği hiç önemli değildir ni

şancı için.

O, öldürmek için beklemektedir.

O anda, bir "düşmanı" öldürdüğünde hayatın daha iyi olacağına, ulusunu ve dinini kurtaracağına inanmaktadır.

Karanlıkta Sabah Kuşları

97/7

Bir tank girer sokağa.

Bir evin kapısından çıkıp dışarı bakan yaşlı bir kadın bir binayı işaret ettikten sonra telaşla içeri kaçar.

Tank, ağır ağır topunu çevirip ateş eder.

Bina yıkılır.

Bir toz bulutuyla çöker bina, taş parçaları, tahtalar fırlar, bir zamanlar birilerine yuva olan ev yerle bir olur.

Tank, evi yıktıktan sonra çıkıp gider sokaktan.

O sırada nişancının yanındaki bacaya bir tüfek

mermisi saplanır.

Nişancı telaşla saklanır.

Nereden ateş edildiğine bakar.

Karşı damda da bir nişancı vardır.

O dar sokağın iki yanındaki iki binanın üstündeki iki adam arasında bir savaş başlar.

Birbirlerini vurabilmek için uğraşırlar.

Karşı taraftaki adamın da çok iyi ateş ettiğini, çok keskin bir nişancı olduğunu kısa zamanda fark eder hikâyenin kahramanı.

Saatler sürer çatışmaları.

Karşı taraftakini kandırmak için birbirlerine tuzaklar kurarlar.

Bir bacanın arkasından bir diğer bacanın arkasına sürüklenirler, bir açık yakalamaya uğraşırlar.

Birbirlerinin ustalığına saygı duymaya bile başlarlar saatler geçtikçe.

Birbirlerini öldürmeye çalışan iki düşman arasında elle tutulmaz bir ilişki oluşur sanki.

Sonra, hikâyenin kahramanı, karşı damdaki nişancının bir anlık dikkatsizliğinden yararlanıp vurur onu.

Karşı çatıdaki adam bir çığlık atıp damdan aşağı yuvarlanarak sokağa düşer.

Onun yere düşüşünü görür.

98

Nişancı, görevini yapmış olmanın, "ülkesini bir düşmandan daha kurtarmanın" memnuniyetiyle, damdan iner, bir başka yerde pusu kurmak için sokaktan çıkar.

Sonra, nedense, vurduğu adamı merak eder, kimdi bu kadar iyi ateş eden adam diye.

Geri döner.

Vurulmuş olan adam yüzükoyun yatmaktadır.

Adamı çevirip yüzüne bakar.

Gördüğü yüz, kardeşinin yüzüdür.

Saatlerce çarpıştıktan sonra kardeşini öldürmüştür.

Bize bu hikâyeyi ingilizce dersinde okutmuşlardı.

Ama, bugün bu hikâye yalnızca bir ingilizce dersi değil artık.

Tüfeğine davranıp birini vurmaya hazırlanan herkes, vurduğunun yüzüne baktığında kardeşinin yüzünü görebilir.

Gördü de zaten.

Görenlerin çocukları hikâyeler yazdı.

Birbirlerini öldüren kardeşlerin bundan bir çıkar sağlayamadığını, savaşmanın ne kendilerine, ne uluslarına, ne dinlerine bir yarar sağlamadığını biliyoruz şimdi.

Hayatın bütün inceliklerinden kopup insanlığın ortak dertlerinden soyunduğumuz, çok iyi yaşayabilecekken bilinmez bir nedenle bundan vazgeçerek yüzümüzü ölüme döndüğümüz bugünlerde, şiirleri, şairleri değil, acıklı hikâyeleri hatırlıyoruz.

Dilimizde dolaşan bir aşk türküsü değil, ölümle biten hikâyeler.

Kardeşin kardeşi öldürdüğü cinayetler.

Fellini'nin orkestrası gibi, ellerimizde ses çıkarta-madığımız kemanlarımız, gittikçe yaklaşan bir gümbürtüyü dinliyoruz. '

Flütlerimiz susmuş, viyolonsellerimiz susmuş, viyolalarımız susmuş, trombonlarımız, obualarımız, klarnetlerimiz susmuş. /

Gümbürtü yaklaşıyor.

Bir karaca sürüsü gibi tedirgin ve gerginiz.

Üstümüze düşecek kayayı bekliyoruz.

Duyduğumuz ne varsa ölüme ve kavgaya dair.

Hayattan, sevinçten, aşktan söz etmek gene ihanetin sınırları içine düştü.

Ateşe konmuş kara kaplı bir kazan gibi ölüm köpü-

rüyor içimizde.

Tüfeklerini sayıyor herkes.

"Biz" ve diğerleri olarak ayrılıyoruz.

Yeminler ediliyor ölüme dair, tehditler savruluyor.

"Ben sizden değilim," diyenler çıkmıyor.

"Ben sizden de değilim, diğerlerinden de."

"Ben tüfeksizlerdenim, ölüme dair yemin etmeyenlerden, tehdit savurmayanlardan, dinini ve ırkını aklının yerine koymayanlardanım."

"Ben hâlâ şiir okuyanlardanım."

'Ben ölürken vatanını yahut da dinini değil bir sevgiliyi düşünecek olanlardanım."

Tüfeklerimizi saymıyoruz biz.

Kimseyi vurmayacağız.

Bizi vurmak isteyenler çok rahat bir hedef bulacaklar, vurulduğu için değil, birbirlerini vuran bir ulusun parçası olduğu için üzülüp mutsuz olan bir hedef.

Onlar tüfeklerini sayıyorlar, biliyorum.

Silahlarını ve kendilerini seviyorlar.

Silahları olmadığında ne kadar da önemsizler ve en çok buna kızıyorlar.

Eğer serseri bir oğlan gibi bu topraklardan firar edip giden akıl buralara çabucak dönmezse, damlara çıkıp bacaların

arkasına saklanarak "av" bekleyecekler.

Ateş edecekler.

Biri öbürünü vuracak.

Kaçınılmaz biri vurulacak.

100

O filmdeki gibi kocaman bir kaya, kemanlarım ça-lamayan, hayatlarını yaşamayan, aşklarını unutmuş, sevmekten vazgeçmiş, insanlığın ortak dertlerinden soyunup yalnızca bu topraklarda yaşayanlara mahsus belaların içine hapsolmuş zavallı bir orkestranın üstüne düşecek.

Şarkılarını kaybetmiş olanlar, hayatlarını da kaybedecekler.

Eski hikâyeleri okumuş olmak, Fellini'nin filmini görmüş olmak, bir zamanlar şiirler söylemiş olmak, melale aşina bulunmak, hayatın herkese yaşanmak için verildiğini bilmek, bunlar hiçbir işe yaramayacak.

Ölürken ağlayan genç prensesin, "niye ağlıyorsunuz bu bir işe yaramaz ki" diyen nedimesine, "ben de onun için ağlıyorum ya" demesi gibi, bütün bunları bilmenin bir işe yaramayacağını bildiğimiz için ağlayaca-

ğız."

O kaya düşecek orkestranın ortasına.

Tüfekler patlayacak o kaya düştüğünde.

Ve tüfeğini kaldıran herkes...

Vurduğunun yüzüne bakacak.

101

ıŞıKLAR VE GÖLGELER

Hayat çekiciliğini ışığına mı yoksa gölgesine mi borçlu, bildiklerimizden dolayı mı hayata tutkunuz yoksa bilmediklerimiz ve merak ettiklerimiz mi bizi hayatın tutkunu yapıyor?

Çözmek istediğimiz ne çok sır var.

Ve çözüldü sandıkça, çözemediğimizi anladığımız kaç sır.

Bir yandan içinde yaşadığımız dünyanın, dünyayı sarmalayan boşluğun bitmez tükenmez, belki hiçbir zaman bütünüyle çözülemeyecek sırları, bir yandan kendi içimizde taşıdığımız kendimize bile açık olmayan sırlarımız, bir yandan da hemen yanı başımızda, elini tuttu

ğumuz, konuştuğumuz, sevişip mahremimize aldığımız, ama bir türlü sırrına vakıf olamadığımız diğer insanların kendini ışığa teslim etmeyen gölgeli yapıları.

Yazılan milyonlarca kitap insan ruhuna bir katre ışık düşürmek için çırpınırken ve biz onları okuyup insanları gözleyip tecrübelerimizi birbirine ekleyerek bir-

şeyler anlayıp öğrendik sanırken, birden değil başkasını, kendimizi bile tam anlamadığımızı yüzümüze çarpan gerçekler.

Bu sırrın içine doğup o sırrı aydınlatmaya çalışırken, kendimizden de epeyce yeni sırlar ekleyerek ayrılıyoruz hayattan.

Birbirimiz için bile bir sırrız hepimiz.

En iyi tanıdığınızı sandığınız insan birden hayatınızdan kaybolsa ve onu düşünmeye başlasanız, birlikteyken fark etmediğiniz, merakınızı uyandırmayan kaç bin cevapsız soru olduğunu anlayıverirsiniz.

Küçük siyah noktalar gibi size karanlık olan bin bir türlü ayrıntı gizlidir çok iyi tanıdığınızı sandığınız insanın hayatında, o küçük noktaları fark etmezsiniz bile.

O insanı kaybettiğinizde o küçük siyah noktalar karanlık bir sır yumağı gibi düşer kucağınıza.

Niye o kadar suskundu, niye o kadar konuşkandı, çocukluğunda neler yapmıştı, aklından size söylemediği neler geçmişti, düşündüklerinin ne kadarını söylemişti size, söylemediklerini niye söylememişti, hiç yalan söylemiş miydi, söylediyse niye söylemişti, sizi sakınmak, sizi gerçeklerin yaralayıcılığından kurtarmak için miydi yalan söylemesi yoksa sizi aldatmayı mı amaçlıyordu, sizinle değilken ne yapardı, başkalarıyla konuşurken nelere gülerdi, arkadaşlarıyla dedikodu yapar mıydı, sizden nasıl söz ederdi, eder miydi?

Bunların çoğunun cevabını bilemezsiniz.

Eğer bütün bunları öğrenmek isterseniz, bir hayatı, bir başka hayatın küçük sırlarını aydınlatmak için harcamanız gerekir.

Ve her şeyi öğrenseniz bile elinizde cevabı çok zor bir başka soru kalır, siz neden bir başka hayatın sırlarını aydınlatmak için kendi hayatınızı adadınız?

Onu tanımak için miydi bu çaba yoksa kendi hayatınızın onun hayatına ne kadar yansıdığını görmek, bundan

kendinize bir pay çıkarmak için miydi; onun sırlarının mı peşindeydiniz yoksa kendi sırlarınızın mı peşinde?

Bir sırrın içine doğarız hepimiz ve dokunduğumuz her insanla birlikte hayatımıza yeni sırlar eklenir, cevabının ne olduğunu, nasıl çözüleceğini bilmediğimiz sırlar.

Herkes küçük ya da büyük, önemli ya da önemsiz

bir sırdır başkası için.

Hayatın neden böylesine sır dolu olduğu sorusu ise bütün sırları kapsayan bir başka büyük sır.

Ve o zaman sorarız, hayat çekiciliğini ışığına mı, gölgesine mi borçlu, diye.

Belki de hayat, bir yanından sırlarını aydınlığa akıtırken bir yanından üstüne yeni sırlar eklediğimiz bir kum saatidir ve belki de bütün sırlar aydınlandığında bu saat duracağından sırlar hiçbir zaman bütünüyle aydınlanmayacak ve hayat devam edebilmek için hep biraz gölgeli kalacaktır.

Biz de o gölgelere biraz ışık tutmaya çalışırken kendi gölgemizi ekleyeceğiz ona.

Ve hep ışıklarla gölgeler olacak.

Ve o gölgelerden ışığa öfkeler, kızgınlıklar, sevgiler, sevinçler, aşklar akacak ve bütün bunlar ışığa değdiğinde yeniden bir gölgeye dönecek.

Hayat da çekiciliğini ışığa ya da gölgeye değil, ışığın sürekli gölgeye, gölgenin sürekli ışığa dönmesine borçlu olacak.

ÇOK MU IÇTENSINIZ..

Nasıl oynamak istiyorsunuz peki bu oyunu?

Kavı yükseltsek gene oyuna girer misiniz?

Ya her şeyi biliyorsam hayatınız hakkında, ya gizlediğiniz her şeyi biliyorsam, ya bütün düşüncelerinizi, sırlarınızı, küçük numaralarınızı, değişen ses tonlarınızı, yalanlarınızı biliyorsam.

Ya sahtekârlıklarınızı biliyorsam.

Nasıl oynamak istiyorsunuz peki bu oyunu?

Karşınızdaki, acımalı ve görmezlikten mi gelmeli sizin kuytuluklarınızdakini?

Şefkat mi göstermeli?

Yoksa derinliklerinizi görmeyen birilerini mi tercih edersiniz?

Nasıl bir oyun arkadaşı arıyorsunuz?

"Beni anlamıyorlar" derken, ne kadar anlaşılmak istiyorsunuz, her şeyinizin anlaşılmasını istiyor musunuz gerçekten?

Hayır, her şeyin anlaşılmasını istemiyorsunuz.

Anlaşılmasını istediğiniz bir bölgeniz var değil mi, beğendiğiniz ve görenlerin beğeneceğine inandığınız bölgeniz.

içtenlikle herkese açtığınızı söylediğiniz bölgeniz.

Zayıflıklarınızın, eksikliklerinizin, bilgisizliklerinizin, yeteneksizliklerinizin de görülmesini ve anlaşılmasını istiyor

musunuz?

105

Eğer sizin ruhunuzu çırılçıplak gören biri olsaydı,

"beni anlıyorlar" diye ağlayacak mıydınız?

Anlaşılmak istiyor musunuz gerçekten? Söylediğiniz her sözün arkasında saklı olan o ikinci sözcüğü de anlasınlar istiyor musunuz?

Nereye kadar içten olabileceksiniz?

Nasıl oynamak istiyorsunuz bu oyunu?

Haydi herkes birbiri hakkındaki gerçek düşüncelerini söylesin.

En sevdiğiniz insan hakkındaki gerçek düşüncelerinizi söyleyin. Söyleyin ve üç cümle sonra onu aslında o kadar da sevmediğinizi ya da aslında onun o kadar sevgiyi hak eden biri olmadığını keşfedin.

Kendinizi anlatın biraz.

Anlatırken neleri atlayıp geçtiğinizi fark edin.

Roger Vaillant'ın "Kanun" isimli romanını okumuş

muydunuz?

İtalya'nın güneyinde oynanan bir oyunun adı Kanun.

Kazanan, kaybeden hakkında bildiği bütün gerçekleri söylüyor. Bilinen ve söylenmeyen bütün sırlar ortaya çıkıyor.

Bütün kasaba birbirinin gizlisini kapaklısını öğreniyor.

O sakin görünen kasabanın, üstüne örtülmüş huzur örtüsünün altında ne ihanetler, ne yalanlar, ne fırtınalar yaşadığı ortaya çıkıyor.

Bir el böyle bir oyun oynayalım mı?

Açalım mı kâğıtlarımızı?

Ya her şeyi biliyorsam hakkınızda?

Ya görünmesinden en çok korktuğunuz yerinizi

görüyorsam?

Ya anlıyorsam sizi?

Ya anlaşılmasını istediğiniz sınırların ötesine de ge

çiyorsa anladıklarım?

Korkmaz mısınız?

Nasıl oynamak istiyorsunuz bu oyunu?

Alay edenler kendileriyle de alay edildiğini, küçümseyenler kendilerinin de küçümsendiğini, suçlayanlar kendilerinin de suçlandığını öğrendiğinde ne yapacak?

En aldırmaz duranlar, gizli gözyaşlarını gören birileri olduğunu anladığında ne olacak?

Sizi anlamadıkları için mi üzülüyorsunuz?

Ya sizi anlarlarsa?

Ya söylemekten utandığınız kıskançlıklarınızı, içinizi kemiren aşağılık duygularınızı, başkalarının görmemesi için dualar ettiğiniz yetersizliklerini fark ediyorlarsa?

Hadi, oyunun ilk turunu ben açayım.

Sahtekâr olduğunuzu düşünüyorum.

Sahtekâr olmanıza bir diyeceğim yok, kim değil ki.

Ama ya asla sahtekârlık yapmıyormuş gibi davranmanıza ne diyeceğiz, sahtekâr olmak değil de hiç sahtekârlık yapmıyormuş gibi durmak bence asıl büyük sahtekârlık.

Bir yerinizi özenle gizlerken, hiçbir şey gizlemiyor-muş gibi davranmak ikiyüzlülük.

Hele "doğallıktan" söz etmeniz. Hanginiz bir kunduzdan daha doğal olabilir, hanginiz bir tavşan yavrusundan daha doğal davranabilir?

Elbette hiçbiriniz.

Sizi bir insan yapan da bu kadar doğal olmamanız zaten.

Niye doğallığı bu kadar övüyorsunuz öyleyse?

Çok doğalsınız, çok içtensiniz, çok dürüstsünüz ve doğal olmayanlara, içten olmayanlara, dürüst olmayanlara kızıyorsunuz.

Biliyor musunuz, sahtekâr olduğunuzu düşünüyorum.

107

Karşınızdakinin gözlerine baktığınızda, sizin hakkınızdaki her şeyi, ama her şeyi bildiğini düşünün ve konuşmaya öyle devam edin.

Bunu düşündüğünüz andan itibaren tek kelime bile edemediğinizi göreceksiniz.

Başka insanlarla konuşabilmenizi, dostluk edebilmenizi, düşman olabilmenizi, insanlarla sürdürdüğünüz bütün ilişkileri, sizin hakkınızda bilinmemesi gerekenleri bilmediklerine güvendiğiniz için sürdürebiliyorsu-nuz aslında.

Hayatınızı ve ilişkilerinizi sırlarınıza, sakladıklarınıza, hakkınızda bilinmeyenlere ve anlaşılmayanlara borçlusunuz.

Ama içtenlikten, doğallıktan, dürüstlükten söz ediyorsunuz.

Nasıl oynamak istiyorsunuz bu oyunu?

Kendinizle ilgili ne anlatabilirsiniz bize?

Hangi noktaya kadar anlatabilirsiniz?

Sınırlarınız nereye kadar?

Sınırlarınız yokmuş gibi davranmak istiyorsunuz.

Bilgileriniz sınırsız, yetenekleriniz sınırsız, zekânız sınırsız, dürüstlüğünüz sınırsız, içtenliğiniz sınırsız, do

ğallığınız sınırsızmış gibi davranmak hoşunuza gidiyor.

Ya her şeyi biliyorsam hakkınızda?

Ya şu anda karşınızda oturan her şeyi biliyorsa?

Ya sizi bütünüyle anlıyorsa?

Roger Vaillant'ın yazdığı oyundan oynamak istiyor musunuz?

Söyleyelim mi hepimiz birbirimiz hakkında bildiklerimizi?

Kabul ediyor musunuz bu oyunu oynamayı?

Vahşileşelim mi biraz?

Karşınızda duranı en dibine kadar anlamak vahşiliktir çünkü.

Anlasınlar mı içinizde olup biteni?

Anlatsınlar mı anladıklarını?

Nasıl oynamak istiyorsunuz bu oyunu?

Nereye kadar oynamak istiyorsunuz?

Doğallığınızı vahşet çizgisine kadar uzatabilecek misiniz?

Siz vahşileşirken bir başka vahşi hayvanın da size yaklaştığını gördüğünüzde vahşetinizi sürdürebilecek misiniz?

içtenliği sizden bir adım öteye taşıyacak, açıksözlü-

lüğü sizinkinden bir cümle daha uzağa götürecek, sizin anlaşılmasını istediğinizden bir nebze daha fazlasını anlayacak birisiyle karşılaşmaya hazır mısınız?

Anlaşılmak istiyor musunuz?

Gerçekten anlaşılmak?

Ya her şeyi biliyorsam hakkınızda?

Ya aklınızdan geçenleri biliyorsam?

Ya derinlerde gizli olanı görüyorsam?

Sever misiniz sizi bu kadar anlayan birini?

Anlaşılmak istediğinizden daha fazla anlaşılmaya razı mısınız?

Bu oyunu nasıl oynamak istiyorsunuz?

Yoksa o kadar içten, o kadar doğal, o kadar dürüst olmadığınızı söyleyip içtenliğe, doğallığa, dürüstlüğe doğru biraz yaklaşmayı tercih mi edersiniz?

Nasıl oynamak istiyorsunuz bu oyunu?

Anlayalım mı sizi?

Sizi anlamamak nezaketinden vazgeçelim mi?

Karşınızdakinin sizinle ilgili her şeyi, ama her şeyi bildiğini düşünün.

Bakalım konuşmayı sürdürebilecek misiniz?

Bir karar verin, nasıl oynayalım bu oyunu?

ŞU BASIT SORU...

Bazen, aynı anda iki ayrı nehirde yüzdüğümüzü

düşünüyorum ve işin acıklı ya da gülünç yanı, her bir parçamız içinde yüzdüğü nehirde değil de diğerinde olmak istiyor.

Şuna ise hiç karar veremiyorum, bir parçalanma mı hayat, yoksa bir bütünleşme mi, hayat dediğimiz çaba, iki ayrı parçayı sonuna dek iki ayrı parça halinde tutmaya çalışmak mı, yoksa onları bir bütünlüğe kavuşturmak mı?

Hayatı iki ayrı parça halinde yüzdürmekten vazge

çip istediklerini sınırsızca ve korkusuzca gerçekleştirmeye uğraşanlara çılgın dememiz, isteklerimizle yaptıklarımız arasında hep bir farklılık olduğunu ve hep de öyle olacağını kabullenmemiz, bir şeyi yaşamak isterken bir başka şeyi yaşamayı akla, kurallara ve hayata uygun bulmamız, hayatın gerçeği mi?

Yoksa iki ayrı nehirde yüzmemiz, karşılaşabileceğimiz binlerce tehlikeden, şelalelerden, anaforlardan, kayalardan, canavarlardan, parçalarımızdan hiç olmazsa birini kurtarma isteği mi?

İstediklerimizle yaptıklarımız arasındaki bu farklılı

ğı soru sormadan benimsememiz, parçalanmış bir hayatı, yaşamanın en güvenli biçimi olarak görmemiz, ger

çekten yaşamak mı?

110

Hayat yalnızca tehlikelerden kurtulmaya çalışmak, korunmak, kendini sakınmak mı?

Bir başka manası yok mu hayatın?

Şu basit soruyla, "mutlu musun" sorusuyla karşıla

şan herkesin duraksaması, kolayca cevap verememesi neden peki?

Çok istediğimiz, çok özlediğimiz, hep ondan söz ettiğimiz mutluluğa, iki ayrı nehirde yüzerek ulaşamayacağımızı bile bile, hayatımızı neden parçalarız, neden isteklerimiz ve yaptıklarımız arasında hep büyük farklar vardır, neden

olduğumuzdan ya da göründüğümüzden başka insanları da taşırız tenimizin altında, ani hüzünler, ani sevinçler nerelerden çıkar da gelir, biz onları nerelerimizde saklarız?

Hayat, bir parçalanmışlığı başarıyla sürdürme çabası mıdır, yoksa bir bütünleşme çabası mı?

Güvenlik hangisindedir, parçalanmışlıkta mı, yoksa bütünleşmekte mi?

Zevk hangisindedir peki?

Güvenliğin, zevkle ve heyecanla yan yana düşmemesi mi parçalar bizi?

İki ayrı nehirde yüzen parçalarımızı bir araya getirip hiç duraksamadan, korkmadan, coşkuyla salıversek sulara, çarpacağımız kayaların sayısı mı artar?

Korku mu parçalar bizi?

Neden, öğleden sonraları iyice gölgelenen çalışma odamda otururken, yabancı bir şehirde tek başına terk ettiğim birisi olduğu kuşkusuna kapılırım ben; kimdi o yapayalnız kalan diye merak ederken, aniden, benim tarafımdan bırakılan sanki kendimmişim duygusuna kapılırım.

Nedir yaşamak, bir parçalanmayı başarıyla sürdürmek mi, yoksa bir bütünleşme mi?

Hangisi daha tehlikeli?

111

Heyecanını, neşesini, coşkusunu kaybetmiş, sürekli olarak bulundukları nehirden başka bir nehirde olmayı isteyen parçaları ayrı ayrı yüzdüren bir hayatı sürdürmek mi, yoksa

parçalarını bir araya getirip yekpare olarak suların derinliğine atıp bir kayaya çarpıncaya kadar yüzmenin tadını çıkarmak mı?

"Mutlu musun" sorusu neden şaşırtır bizi?

Neden cevaplayamayız bu soruyu, neden aklımızdan silmeye çalışırız, niye kendimize hiç soramayız?

Kim öğretir bize parçalanmanın daha güvenli oldu

ğunu?

Kim, biz daha çocukken kulağımıza fısıldar, parçalarını bir araya getirmek tehlikelidir diye?

Doğarken mi biliriz bunu, yoksa bu yaşarken öğrenilen bir hayat bilgisi midir?

Ölürken hangisinden pişman olacağız, iki ayrı par

ça olarak yaşamaktan mı, yoksa bir bütün haline gelmekten mi?

Parçalanmış olarak yaşayanlar parçalanmış olmaktan, bir bütün olarak yaşayanlar bütünleşmekten mi pişman olacaklar?

Kaçınılmaz bir pişmanlık mı hayat?

Bazen, aynı anda iki ayrı nehirde yüzüyormuşuz gibi geliyor bana ve her bir parçamız yüzdüğü nehirden başka bir yerde bulunmak istiyor.

Hayat bir parçalanmışlık mı, yoksa bir bütünleşme çabası mı?

Peki ya şu basit soruya ne cevap vermeli:

"Mutlu musun?"

MATADOR

Çok önemli bir roman değil belki; filmi de, Rita Hayworth'a, Tyrone Power'a, Anthony Quinn'e rağmen öyle ahım şahım bir film değil, ama bir final sahnesi var ki unutulmaz.

Biraz önce bir boğanın keskin boynuzlarıyla ciğerleri parçalanan İspanya'nın en ünlü matadoru, arenanın altındaki loş bir odada, önünde mumlar yanan bir Meryem Ana resminin altına yerleştirilmiş sedyede ölürken, dışarıdan yeni matadoru alkışlayan kalabalığın coşkulu haykırışları duyulur.

Kamera, yeni matadora atılan çiçekleri tarayarak kayar ve az önce o arenada halkın alkışlarını aldıktan sonra yaralanan ünlü matadorun kan izlerinin üstünde durur. Çiçeklerle kan lekeleri yan yanadır kumlarda.

Ölmekte olan matadorun âşık olduğu güzel kadın

da yeni matadoru alkışlayıp ona çiçek atanların arasına karışmıştır.

Ölen matadorun yanı başında, onun bir zamanlar

güzel kadın uğruna terk ettiği kadın durmaktadır yalnızca.

Matadorun yardımcısı ise kalabalığa haykırır:

— İşte istediğiniz oldu, ölüyor artık o.

Kalabalıkların, arenalarda alkışladıklarının gizli gizli ölümünü beklediklerini düşünür insan "Kan ve Kum"

filminde o sahneyi görünce.

Karanlıkta Sabah Kuşları

113/8

Ve merak eder, matadorlar neden kadınlarla yazarların bu kadar ilgisini çekiyor?

Güneşin altında parpar yanan daracık parlak giysileri mi, hayatlarını ölümle oynaşarak kazanmaları mı,

"en başarılı" olmak için boğanın boynuzlarına daima di

ğerlerinden bir santim daha yakın durmaya uğraşmaları mı, kasıklarına neredeyse sürünerek geçen o keskin boynuzlardan biri bedenlerine saplandığında korkunç bir iç çekişle ayağa kalkan seyircilerin on beş dakika sonra bir başka matadoru yeniden coşkuyla alkışlamaya başlayacaklarını bile bile bu işe razı olmaları mı, arenada bir boğa tarafından öldürülene kadar süren korkunç iktidarları mı?

Belki hepsi birden.

O ayinsel törenler, süsler, cesaret, ölüm tehlikesi, boynuzun bir santim daha yandan geçmesi halinde bitecek olan bir hayatı kırmızı pelerinleriyle birlikte kumların üstünde sürüklemeleri.

Arenanın dışında şımarıkça, hiçbir kurala aldırmadan yaşamaları.

insanlar için önemli olan ölçülere riayet etmemeleri.

Ölüm oyunlarında hayatları pahasına kazandıklarını, o paralardan nefret edermiş gibi öfkeyle ve görgüsüzce harcamaları.

Ölümle hayat arasındaki mesafeyi "bir santime" kadar indiren bu insanların yaşadıkları, hep kadınlarla yazarların ilgisini çekmiştir.

Hemingway de birçok hikâyesinin yanı sıra, "Güneş de Doğar" isimli romanında "seçkin" bir grupla bir matadorun ilişkisini anlatır. Gruptaki bütün erkeklerin âşık olduğu ve değişik zamanlarda değişik aşklar yaşadıkları çekici ve gizemli kadın, o erkeklerin hepsini bırakıp gencecik, cahil, kaba bir matadora gider.

Matador, o erkeklerin hiçbiri kadar akıllı, bilgili, görgülü, esprili değildir, ama o erkeklerin hiçbirinin kasıklarının o kadar yanından geçmemiştir boğanın boynuzları.

Ve kadın boğaya öylesine yaklaşan o kasıkları görmek ister.

Belki de bir matadorla sevişmek, ölümle ve hayatla aynı anda sevişmek gibidir o kadınlar için.

Belki de hiçbir oyuna yer vermeyecek saf bir cesaretle sevişmektir. Belki onlara dokunmak boğaya dokunmak gibidir.

İşin tuhaf yanlarından biri, "ayartan" hiçbir zaman matador olmaz, kadınlar ayartır onları. Romanlardaki ve filmlerdeki o kadınların ortak bir özellikleri vardır; güzel ve aldırmazdırlar.

Aynen kalabalıklar gibi, en parlak, en başarılı, en meşhur olduklarında koyunlarına alırlar matadorları ve matador boynuzları bedeninde hissettiğinde, aynen kalabalıklar gibi terk ederler onları.

Matador, yapayalnız ve kanlar içinde arenanın altındaki mumların yandığı loş odaya taşındığında, onun elini tutan

kadın da hep aynıdır: Matadorun bir zamanlar terk ettiği eski kadını.

Ve biz matadorların hayatlarına baktığımızda hep aynı garip çelişkiyi görürüz.

Matador, kötü zamanında yanında olacak kadına

değil de kendini ilk fırsatta terk edecek kadına gider;

"vefasız" olan daha çekici gelir ona.

Vefasız olan kalabalıkların alkışı uğruna hayatını tehlikeye atması gibi.

Kalabalıklar ve "çekici" kadınlar, matador ölüme yakınlaştığı sürece yakınlaşırlar matadora.

Ölüm matadora değdiği anda arkalarını dönüp yeni gelene bakarlar.

115

Ölüm gözüktüğü anda, matadorun yanında olan ise daha önce terk edilmiş olandır.

Matador, niye sadık olmayanı seçer?

Kalabalıkların ve vefasız güzel kadınların sadakatsizliği, matadorun şımarıklığına daha uygun düştüğü için mi?

Bütün hayatlarını ölümcül bir gösteriye koyup ölümü en parlak, en renkli, en göz alıcı ayinlerle insanlara sunanlar kaçınılmaz olarak kalabalıkların parlak alkışlarıyla kadınların parlak güzelliklerine doğru çekildikleri için mi?

Sadakatsizlik her zaman sadakatten daha parlak ve göz alıcı olduğu için mi?

Matadorlar, daha önce yaşanmış yüzlerce binlerce tecrübeyle kimin kendilerini ne zaman terk edeceğini bilirler, kendilerinden bir santim daha fazla boğaya yaklaşanın kendilerini unutturacağını her zaman akıllarının bir köşesinde saklarlar, boğanın boynuzlarına diğerlerinden bir santim daha yaklaşmaya çalışırken o boynuzları karnında hissetmenin de kendilerini oyunun dışına fırlatacağını daha baştan öğrenmişlerdir, kendileri ölürken arenadakinin alkışlanacağını da başka örneklerde görmüşlerdir.

Hatta, kendilerini en çok sevenlerin de onların ölümünü beklediğini hissederler her zaman.

Onları alkışlayanlar, onlara çiçek atanlar, onları koynuna alanlardır düşmanları.

Ama düşmanlarını severler.

Onları sırf arenaya çıktıkları için seven ve arenaya çıkamadıkları zaman onları unutacak olanların peşinden giderler.

Arenaya çıkmadıkları zamanlarda da onları sevecek olanları ise terk ederler.

Matadorların, kalabalıkların ve "çekici" kadınların vefasızlıkları birbirine benzer aslında.

Ama aralarından yalnızca matador vefasızlığını hayatıyla öder.

Belki de yazarların ve kadınların ilgisini çeken budur.

Arenayı dolduran onca kalabalıkla, kumların üstünde boğayla dövüşen tek adamın aynı vefasızlığa sahip olmasına

rağmen kalabalığın değil de o tek adamın ölümle yüz yüze olmasıdır matadoru çekici kılan.

Matadorlar, ölümün canlı halidir.

Ölümün, en canlı, en parlak, en renkli, en çekici halidir onlar. Kırmızı pelerinleriyle birlikte sürüdükleri ölüm çekici kılar onları.

Matadorlar da bilir bunu.

Kendi ölümünü seyretmeye geldiklerini bilir.

Vefasız olduklarını bilir.

Ve kabullenir bunu.

Kendisi de vefasızdır çünkü.

Matadorlar niye vefalı olanları sevmez peki?

Ölümle oynaşan, niye kendisini yaşatmaya çalışanı, kendisinin hayatı temsil eden yanını seveni değil de, ölümlü yanını seveni sever?

Matadorlar, kan içinde kalmış sırmalı cepkenleriyLe arenanın altındaki karanlık odada ölümü beklerken, bir başka matadoru alkışlayanları duyduklarında' ne düşünürler, pişman olurlar mı matadorluğu mesjek seçtiklerine, kızarlar mı kadınlara ve kalabalıklara?

Kadınlar ne düşünür peki?

Matadorlar ölürken onları terk eden güzel ve vefasız kadın olmayı mı, yoksa ölüm ânında onun elini tutan terk edilmiş sadık kadın olmayı mı?

Bu iki kadından hangisi matadora daha çok benzer?

Bu iki kadından hangisidir, cesareti, ölümle oyna

şan matadorun cesaretine benzeyen?

117

KÜÇÜK IŞARETLERIN

SIHRI

Okul hayatım normal bir çocuğun okul hayatının

iki misli sürdü, okuldan ve dersleri bana zorla öğretmeye çalışmalarından hep nefret ettim, ama okul kitapları dışındaki her yazılı metni de neredeyse hastalıklı bir tutkuyla okudum, bugün geriye dönüp baktığımda, o uzun ve ıstıraplı okul hayatım sırasında öğrendiğim en önemli şey neydi sorusunun tek bir cevabı var, öğrendi

ğim en önemli şey, okuyup yazmaktı.

Daha ilk gününden, bu yazmak denen işte bir sihir gördüm ben, bir şey düşünüyorum ve bu düşündüklerimi anlatmak için bir kâğıdın üzerine bazı işaretler koyuyorum, sonra bu işaretlere bakan biri benim ne dü

şündüğümü, ne hissettiğimi anlıyor ya da ben kâğıtların üzerindeki işaretlere bakıp o işaretleri koyanların dü

şüncelerini okuyorum.

insanlar arasındaki bu sihirli haberleşme yöntemi çocukluğumun ilk günlerinden büyüledi beni, harf denilen o küçük işaretlerin kölesi oldum.

Beş yaşındayken Ankara Kolejinin ilkokuluna yatılı öğrenci olarak kaydolmuştum, okumasını öğrenir öğrenmez, okulun karşısında bir gazete bayii bulunduğunu ve resimli romanlar sattığını fark ettim. Öğlen tatilinde gündüzlü öğrencilerin arasına karışıp dışarı kaçar, gazete bayiinin küçük kulübesinin önüne, enlemesine 118

gerilmiş iplere mandallarla tutturularak asılmış resimli romanlara bakar, cebimdeki bütün parayla onları alırdım.

Tom Miks, Teksas, o sıralarda yeni çıkmaya başlayan Kinova, Teks en sevdiğim resimli romanlardı, sonra resimsiz romanlara terfi ettim. Kemalettin Tuğcu'yıı, portakal satarak küçük kardeşini okutan Ahmet'in maceralarını keşfettim, sonra Pardayan'lar geldi, on cilt heyecan ve unutulmayan şövalyelik dersleri: Paraya önem verme, güçlüye boyun eğme, haksız kavga çıkarma, haklı olduğunda kavgadan kaçma.

Bir yaz tatilinde "Çok Genç ve Güzeldi" diye bir kitap geçirdim elime, herhalde on yaşlarında falandım, kitabın konusunu bile hatırlamıyorum bugün, ama bir sahne vardı ki hiç unutmadım; kadın merdivenlerden çırılçıplak iniyordu, ayağında topuklu terlikleri vardı, içim bir tuhaf olmuştu, kadın merdivenlerden aşağıya indiğinde ne olacağını bile doğru dürüst bilmiyordum, ama ayağında topuklu terlikleriyle bir kadının merdivenlerden çırılçıplak inmesinin harika bir şey olduğunu sezmiştim.

Reşat Nuri'nin kitaplarında okumanın tadına iyice alıştıktan birkaç yıl sonra babamın kütüphanesinde Rus klasiklerini buldum, topuklu terlikleriyle merdivenlerden inen çırılçıplak kadınlar yoktu, ama özellikle Dostoyevski allah bullak etmişti beni, insan ruhunun karmaşasıyla savrulmuş, kendi minicik hayatımın sınırlarını o karanlık karmaşayla parçalamıştım.

Artık ders kitaplarını hiç okumuyor, yalnızca romanlarla ilgileniyordum; girdiğim her okuldan kısa sürede atıyorlardı beni, bütün sınıf arkadaşlarından daha çok kitap okuyor, hepsinden daha fazla yazar tanıyordum, ama kimyayla fizikten hiçbir şey anlamıyordum, ne yazık ki ö sıralarda

rakamların da harfler kadar büyük bir sihre sahip olduğunu anlatacak bir öğretmene 119

rastlayamamıştım, biri bana bunu anlatsa belki rakamları da severdim.

Robert Kolej'e girdiğimde kafeteryayla kütüphaneye bayılmıştım, kafeteryada tavuklu ograten, kılıç şiş satıyorlardı, üç katlı kütüphane ise binlerce kitapla doluydu. Her akşam etüde girerken yanıma kütüphaneden beş-on roman alıyordum, herkes ders çalışırken ben romanları okuyordum, geleceğin ünlü bankacısı ibrahim Betil hem üniversiteye gidiyor hem de "sürveyanlık"

yapıyordu, etütte gelip okuduğum romanı hiçbir şey söylemeden elimden alıp götürürdü, o gidince yedek kitapları çıkarırdım, Graham Greene'i, Axel Munte'yi, James Hilton'ı etüt salonlarında okudum.

Tabii okuldan attılar sonunda.

Zaten bütün eğitim hayatım bu cümlenin tekrarı

olarak sürdü, "tabii okuldan attılar beni"; ama ne arkadaşlarımın acıyan bakışları, ne annemin üzüntüsü, ne nasihatlar, ne geleceğimle ilgili tehlikeler beni "sihir"den kopartamadı, insanların koyduğu küçük işaretlere bakmanın büyüsünden kurtulamadım.

Her kitapta bir başka hayat yaşamanın, her kitapta bir başka maceraya yuvarlanıp, bambaşka duygular tatmanın zevki başka hiçbir yerde yoktu, üstelik kitaplardan öğrendiğim hikâyelere kızlar bayılıyordu, ben de bunu öğretmenlerin övgülerinden daha çok ciddiye alıyordum.

Bugün o harf denilen küçük işaretleri yan yana koyarak hayatımı kazanıyorum.

Ve bana yan yana dizilmiş işaretler karşılığında her para ödediklerinde, ben bir kere daha inanıyorum.

Bu işte bir sihir var.

120

ALDATABILEN KADıN

Nasıl bir kadın arıyorsunuz ya da nasıl bir erkek, aşkınızı yaşamak için istediğiniz insan nasıl biri, nasıl tarif edersiniz o aradığınız insanı ve o aradığınız insanı gerçekten bulsanız hemen koşar mısınız onun yanına, yoksa ürküp geri mi çekilirsiniz?

"Terk etmiş ve terk edilmiş" bir kadının macerasını anlatan Çiğdem Anat'ın "Aklım Nereye Gidiyor, Ellerim Nereye" kitabını okurken gördüm birden cevabı.

Alabildiğine öfkeli, kışkırtıcı, sorularla, hesaplaşmalarla dolu, okuyanı kendisiyle yüzleşmeye davet eden, ilişkileri, korkaklıkları, sahtekârlıkları didikleyen, âşık kadının gözükaralığı karşısında erkeklerin yetersizliğini anlatan bu kitabın içinde duruyordu cevap.

Eğer kendi yaşadıklarınızdan, kadın erkek ilişkilerinin karmaşık, engebeli, acılarla ve ümitlerle, heyecanlarla ve kırgınlıklarla dolu coğrafyasının bir haritasını çıkartmadıysanız, çok değişik bir üslupta yazılmış kitabın içinde ilerlemeniz, oradaki ipuçlarından çağrışım ipliklerini çekip yeni bir gergef dokumanız o kadar da kolay değil. Ama bir yaşanmışlık haritanız varsa, kitabın her cümlesinden kendinizle ve aşklarınızla ilgili yüzlerce soru ve cevap sağıyorsunuz.

Ve kitabın bir yerinde o cümle çıkıyor karşınıza, romanın kahramanı olan kadınla yeniden ilişki kurmak 121

isteyen eski sevgilisi, karısından yakınırken şöyle diyor kadına:

"Beni aldatabilecek bir kadın istiyorum."

Bu cümlede duruverdim.

"Kendisini aldatabilecek bir kadın isteyen" bir erkek.

Birden fark ettim ki bütün erkekler aslında, bunu açıkça söylemeseler de, "kendilerini aldatabilecek bir kadın" istiyorlar.

Bütün kadınlar da "kendilerini aldatabilecek" bir erkek.

Ama bu cümlenin, kitapta yazılmayan bir devamı

bulunuyor, bir başka cümle daha var bu cümlenin ardından gelen.

"Beni aldatabilecek bir kadın istiyorum," ama "beni aldatmayacak bir kadın."

Herkes, kendine muhtaç olmayacak kadar güçlü,

başkalarına gidebilecek kadar özgür, her an kendisini beğenecek başka birini bulabilecek kadar alımlı birini istiyor, ama bu istediği özelliklere sahip olan insan kendisini aldatmasın da istiyor.

"Aldatabilecek biri olmak" çekici kılıyor insanı, belki de çekiciliğin tarifi bu kadar basit, "aldatabilecek biri" olmak.

insanlar "aldatabilecek olana" doğru çekiliyorlar, yaklaşıyorlar, dokunuyorlar, sonra kendi şartlarını söylüyorlar, "ama aldatmayacaksın."

Ve "aldatabilecek olanın" çekiciliği ile aldatılma korkusu arasında sıkışıyorlar.

Her an bir kuşkuyu, bir korkuyu, bir tedirginliği soluyorlar öyle biriyle olduklarında.

Biliyorlar ki, "aldatabilecek biri" aldatabilir.

"Aldatamayacak biri" güvenli, ama sıkıcı, "aldatabilecek biri" çekici, ama korkutucu.

Aşkın en zor kavşağı.

122

Hangisini seçeceksiniz, istediğinize sahip çıkacak cesareti gösterebilecek misiniz, yoksa güvenli bir sıkıcı-

lık mı daha cazip gelecek size?

Kitabın erkek kahramanı da "aldatabilecek birini"

aradıktan ve üstelik onu da bulduktan sonra duruyor zaten, karısını, çocuğunu, alışkanlıklarını bırakamıyor.

Boş bir evde aşka kendisini bekleyen "aldatabilecek kadının" yanına gitmiyor.

"Aldatabilecek bir kadın istiyor", o kadını buluyor ve daha önceden verdiği sözden dönüp o kadını "aldatıyor."

"Aldatabilecek kadından" korkuyor erkeklerin ço

ğu gibi.

En çok istediği kadın onu en çok korkutan kadın çünkü.

Hayatı boyunca düşlediği, özlediği kadına kavuştu

ğu anda o kadından aslında ne kadar korktuğunu fark ediyor erkek ve "aldatamayacak olanın" sıkıcılığına dönüyor.

Sonra da, hayatının sıkıcılığına, kendi korkaklığına bir teselli bulabilmek için toplumsal payeler, işinde ge

çici başarılar elde etmeye uğraşıyor.

"Aldatabilecek kadın" ise yapayalnız, bir sevgili bekliyor.

Erkekler "aldatabilecek bir kadını" sevip "aldatamayacak bir kadınla" yaşıyorlar, güven ve rahat aşka ağır basıyor.

"Aldatabilecek kadın," kendisine benzeyen bütün kadınlar gibi mutsuz oluyor kitapta.

Onu şartsız ve korkusuz sevecek birini bulana kadar da mutsuz kalacak.

BIR YıLDıZDAN KOPMAK

Önce bir yırtılış, derin bir sancı, bir acı hissediyorsunuz, sonra, kendi bağrında inci yapan istiridyeyi kaplayan ve içinde sakladığıyla hiç benzeşmeyen kalın ve duyarsız kabuk gibi cansız bir sıkıntı kaplıyor bu acının üstünü ve canlı bir acıyı, ölü bir sıkıntının içinde yaşamaya dayanamıyorsunuz. Düşünceleriniz ve duygularınız şiddetli bir çatırtıyla, unutulmuş bir yıldızdan kopan göktaşı gibi kendi insanından, kendi halkından, kendi toplumundan kopup evrenin sınırsızlığına doğru kayıp gidiyor.

Çok sevilmiş, hep de sevilecek, ama kendi girdabında kendini boğarak yok eden tozlu bir yıldız kalıyor arkada.

Sanırım bu kopuş, ilk sorulduğunda çok masum ve çok sıradan gözüken, ama tekrarlandıkça korkunçlaşıp ölümcülleşen bir soruyla başlıyor:

— Ne kalacak bizden geleceğe?

Bizim sahip olduğumuz bugünden geleceğe ne kalacak?

Korkarım, büyük bir unutuluş.

Bu toplum, bu toprak, bu tarih; kimliğini, geçmişini, zekâsını kaybedip uğursuz ve zekâsız bir katile dönüşen uzak bir akrabayı unutur gibi istekle unutacak bugünü.

124

Z u l m ü n b u kadar bayağılaştığı, i k t i d a r ı n b u kadar pespayeleştiği, c i n a y e t i n bu kadar seviyesizleştiği, ıstırab ı n bu kadar manasızlaştığı, düşüncenin bu kadar ceset-leştiği, e n t r i k a n ı n bu kadar sığlaştığı b i r d ö n e m i t a r i h herhalde p e k az görmüştür.

K ö t ü l ü ğ ü n bile k e n d i n c e b i r parıltısı, z u l m ü n bile k e n d i n c e b i r çekiciliği vardır.

N e r o n , R o m a ' y ı y a k a r k e n lir çalıyordu.

H ı r i s t i y a n l a r aslanlara a t ı l ı r k e n , binlerce y ı l sonra f i l m l e r e geçecek şölenler d ü z e n l e n i y o r d u .

H i t l e r , ardında m i l y o n l a r c a ö l ü y l e b i r l i k t e inanılm a z bir ö r g ü t l e n m e d ü z e n i b ı r a k t ı .

K a d ı n l a r ı k e n d i n e âşık e t t i k t e n sonra ö l d ü r e n M a v i Sakal, ö l ü m e giden y o l u bir k a t i l i n cazibesiyle döşeyer e k efsaneleşti; L o n d r a ' n ı n sis basmış puslu gecelerinde orospuları b ı ç a k l a y a r a k ö l d ü r e n Karındeşen Jack, peşinde b ı r a k t ı ğ ı k a n l ı i z l e r i t a k i p edenleri bir m e ç h u l e taşıy a r a k , alaycı insafsızlığıyla t a r i h e geçti.

K a t i l l e r d e n , z a l i m l e r d e n , k a n l ı i k t i d a r l a r d a n h e p çıkartılacak bir ders k a l d ı insanlığa, t a r i h i n her d ö n e m i n de görülen z u l ü m , g ö r k e m i ve zekâsıyla, ö f k e k a d a r itiraf edilmesi z o r b i r h a y r a n l ı k da y a r a t t ı .

M i l y o n l a r c a insanı, b i r ç o k i n a n m ı ş k o m ü n i s t i , T r o ç k i gibi K ı z ı l O r d u ' y u k u r m u ş b ü y ü k b i r ö r g ü t ç ü y ü ö l d ü r t m ü ş olan Stalin, S o v y e t l e r ' i n ü n l ü y a z a r ı Babel'i bir akşam y e m e ğ e çağırdıktan sonra t a m ayrılacakk e n "silahınız var m ı Babel yoldaş" d i y e sorup b u t u h a f soruyla şaşırtarak y o l c u etmiş ve ertesi gün t u t u k l a t t ı r a r a k k u r ş u n a d i z d i r t m i ş t i . Stalin siyasetiyle, Babel eserler i y l e kaldı tarihe.

Ve k u r b a n l a celladını b i r b i r i n e bağlayan o son c ü m l e y a z ı l d ı kitaplara:

- Silahınız var mı Babel yoldaş?

B i z i m sahip o l d u ğ u m u z b u g ü n d e n y a r ı n a h a n g i soru kalacak?

Tarihi tarih yapan her kötülük bizde de var.

Zulüm var, cinayet var, ölüm var, pusu var, entrika var, kışkırtma var, işkence var, haksızlık var, açlık var, fakirlik var, dikta hevesi var, diktatör olmak isteyenler var.

Olur bunlar.

Bunun için küsmez insan kendi toplumuna.

Aksine, iyice bilenir, öfkelenir, insanlarına daha bir aşkla sarılır, dövüşür, bazen bu dönüşe minicik bir kıvılcım katmak için kendi hayatını, tanrısına kavuşmak isteyen bir Budist rahip gibi şehvetle yakar.

iyiliğin meşalesini kötülüğün ateşi tutuşturur.

Ama bizdeki bu sönük, bu porsumuş, bu sığ ve ze-kâsız kötülük... Katil olmayı da kurban olmayı da manasızlaştıran bu sefalet.

Mutfak masasının üstünde duran maydanozlara bakarak orman, kedilere bakarak kaplan çizen Gümrükçü Rousseau'nun resimleri gibi burada hayat.

Maydanozdan ormanlarımız var.

Ve çipil gözlü sokak kedilerinden kaplanlarımız.

Kötülük ihtişamını kaybetti.

Katillerimiz, cinayet işlemek için devletten izin kâ

ğıdı alıyor artık.

Kaçakçılarımız, "mal" taşımak için diplomatik pasaport istiyor.

Darbecilerimiz, darbe yapmak için anayasada "darbe yapmak serbesttir" maddesi buluyor.

Allanın adını kullanarak, ahretteki cenneti vaat edip dünyada cehennemi yaratmak isteyen sahte nebiler, isteklerine ulaşabilmek için en çok kızdıkları adamı övüp kendilerine en çok hakaret edene yaltaklanıyorlar.

iyiler değil bizim aradığımız.

Her halk kendi iyilerini yaratır.

Biz kötüleri arıyoruz.

126

Kötülük var bu ülkede, ama kendi hayatını ortaya koyan gerçek kötüler yok; fırsatlardan yararlanıp bir başkasının kavgasına aradan karışarak, bir yumruk atıp kaçmaya çalışan o sünepelerden var yalnızca.

Kötülüğün maskaraları bunlar.

İzin kâğıtları olmadan kötülük bile yapamazlar.

Bunca acıyı kanlı bir karikatüre dönüştüren, hayatı yağlı kömür dumanı gibi boğucu bir hale çeviren de kötülerin bu pespaye korkaklığı, bu sıkıcı zekâsızlığı.

Kötüler olmayınca iyiler de olmuyor.

Kötülerin düzeyinde kalıyor iyiler de.

Bütün renkler soluyor.

Gri bir bulamaç yapışıyor herkesin yüzüne.

Hayat grileşiyor.

Ülkeyi yakıyorlar, ama lir çalmayı bilmiyorlar.

Öldürüyorlar, ama BabePle son akşam yemeğini yiyemiyorlar.

Savaşıyorlar, ama örgütlenemiyorlar.

Ve bizler, bu ülkenin insanları, bu toprakların efendileri, tarihi yapacak olanlar, bizler de, ayaklarımızın dibinde siyah arabalarıyla dolaşıp duran bu tırtıl yuma

ğını, bu kanlı sürgünleri ezemiyoruz.

Eziliyoruz.

Ezilmek zaten acı verici, ama bunlar tarafından ezilmek, işte bu, acıyı dayanılmaz bir sıkıntıya, taşınamaz bir bıkkınlığa çeviriyor.

Hayat bütün hızını, albenisini, çekiciliğini, şehvetini, pırıltısını yitiriyor.

"Bizden ne kalacak geleceğe" sorusunun cevabı "büyük bir unutuluş" oluyor.

Önce bir yırtılış, derin bir sancı, bir acı hissediyorsunuz, sonra düşünceleriniz ve duygularınız şiddetli bir çatırtıyla unutulmuş bir yıldızdan kopan bir göktaşı gibi kendi toplumundan kopup evrenin sınırsızlığına doğru kayıyor.

Ve alev alev yanan bir ateştopu gibi diğer göktaşla-rını arıyorsunuz.

"Gelin yeni bir yıldız yapalım" diyerek.

BIR ıŞıKTAN GEÇERKEN

Y o k u ş biter b i t m e z , a n i d e n , eskiyip sararmış, a m a eskidikçe de parlaklaşmış b i r r e s i m d e n çıkar gibi, üstünde solgun bir eflatunla çizilmiş şekiller b u l u n a n , iri ve ışıklı bir ay, sarı b u ğ u d a n ışıklarıyla aydınlattığı g ö k y ü z ü n d e n ç ı k ı p y o l u kesti.

B i r d e n hayat çıplaklaşıp k a y b o l d u , b u garip, etkiley i c i ve masalsı ışığın içinde.

B e n k a y b o l d u m .

B ü t ü n y a ş a d ı k l a r ı m k a y b o l d u .

E f l a t u n resimli eskimiş ve eskidikçe parlaklaşmış sarı b i r ışık her şeyi t e k b i r âna, t e k b i r ışığa d ö n d ü r d ü .

G e ç m i ş v e gelecek, k e n d i z a m a n l a r ı n ı k a y b e t t i l e r , v a r o l d u k l a r ı andaki ş e k i l l e r i n d e n , r e n k l e r i n d e n , k o k u l a r ı n d a n s o y u n d u l a r ve h e p b i r l i k t e o ışığın k o y n u n a gir i p eridiler.

B i r ışık gibi a k a n ç o c u k l u ğ u m oradaydı, güzel saçlı k a d ı n l a r ı m , a ş k l a r ı m , k a p ı l a r ı n d a b a b a m ı a r a d ı ğ ı m hapishaneler, a n n e m i n p ı r ı l d a y a n gözleri, o k u d u ğ u m k i taplar, b e n i m y a z d ı k l a r ı m , m i t i n g alanları, v u r u l a n gençler, sabaha karşı insanları t o p l a y a n askeri k a m y o n lar, dans p a r t i l e r i , eski şarkılar, öpüşmeler, y ı l d ı z y ı l d ı z sevişmeler, " a n ı k b e n i s e v m i y o r s u n " d i y e n gözyaşları, k ı z ı l f l a m a l ı işçiler, sinemalar o r a d a y d ı .

H e p s i a y n ı anda ve b ü t ü n d ü , o p a r l a k a y d ı n l ı ğ ı n içinde öylesine k a y n a ş m ı ş l a r d ı k i h i ç b i r i n i ö b ü r ü n d e n a y ı r m a k m ü m k ü n değildi.

Karanlıkta Sabah Kuşları

129/9

B ü t ü n duygular, r ü z g â r d a k o ş a n b i r a t ı n yelesi gibi b i r b i r l e r i n i n üstüne k a p a n ı p k a r ı ş ı y o r l a r d ı v e b i r b i r l e r i ne sarılan o duygular hayata ve ö l ü m e b e n z i y o r l a r d ı , ne yana gittiğimi, ö l ü m e m i hayata m ı kavuşacağımı kestir e m i y o r d u m .

H e p i m i z , y o l , b e n , d u y g u l a r ı m , g e ç m i ş i m , gelece

ğ i m , hayat ve ö l ü m tek b i r âna, t e k b i r ışığa asılı kalmıştık.

G a r i p ve masalsı bir a y d ı n l ı k b i z i içine d o ğ r u çekiy o r d u .

O ışığın içinde hareketsiz d u r a n y ü z ü m a y n ı zam a n d a çok d a h a r e k e t l i y d i , k â k ü l l ü b i r o ğ l a n o l u y o r , b ı y ı k l ı b i r delikanlıya d ö n ü y o r , sakalları u z u y o r , b e y a z -

laşıyor, sonra y e n i d e n k â k ü l l ü çocuk o l u y o r d u .

Y ü z ü m ü n her y a n ı n d a k a d ı n l a r v a r d ı v e b ü t ü n k a dınlar b i r b i r i n e d e ğ i y o r d u .

Bazıları soluk b i r e f l a t u n l u ğ u n çizgilerine d o ğ r u çek i l i y o r , bazıları ışıkla öne ç ı k ı y o r d u .

Sesler de b i r b ü t ü n d ü , fısıltılar ve çığlıklar b i r aradaydı, silah sesleri şarkılara k a r ı ş ı y o r d u .

H e r şey, o l d u ğ u şey o l m a k t a n ç ı k m ı ş , b i r başka şey olmuş, a m a gene de k e n d i k i m l i ğ i n i y i t i r m e m i ş t i , hepsin i g ö r ü y o r d u m , a m a h i ç b i r i t e k değildi a r t ı k , hepsi b i r b ü t ü n ü n parçasıydı.

Ç a m ağaçlarının k o k u s u n a b e n z e r b i r k o k u s u v a r d ı her şeyin, k a d ı n p a r f ü m l e r i , k a n k o k u s u , b a r u t d u m a n ı , aşkla terlemiş b e d e n l e r i n buğusu b u o r t a k k o k u n u n içindeydi.

Masalsı, garip b i r ışığın içinde h e p b i r l i k t e k o r k u l a r ı m ı z , y ü z l e r i m i z , seslerimizle asılı k a l m ı ş t ı k .

Z a m a n incecik b i r çizgi o l m u ş , ö n ü n d e k i v e a r d ı n d a k i b ü t ü n z a m a n l a r ı k e n d i içine almıştı.

Ben k a y b o l d u m .

B ü t ü n y a ş a d ı k l a r ı m k a y b o l d u .

130

H a y a t ı çırılçıplak eden b i r ışığın içinden k a y b o l a r a k geçtik.

Işık arkada kaldı, h e r şey eski haline d ö n d ü , z a m a n genişleyip i k i uca d o ğ r u y a y ı l d ı , olaylar

b i r b i r i n d e n k o p u p z a m a n içlerindeki y e r l e r i n i aldılar, kadınlar u z a k laştılar, silah sesleri şarkılardan a y r ı l d ı , m i t i n g l e r sevişm e l e r d e n çekildi, ışıklarla kesilen y o l y e n i d e n açıldı ö n ü m d e .

V e b e n geçtim.

H a y a t a m ı ö l ü m e m i g i t t i ğ i m i b i l m e d e n g e ç t i m b i r ışığın, b i r â n ı n içinden.

131

KENDI KENDIMIZE

SORULAR

B e l k i de en b ü y ü k savaşları k e n d i i ç i m i z d e yaşıyor u z , a r z u l a r ı m ı z k o r k u l a r ı m ı z l a çarpışıyor, ö z l e m l e r i m i z k u ş k u l a r ı m ı z l a v u r u ş u y o r , h a y a l l e r i m i z acı tecrüb e l e r i m i z i n b i z e k u r d u ğ u pusulara düşüyor, m u t l u l u ğ a d o ğ r u coşkulu b i r k o ş u t u t t u r m a isteği e n o l m a d ı k anda kaçıp gidecek h u z u r u n i h a n e t i n d e n endişeleniyor.

Ö z g ü r l ü ğ e k e n d i m i z i b i r boşluğa b ı r a k ı r gibi b ı r a k m a dürtüsü, b i z i m ö z g ü r l ü ğ ü m ü z ü n b i r başkasının esaretine y o l açacağı t e d i r g i n l i ğ i y l e b ı ç a k l a n ı y o r , başkasın ı n esaretiyle k u ş a t ı l m ı ş k e n b i z ö z g ü r o l a b i l i r m i y i z sorusu b ü y ü y o r i ç i m i z d e .

G e ç m i ş e o l a n b o r c u m u z geleceği y a r a t m a g ü c ü m ü z ü z a y ı f l a t ı y o r .

A l ı ş k a n l ı k l a r ı m ı z h e y e c a n l a r ı m ı z l a b o ğ u ş u y o r .

K e n d i k e n d i m i z l e savaşıp c e v a p l a n n ı b i l m e d i ğ i m i z sorularla allak b u l l a k o l u y o r u z .

B i z i m i s t e k l e r i m i z başkalarına acı verecekse, istekl e r i m i z d e n vaz m ı g e ç m e l i y i z , v a z g e ç m e n i n b i z e çektireceği acı, sevdiğimiz b i r i n i n çekeceği acıdan daha mı az yaralar bizi?

S e v d i k l e r i m i z e o l a n b o r c u m u z ne, p e k i k e n d i m i z e o l a n b o r c u m u z ?

Bu h a y a t ı nasıl yaşamalıyız?

H u z u r u m u a r a m a l ı y ı z , heyecanı mı?

132

Y a p t ı k l a r ı m ı z d a n m ı p i ş m a n o l u r u z , yoksa y a p m a d ı k l a r ı m ı z d a n m ı , gelecekte hangisi t a k ı l ı r aklımıza?

B i z i m m u t l u l u ğ u m u z u n y o l u b i r başkasının m u t suzluğundan geçiyorsa, değiştirmeli m i y i z y o l u m u z u ?

İnsan en b ü y ü k savaşı b e l k i de k e n d i içinde veriyor.

B i r b i r i y l e çelişen d u y g u l a r ı m ı z l a h ı r p a l a n ı y o r u z , k i m s e n i n g ö r m e d i ğ i b i r savaş alanı gibi i ç i m i z k e n d i ö l ü l e r i m i z l e d o l u y o r , d u y g u l a r ı m ı z d a n hangisi galip gelirse gelsin, p a t l a y a n d u y g u l a r ı m ı z l a b i r i l e r i n i n vurulacağını b i l i y o r u z artık.

İ s t e k l e r i m i z i , c o ş k u l a r ı m ı z ı , ö z l e m l e r i m i z i evcilleşt i r m e k m i y i z , k e n d i k e n d i m i z i n avcısı o l u p kafeslere m i k a p a t m a l ı y ı z r u h u m u z u ?

B i l i n m e y e n i n b i z d e yarattığı o çıldırtıcı m e r a k ı n peşinden m i k o ş m a l ı y ı z , yoksa b i l i n m e y e n d e saklı olan a d u y d u ğ u m u z k o r k u y l a geri m i d u r m a l ı y ı z ?

N e y a p m a l ı y ı z , b u h a y a t ı nasıl yaşamalıyız?

K e n d i m i z d e n başka bir d o s t u m u z u n , k e n d i m i z d e n başka b i r o r d u m u z u n , k e n d i m i z d e n başka b i r düşmanım ı z ı n o l m a d ı ğ ı b i r savaşta, b ö l ü n e n r u h u m u z u n hangi t a r a f ı n ı n zaferi için uğraşmalıyız?

H a n g i tarafı tutarsak t u t a l ı m neticede gene de b i r t a r a f ı m ı z a ihanet etmiş o l m a y a c a k m ı y ı z , ihanetsiz yar a t ı l a m a y a c a k b i r geleceğin y ü k ü n ü taşıyabilecek k a d a r güçlü m ü y ü z ?

Kaçsak, gidecek y e r i m i z y o k , k e n d i k e n d i m i z e t u t sağız, savaşsak v u r a c a ğ ı m ı z , başkalarıyla b i r l i k t e gene k e n d i m i z olacağız.

A y a k l a n m ı ş d u y g u l a r ı m ı z ı n b i r b i r i y l e v u r u ş t u ğ u b i r savaş y a ş ı y o r u z .

G e ç m i ş t e n geleceğe ancak savaşla geçebiliyor r u h u m u z , geçmişi o l a n ı n geleceği savaşsız y a r a t ı l m ı y o r .

H e m m u t l u h e m h u z u r l u , h e m coşkulu h e m k o r kusuz, h e m a r z u l u h e m kuşkusuz o l a m a z m ı y ı z , gelece-133

ği başkalarının h a y a t l a r ı n a d o k u n m a d a n , onlarda açılacak yaralarla y a r a l a n m a d a n y a r a t a m a z mıyız?

N e d i r b u savaşın a r d ı n d a k i sır, hangi b ü y ü b i z i b i z i m l e v u r u ş t u r u y o r , h a n g i k o r k u n ç k a d e r geçmişimizi geleceğimizle çarpıştırıyor?

H u z u r , b ü t ü n d u y g u l a r ı m ı z ı barış içinde t u t m a k s a eğer, hiç m i h u z u r l u olamayacağız, b i r huzursuzluğa m ı m a h k û m u z ?

E n k o r k u n ç savaşı k e n d i i ç i m i z d e yaşarken, n e y a p malıyız?

K i m akıl verebilir bize?

K i m b i z e y o l gösterebilir?

Savaşa savaşa, her savaşta b i r p a r ç a m ı z ı ö l d ü r e r e k mi y ü r ü y e c e ğ i z h a y a t ı n içinde? ı H e r m u t l u l u k b i r acıdan m ı süzülecek?

Pusularla, ihanetlerle, saldırılarla, geri çekilmelerle, m ü t a r e k e l e r l e , kaçışlarla, esaretlerle d o l u b i r savaşı yaln ı z b a ş ı m ı z a yaşıyoruz, k i m galip gelirse gelsin b i r taraf ı m ı z h e p y e n i l i y o r .

Y e n i l m e d e n galip g e l e m i y o r u z .

H e r zafer b i r y e n i l g i n i n i z i n i b ı r a k ı y o r d e r i n i m i z de.

Z a f e r l e r i m i z kadar da y e n i l g i l e r i m i z o l u y o r .

K e n d i k e n d i m i z l e savaşarak y ü r ü y o r u z .

V e savaş, b i z b i t t i ğ i m i z d e b i t i y o r ancak.

IKI SESIMIZ OLMALı

İki sesimiz olmalı şimdi.

Biri aşka açılmalı, biri dövüşe.

Biri uzaklardan bir kadını çağırır gibi, değmediğin bir tenin ısısını değmeden hisseder gibi usul olmalı, özlemle kısılmak, umutla fısıldamak.

Anlatmalı.

Hayata ve aşka dair konuşmalı, hem şaşkın çocuk gözleri gibi saf olmalı hem yosma akşamlar gibi edepsizliklere doğru kararmalı.

Öyle bir ses olmalı ki, duyan yaşamak ve sevişmek için titremeli.

İki ses gerek bize şimdi.

Biri bir gece baskınında ovulu uyandırır gibi, çıplak kılıçların üstüne çırılçıplak yürür gibi gür olmalı, yiğit

çe yükselmeli, öfkeyle tütmeli.

Haykırmak.

Ölüme ve kavgaya dair konuşmalı.

"Hayır" diye dikilmeli, "despotlara karşıyım, do

ğarken de karşıydım ölürken de karşı olacağım, tanklarınızı ve toplarınızı istemiyorum, darbelerinize baş eğmeyeceğim, siz korkuttukça korkumu daha derinlere gömeceğim."

Üniformalarıyla ya da cüppeleriyle gelip silahlarını gösterdiklerinde, öyle bir ses olmalı ki, gülümsemeli, 135

bir sırtlan sürüsü g ö r d ü ğ ü n d e g ü l ü m s e y e n b i r aslan gibi gülümsemeli.

Ö y l e bir ses o l m a l ı k i k ü k r e m e l i .

Baş k a l d ı r m a l ı .

"Eğilin" diyenlere, "esas siz eğilin" d i y e cevap verm e l i .

H e p b i r sabaha karşı, alacakaranlığın i ç i n d e n iri gölgeleriyle gelenleri, gene g e l m e k istediklerinde ö y l e bir ses o l m a l ı k i , içinden ç ı k t ı k l a r ı karanlığa geri gönd e r m e l i . Ö y l e b i r ses o l m a l ı k i , k o r k a n l a r ı , ç o c u ğ u n u okşar gibi okşayıp " k o r k m a " demeli.

M a l r a u x ' n u n o m u h t e ş e m pasajını o k u m a l ı .

Ç a n K a y Ş e k ' i n o r d u l a r ı y a k a l a d ı k l a r ı solcuları, b ü t ü n insafsızlıklarıyla l o k o m o t i f k a z a n l a r ı n a d i r i d i r i atar a k y a k a r k e n , y a n ı n d a k i arkadaşına, cebinden ç ı k a r t t ı ğ ı siyanür h a p ı n ı u z a t ı p "sen b u n u y u t , sen d a y a n a m a z s ı n "

d i y e n d e l i k a n l ı y ı a n l a t m a l ı .

" Y a n m a k t a n s a k o r k u n u z , b e n size c e b i m d e k i siyan ü r h a p ı n ı v e r i r i m " d e m e l i .

G ü ç karşısında eğilip b ü k ü l e n , yalanlar söyleyen, y a l t a k l a n a n b ü t ü n o a l ç a k l a r ı n inadına, ö y l e b i r ses olm a l ı k i , " o l m a z " d i y e y ü k s e l m e l i .

H e p b i r l i k t e " o l m a z " derseniz, gerçekten d e o l m a z , bir ses b u n u söylemeli.

Ö y l e b i r ses o l m a l ı k i , k o r k a n l a r , n e z a m a n ellerini bir k a d ı n bacağına uzatsalar, "sen bir k o r k a k s ı n " d i y e n o sesi d u y m a l ı .

Ö y l e b i r ses o l m a l ı k i , k o r k u y l a ç e k i l e n , susan kadınlar, ne z a m a n d u d a k l a r ı n a b i r e r k e k dudağı uzansa,

"sen e r k e ğ i n i ve ç o c u ğ u n u n geleceğini sattın" **d i y e n o sesle i r k i l m e l i .**

Ş i m d i b i z e i k i ses gerekli.

B i r i , y ı l d a b i r k e z açan b i r k a r çiçeği gibi her gece a y n ı heyecanla a ç m a l ı , d e r i n b i r yara gibi s o y u n m a k , rüzgârda k ı r ı l a n b i r m u m alevi gibi k ı r ı l m a l ı .

Biri, kale kapıları gibi k a p a n m a l ı , en ağır z ı r h l a r ı n ı k u ş a n m a k , fırtınalarda bile sarsılmamalı.

B i z i m i k i sesimiz o l m a l ı .

Biri aşka açılmalı, b i r i dövüşe.

B i r i sere serpe bir sevişmeye çağırmak, b i r i b ö r k ü -

n ü n k e n a r ı k ü r k l ü bir savaşçı gibi bir savaş çığlığı a t m a lı. Kendisine k a z d ı r ı l a n m e z a r ı n ı n başında k u r ş u n a dizilen L o r c a ' y l a o n u k u r ş u n a d i z d i r e n G e n e r a l F r a n c o arasında y a p m a k z o r u n d a kalacağımız bir seçimde, k i m i se

çeceğimizi soran bir ses o l m a l ı b i r i .

Beatrice'nin güzelliğini a n l a t m a k için D a n t e ' d e n ö d ü n ç alınan b i r ses o l m a l ı diğeri.

H a y a t a v e dövüşe a ç m a l ı y ı z k a p ı l a r ı m ı z ı .

G e l i y o r l a r ç ü n k ü .

K a p ı l a r ı m ı z ı k a p a m a y a geliyorlar.

K e n d i h a y a t ı m ı z ı b i z e z i n d a n y a p m a y a geliyorlar.

M e k k â r e l e r i , m e h t e r l e r i , d a l k a v u k l a r ı y l a geliyorlar.

Sizi e z m e k , sizi bir k o k a k , b i r kalleş, bir sefil, b i r satılmış, b i r alçak y a p m a k için geliyorlar.

K i r l i b i r k u m gibi a k ı p gidecek geleceğiniz elinizden.

Seviştiğinizde, ezilmiş ü z ü m salkımları gibi sevişeceksiniz, sokaklara ç ı k t ı ğ ı n ı z d a , lekeli çarşaflar gibi dolaşacaksınız.

Size L o r c a ' y ı b i r daha öldürtecekler, N a z ı m ' ı b i r daha öldürtecekler, A h m e d A r i f i bir daha ö l d ü r t e c e k ler.

C e l l a t y a m a k l a r ı gibi k o p a r ı l m ı ş kelleler taşıyacaksınız ellerinizde.

Bir m e z b a h a gibi k a n k o k a c a k s ı n ı z .

G e l i y o r l a r ç ü n k ü .

İ k i sesimiz o l m a l ı şimdi.

B i r i s ü m b ü l k o k m a k , b i r i çelik gibi ışımak.

B i r i k ı r l a r a açılmalı, b i r i b u r ç l a r a t ı r m a n m a k .

137

B i r i hayatı alabildiğince k u c a k l a m a l ı , b i r i yaşayabilm e k için gerekirse ö l ü m ü göze alabilmeli.

B i r i cilveyle s o k u l m a l ı sevdiğine, istekli b i r t e n gibi sevdayla y a k a m o z l a n m a l ı .

B i r i , gemi direği gibi d i k o l m a l ı , ö f k e y l e y a n m a l ı .

Z o r günlerde b i z i m i k i sesimiz o l m a l ı .

V e z o r günler b u günler.

Sesi çıkması g e r e k e n b i r ç o k insanın sesini k a y b e t t i

ği günler.

K o r k a k l a r ı n , k e n d i k o r k u l a r ı n ı bulaşıcı b i r hastalık gibi y a y m a k istedikleri günler.

A l ç a k l a r ı n , h a y a t ı n k a r a n l ı ğ ı n d a n k e n d i l e r i n e b i r kese altın k a p m a k için k a r a n l ı ğ ı n tellallığını y a p t ı k l a r ı günler.

B i z i m i k i sesimiz o l m a l ı şimdi. B i r i aşka açılmalı, bir dövüşe.

B i r i şefkatle ç a ğ ı r m a k insanları aydınlığa, b i r i karanlığı isteyenlere karşı ç ı k ı p isyanla h a y k ı r m a k . B i r i , G a z a p Ü z ü m l e r i ' n d e k i k a d ı n gibi süt d o l u m e m e l e r i y l e a ç b i r adamı e m z i r m e l i , b i r i , U m u t r o m a n ı n d a k i çılgın c u m h u r i y e t ç i l e r gibi, sokağın başını t u t a n faşistlerin top u n u n üstüne, b i r k a m y o n a b i n i p canlı b i r e l b o m b a s ı gibi b i n d i r m e k .

B i r i h a y a t ı n güzelliğini anlatmalı, b i r i h a y a t ı yaşay a b i l m e k için d ö v ü ş m e k gerektiğini s ö y l e m e l i .

Sevinçlerden hiç v a z g e ç m e m e l i b i r i .

Şarkılarını, şiirlerini söylemeli.

B ü t ü n şairleri, h a y a t ı n o gül k o k u l u d a m a r l a r ı n ı , tek t e k dolaşmak.

Ç i ç e k ç i l e r i n ö n ü n d e d u r u p u z u n u z u n çiçeklere b a k m a l ı .

Sabahın seherinde, v a k t i saçlarından y a k a l a y ı p gün ü d u d a k l a r ı n d a n ö p m e l i .

Ç o c u k l a r ı n başlarını o k ş a m a k , gençlere gülümsem e l i .

D o s t l a r ı hatırlamalı.

H i ç vazgeçmemeli.

D i ğ e r i her şeyden vazgeçmeye hazır olmalı.

Ö f k e s i y l e beslemeli k e n d i n i .

H a y a t l a r ı için h a y a t t a n vazgeçenlerin hayatlarını o k u m a l ı . Ç o c u k l a r ı n ı n geleceğinin k e n d i n e emanet edildiğini b i l m e l i .

Silahlara gözlerini d i k i p k i r p i k l e r i n i bile o y n a t m a d a n b a k m a l ı .

L o k o m o t i f k a z a n l a r ı n a a t ı l m a d a n önce dostlara verilecek b i r adet siyanür h a p ı n ı iç cebinde saklamak.

İsyanın t ü r k ü l e r i n i d o l a ş t ı r m a k dilinde.

B i z i m i k i sesimiz o l m a l ı b u zor günlerde.

Biri sevdiğine "evet" d i y e fısıldamak, b i r i despotlara

"hayır" diye n a r a l a n m a l ı .

Z o r günler bunlar.

K o r k a k l a r ı n sesini k a y b e t t i ğ i günler.

B i z i m i k i sesimiz o l m a l ı .

Biri aşka açılmalı, b i r i dövüşe.

DENIZALTı

Ç o c u k k e n , k e n d i m e ait k ü ç ü c ü k b i r d e n i z a l t ı n ı olmasını isterdim, b i n i p derinlere, k a l a b a l ı k l a r d a n u z a k l a ra gidebileceğim, b e n i insanlardan ve h a y a t t a n saklayacak, z ı r h ı y

l a b e n i k u c a k l a y ı p k o r u y a c a k b i r denizaltı.

Sonra y a z ı y ı k e ş f e t t i m , y a z ı l a r d a n b i r d e n i z a l t ı y a p ı l a b i leceğini.

N i e t z s c h e , k e n d i denizaltısını d e l i l i k t e n y a p t ı .

K ı r k y a ş ı n d a y k e n , y ü z ü n ü bile g ö r m e d i ğ i y i r m i ya

şındaki b i r genç k ı z a âşık o l d u ğ u n a k a r a r v e r d i . Sonra g ö r d ü o k ı z ı . D e l i l i k aşk k ı l ı ğ ı n d a geldi ona.

Ne y a z ı k k i , âşık o l m a k için seçtiği k ı z , o her gören i n v u r u l d u ğ u A n d r é e L o u Salome, k e n d i bencilliğinden oluşmuş b i r d e n i z a l t ı y l a d o l a ş ı y o r d u insanların arasında. Ç o k z e k i v e ç o k güzeldi. K e n d i k i t a p l a r ı n ı yazm a y a h a z ı r l a n ı y o r d u .

N i e t z s c h e d â h i y d i , Salome z e k i .

Z e k â , dehayı sevmedi.

D â h i , z e k i olana t u t u l d u .

A r a d a k i yaş f a r k ı n a r a ğ m e n , daha çocuk o l a n , daha güçsüz olan, daha şaşkın o l a n ve d e l i r m e y e daha y a k ı n d u r a n dâhiydi.

D a h a y i r m i beş y a ş ı n d a y k e n y a z d ı ğ ı k i t a p l a felsefe dünyasını sarsan, A v r u p a ' n ı n e n b ü y ü k b e y i n l e r i n d e n b i r i , bir gün bir ata "sevgilim" diye sarılıp ağlayarak de-140

razakısına b i n d i ve delilik d e n i z i n i n derinlerine d o ğ r u gitti.

Bir daha geri d ö n m e d i .

K a d ı n l a r a d u y d u ğ u ö f k e y l e yazdığı b i r satır, k a d ı n lara k ı z a n her e r k e ğ i n tekrarladığı b i r slogana dönüştü:

"Bir k a d ı n l a b u l u ş m a y a gidiyorsan, y a n ı n a kırbacın ı a l m a y ı u n u t m a . "

N i e t z s c h e , sevilmediği için öldü.

Edgar A l l a n P o e , sevdiğini k a y b e t t i ğ i için.

Sefalet içinde süren h a y a t l a r ı n a daha fazla dayanam a y a n karısı v e r e m e y a k a l a n ı p gün b e g ü n e r i y e r e k ayrıldı b u d ü n y a d a n .

Poe, y a z ı l a r d a n yaptığı denizaltılarla, d u y d u ğ u acıdan uzaklaşmasına, istediği derine inmesine i m k â n olm a d ı ğ ı n ı d ü ş ü n ü p i ç k i d e n y e n i denizaltılar y a p t ı .

B i r daha d ö n m e m e k için gittiğinde yaşı N i e t z s c h e '

n i n k i n d e n daha fazla değildi.

" M o r g Sokağı C i n a y e t i " k i t a b ı y l a , e d e b i y a t t a k i "bilinç a k ı m ı " n ı n i l k ö r n e ğ i n i v e r m i ş t i , çağrışımlar zincirin i n insan b e y n i n d e nasıl h a l k a h a l k a b i r b i r i n e e k l e n d i

ğini, b u cinayet r o m a n ı n d a anlatmıştı.

Ç a y k o v s k i , n o t a l a r d a n y a p ı l m ı ş b i r d e n i z a l t ı y l a derinlere i n i y o r d u .

B i r k a d ı n l a b i r e r k e k arasına sıkıştı gemisi. K a d ı n , o n a sahip ç ı k a n , destekleyen, v a r l ı k l ı v e güzel b i r k a d ı n dı. Ç a y k o v s k i ise b i r erkeğe âşıktı.

Bir erkeğe d u y d u ğ u aşkı, ne o k a d ı n ne de m ü z i k çevreleri affetti. D a h a sonra m i l y o n l a r c a insanın z e v k l e dinleyeceği son eserlerini sevmediler.

T i f o salgınının k o l gezdiği M o s k o v a ' d a b i r l o k a n t a da, "bir b a r d a k su" istedi o da. Y a n ı n d a o t u r a n kardeşi,

"kapalı şişe su g e t i r i n " dedi. Ç a y k o v s k i , " h a y ı r çeşme suyu i s t i y o r u m " d i y e ısrar e t t i . Ç e ş m e s u y u n u içti.

V e t i f o o l d u .

B i r erkeğe d u y d u ğ u aşk, b i r b a r d a k suyla b i t t i .

141

N o t a l a r l a , b i r b a r d a k sudan oluşan b i r d e n i z a l t ı y d ı o n u n bindiği.

Baudelaire ile V a n G o g h o r o s p u l a r a âşık olmuşlardı, b i r i b i r kulağını kesip, diğeri k o k a i n t o z l a r ı n ı n arasına dalıp b i n d i denizaltısına.

N a p o l y o n ise, yetersiz e r k e k l i ğ i y l e , T a l e y r a n ' ı n esk i metresi o l a n azgın bir k a d ı n a t u

t u l m u ş t u , e n b ü y ü k i m p a r a t o r l u k l a r ı n bile m u t l u l u k g e t i r m e d i ğ i n i f a r k etti

ğinde, " A v r u p a ' y ı b i r l e ş t i r m e " h a y a l i n d e n bir denizaltı y a p ı p savaşlarıyla b i n d i denizaltısına.

H e p s i n i n başka başka d e n i z a l t ı l a r ı o l d u .

Ç o c u k k e n , k e n d i m e ait k ü ç ü c ü k b i r denizaltını olmasını i s t e r d i m , b i n i p derinlere, k a l a b a l ı k l a r d a n uzaklara gidebileceğim, b e n i insanlardan ve h a y a t t a n saklayacak, z ı r h ı y l a b e n i k u c a k l a y ı p k o r u y a c a k b i r denizaltı.

D e n i z a l t ı diye b i r yazı y a z ı p b i n d i m b e n d e k e n d i d e n i z a l t ı m a .

142

Ahmet Altan

KARANLIKTA

SABAH

KUŞLARI

Ahmet Altan'm kitaplaşmış denemeleriyle, ilk kez ***Geceyarısı***

Şarkıları adlı yapıtında tanışmıştı okurlarımız. Büyük bir coşkuyla karşılanan, üst üste yeni basımları yapılan bu denemeler, çarpıcılığıyla, insanı derinlemesine irdeleyişi ve kişinin içsel yaşamını, örtüsüz kimliğini su yüzüne çıkarışıyla okuyanları bir anda etkilemiş, şaşırtmış ve elbette düşündürmüştü. ***Karanlıkta***

Sabah Kuşları da aynı tür denemelerden oluşuyor; ancak aşkı ve tutkuları incelemek yanında, toplumsal yaraları, haksızlıkları, çarpıklıkları da öne çıkarıyor. İnsanı, içinde yaşadığı toplumun sorunlarına uzak kalmamaya zorluyor; 'Tanrı ve Berke'de olduğu gibi, içinizi isyanla dolduruyor; 'Portakal Ağacı'nda olduğu gibi yüreğinizi burkuyor; 'Aşk Çıplak Gezer'de olduğu gibi aşkı özletiyor. Bu yazılan kaleme alanın, işini iyi bilen gerçek bir edebiyatçı, insanı iyi tanıyan yaman bir gözlemci olduğunu hemen anlıyorsunuz. ***Ahmet Altan,*** toplumdaki acıları, hepimizin içindeki öfkeleri, tutkuları, bizim adımıza sözcüklere döküyor, dile getiriyor. Karşıdan okunmuyor yazdıkları; tarafsız kalınamıyor yazdıklarına; satırların içinden okuyoruz ve paylaşıyoruz duygularını, düşüncelerini. Yazının amacı da bu değil mi zaten?

Kapaktaki resim: JAOOUIM SUN YER